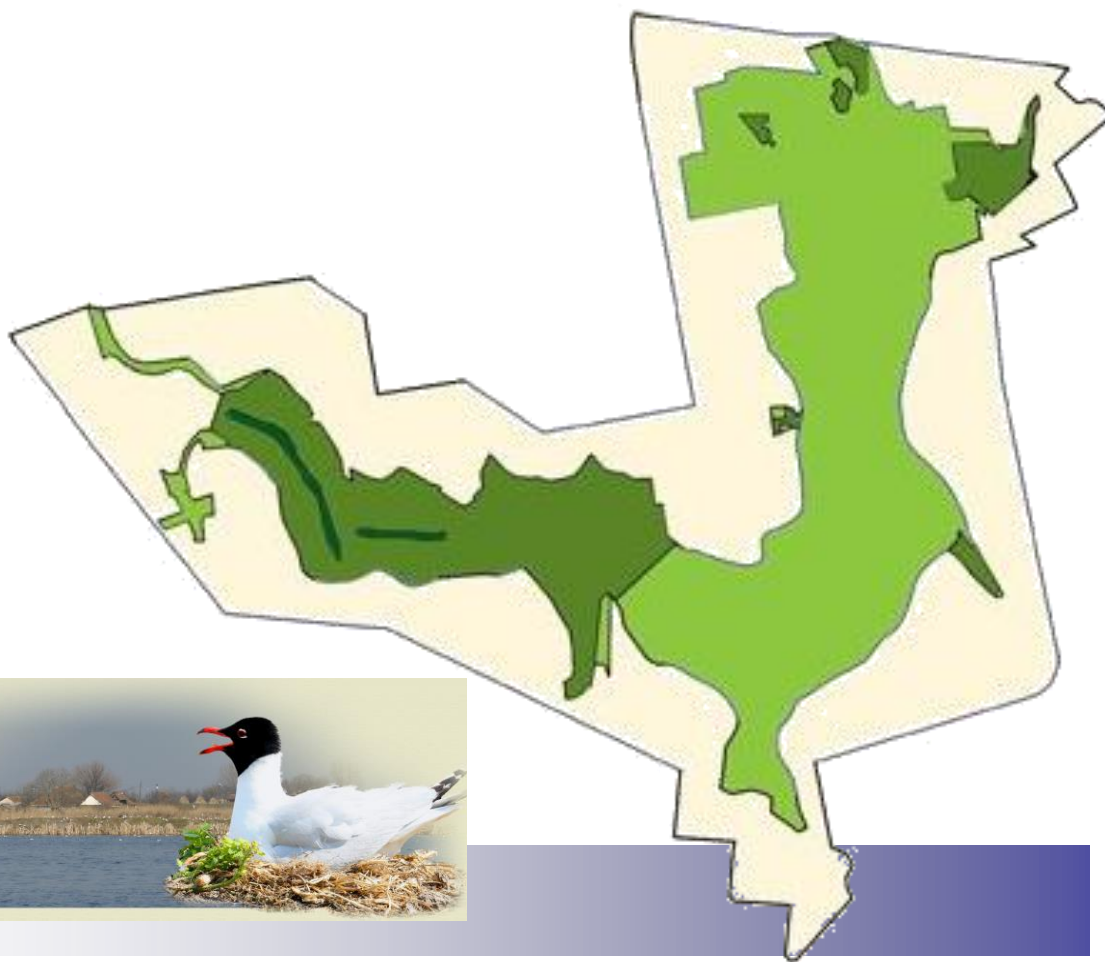

Plan upravljanja
PARKA PRIRODE

„Palić“

za period 2014-2023

SADRŽAJ

Uvod (5)

1. PRIKAZ GLAVNIH PRIRODNIH I STVORENIH VREDNOSTI I PRIRODNIH RESURSA PP „PALIĆ“ (9)

PRIRODNE VREDNOSTI (9)

- 1.1. Geologija i geomorfologija (9)
- 1.2. Pedologija (10)
- 1.3. Hidrološke karakteristike (11)
- 1.4. Klima (13)
- 1.5. Vegetacija i flora (13)
 - 1.5.1. Vegetacijske odlike (13)
 - 1.5.2. Florističke odlike (16)
- 1.6. Fauna (16)
 - 1.6.1. Entomofauna (16)
 - 1.6.2. Ihtiofauna (17)
 - 1.6.3. Batrahofauna i herpetofauna (17)
 - 1.6.4. Ornitofauna (18)
 - 1.6.5. Fauna sisara (18)

STVORENE VREDNOSTI (19)

- 1.7. Veliki park (19)
- 1.8. ZOO-vrt Palić (19)
- 1.9. Kulturno-istorijsko nasleđe (20)

2. OCENA STANJA ŽIVOTNE SREDINE PARKA PRIRODE „PALIĆ“ (21)

- 2.1. Kvalitet vode (21)
- 2.2. Zelenilo (22)
- 2.3. Uništavanje prirodnih staništa – narušavanje biodiverziteta (22)
- 2.4. Nedovoljno poznavanje predeonih vrednosti kao potencijala u razvoju regiona (23)

3. PREGLED KONKRETNIH AKTIVNOSTI, DELATNOSTI I PROCESA KOJI PREDSTAVLJAJU FAKTOR UGROŽAVANJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA (24)

- 3.1. Uticaji razvoja naselja Subotica i Palić (24)
 - 3.1.1. Odvođenje otpadnih voda iz naselja (24)
 - 3.1.2. Prečišćavanje otpadnih voda (25)
- 3.2. Uticaj poljoprivrede (25)
- 3.3. Uticaj industrije (26)

3.4. Uticaji korisnika prostora (26)

3.5. Proces i kao posledica regionalnih i širih uticaja (26)

4. DUGOROČNI CILJEVI ZAŠTITE, OČUVANJA I UNAPREĐENJA I ODRŽIVOG RAZVOJA PARKA PRIRODE “PALIĆ” (27)

4.1. Poboljšavanje kvaliteta vode (27)

4.2. Revizija uređenja drugog sektora jezera sa posebnim osvrtom na poboljšanje kvaliteta vode (27)

4.3. Stvaranje multifunkcionalnog tampon-pojasa (27)

4.4. Proširenje i zaštita poslednjih ostataka staništa i populacija zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta (27)

4.5. Upoznavanje javnosti o ekološki povoljnim načinima korišćenja prostora i resursa (28)

4.6. Zoniranje sadržaja uz obalu kroz integralni pristup planiranju i uređenju prostora (28)

4.7. Formiranje i održavanje zelenih površina u PP „Palić“, njegovoj zaštitnoj zoni ali i neposrednom okruženju (28)

4.8. Unapređenje zelenih površina koje poseduju kulturni značaj (28)

5. ANALIZA I OCENA USLOVA ZA OSTVARIVANJE DUGOROČNIH CILJEVA ZAŠTITE OČUVANJA I UNAPREĐENJA I ODRŽIVOG RAZVOJA (29)

5.1. Organizovanje, opremanje, kadrovsko osposobljavanje upravljača (29)

5.1.1. Kadrovska osposobljavanje (29)

5.1.2. Opremanje (29)

5.2. Obezbeđivanje finansijskih sredstava iz planiranih izvora za Upravljača i druge subjekte (30)

5.3. Donošenje planske i druge dokumentacije (30)

5.4. Saradnja sa nadležnim i zainteresovanim subjektima (32)

5.5. Strateška analiza ostvarivanja ciljeva zaštite prirode (33)

6. PRIORITETNE AKTIVNOSTI I MERE NA ZAŠTITI, ODRŽAVANJU, PRAĆENJU STANJA I UNAPREĐENJU PRIRODNIH I STVORENIH VREDNOSTI (34)

6.1. Prioriteti zaštite i održavanja (34)

6.2. Prioriteti praćenja stanja prirodnih i stvorenih vrednosti (35)

6.2.1. Prioriteti praćenja stanja prirodnih vrednosti (35)

6.2.2. Prioriteti praćenja stanja stvorenih vrednosti (35)

6.3. Prioritetne mere unapređenja prirodnih i stvorenih vrednosti (35)

6.3.1. Unapređenje ekološkog statusa jezera i njegove okoline (35)

6.3.2. Unapređenje stanja stvorenih vrednosti (36)

7. PRIORITETNI ZADACI NAUČNOISTRAŽIVACKOG I OBRAZOVNOG RADA (37)

- 7.1. Naučno-istraživački rad (37)
- 7.2. Obrazovni rad (37)

8. PLANIRANE AKTIVNOSTI NA ODRŽIVOM KORIŠĆENJU PRIRODNIH VREDNOSTI, RAZVOJU I UREĐENJU PROSTORA (39)

- 8.1. Turizam (40)
- 8.2. Rekreacija i sport (40)
- 8.3. Ribolov (40)
- 8.4. Vodoprivreda (42)
- 8.5. Poljoprivreda (43)
- 8.6. Lov (43)

9. PROSTORNA IDENTIFIKACIJA PLANSKIH NAMENA I REŽIMA KORIŠĆENJA ZEMLJIŠTA (45)

- 9.1. Opšte mere (45)
- 9.2. Režim i mere zaštite I (prvog) stepena (46)
- 9.3. Režim i mere zaštite II stepena (47)
- 9.4. Režim i mere zaštite III stepena (49)
- 9.5. Zaštitna zona (49)

10. AKTIVNOSTI NA PROMOCIJI VREDNOSTI PP “PALIĆ” (52)

11. STUDIJSKA (ISTRAŽIVAČKA), PROGRAMSKA, PLANSKA I PROJEKTNJA DOKUMENTACIJA POTREBNA ZA SPROVOĐENJE CILJEVA I AKTIVNOSTI U PARKU PRIRODE “PALIĆ” (53)

12. OBLICI SARADNJE I PARTNERSTVA SA LOKALNIM STANOVNIŠTVOM I DRUGIM VLASNICIMA I KORISNICIMA NEPOKRETNOSTI U PARKU PRIRODE „PALIĆ“ (54)

13. AKTIVNOSTI I MERE NA SPROVOĐENJU PLANA SA DINAMIKOM I SUBJEKTIMA REALIZACIJE PLANA UPRAVLJANJA I NAČIN OCENE USPEŠNOSTI NJEGOVE PRIMENE (55)

- 13.1. Opšte mere zaštite (55)
 - 13.1.1. Organizovanje i opremanje (55)
 - 13.1.2. Čuvanje i nadzor (56)
 - 13.1.3. Praćenje stanja (56)
 - 13.1.4. Obeležavanje (56)

- 13.1.5. Dokumentaciono-informacioni sistem (57)
- 13.1.6. Programska, planska i projektna dokumentacija (57)
- 13.1.7. Mere održavanja zelenila Velikog parka (59)
- 13.1.8. Planiranje aktivnosti u parkovskom delu Zoološkog vrta na Paliću (59)
- 13.1.9. Proširenje površina obuhvaćenih programom održavanja higijene i zelenila (60)
- 13.1.10. Izvođenje radova na planskom ozelenjavanju Velikog parka (61)
- 13.1.11. Održivo korišćenje (61)
- 13.1.12. Prikazivanje i promovisanje prirodnih vrednosti (62)
- 13.1.13. Stručna saradnja (62)
- 13.1.14. Planiranje i sprovođenje mera protivpožarne zaštite (62)
- 13.1.15. Mere zaštite nepokretnih kulturnih dobara (63)
- 13.1.16. Međunarodna saradnja (63)
- 13.2 Posebne mere zaštite (65)
 - 13.2.1. Učešće u realizaciji dokumenta Plan unapređenja ekološkog stanja jezera Palić (65)
 - 13.2.2. Sprovođenje aktivnih mera zaštite (66)
 - 13.2.3. Unapređenje stanja dela ribarskog područja “Palić-Kireš-Ludaš” – jezero Palić (66)
 - 13.2.4. Povećanje brojnosti populacija strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta (67)
 - 13.2.5. Smanjivanje direktnog antropogenog pritiska (67)

14.FINANSIJSKA SREDSTVA I DRUGE MATERIJALNE PREDPOSTAVKE ZA IZVRŠAVANJE POVERENIH POSLOVA U UPRAVLJANJU ZAŠTIĆENIM PODRUČJEM I NAČIN NJIHOVOG OBEZBEĐIVANJA (68)

PRILOZI (73)

PLAN UPRAVLJANJA PARKOM PRIRODE „PALIĆ“ 2014-2023

Uvod

Park prirode „Palić“ stavljen je pod zaštitu kao zaštićeno područje od lokalnog značaja – III kategorije, u skladu sa članom 17. Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS“, br. 36/09, 88/10 i 91/10-ispravka) i po pribavljenoj saglasnosti Ministarstva prirodnih resursa, rudarstva i prostornog planiranja Republike Srbije broj 353-02-128/2012-03 od 23.1.2013.godine. Skupština grada Subotice, na 11. sednici održanoj dana 30. maja 2013. godine, donela je Odluka o proglašenju zaštićenog područja Park prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice“ br. 15/13 i 17/13-ispravka).

U prethodnom periodu područje parka i jezera Palić je bilo pod zaštitom Odlukom Skupštine opštine Subotica („Sl. list Opštine Subotica“, br.10/82, od 29.03.1982. god.), gde je prostor posebne prirodne vrednosti jezera Palić i Ludaš proglašen za Regionalni park „Palić-Ludaš“, koji je obuhvatio dve prostorne jedinice: Turističku zonu Palića i Zonu Strogog prirodnog rezervata „Jezero Ludoš“. Regionalni park „Palić-Ludaš“ je izgradnjom autoputa 1991. godine podeljen na dva prirodna dobra, a prostor zapadno od trase autoputa E-75 je dobio naziv Regionalni park „Palić“. Skoro istovremeno je pokrenuta inicijativa za reviziju zaštite područja, za koju su stvoreni uslovi izradom Zakona o zaštiti životne sredine („Službeni glasnik RS“, br. 66/91). Tako su Paličko jezero i deo turističke zone stavljeni pod zaštitu sa nazivom Park prirode „Palić“ i Spomenici prirode u njemu „Tri značajna stabla u parku“ 1996. godine („Službeni list opštine Subotica“ broj 8/96).

Donošenjem Odluke o proglašenju zaštićenog područja Park prirode „Palić“ pod br. I-00-501-307/2013 i objavljivanjem u Službenom listu Grada Subotice br. 15/2013 i 17/13-ispr. na snagu je stupila zaštita predmetnog područja. Istom Odlukom je kao upravljač određeno Javno preduzeće „Palić-Ludaš“.

Park prirode „Palić“ nalazi se na severu Vojvodine, južno od naselja Palić. Od grada Subotice udaljen je 7 km u jugoistočnom pravcu. Zauzima površinu od 712,36 ha sa zaštitnom zonom od 1698,13 ha. Obuhvata zaštićenu prostornu celinu kulturno-istorijske baštine Palića, koja sa urbanim i fizičkim strukturama doprinosi vrednosti zaštićenog prirodnog dobra. Osnovu zaštićenog dobra čini Paličko jezero. Najveće je u nizu plitkih, manje ili više zaslanjenih jezera, koja su nastala na granici Subotičko-Horgoške pešcare i Bačkog lesnog platoa.

Zbog konfiguracije terena ovo jezero je predstavljalo akumulaciju atmosferskih voda, a imalo je i priliv izdanskih voda, naročito iz pravca severa. Paličko jezero se svrstava u tipična panonska, plitka, stepska jezera, koja su u prirodnom stanju bila zaslanjenog karaktera.

Lekovitost vode i mulja alkalnog stepskog jezera je podsticala izgradnju kupališta i parka u XIX veku, čiji zaštićeni kompleks spomenika kulture stvara jezgro današnje Banje Palić. Jezero je u međuvremenu postalo izmenjeni ekosistem eutrofnog karaktera, kojim se planski upravlja u cilju usaglašavanja funkcije prijemnika vode gradskog prečišćača i očuvanja tradicionalne turističke uloge. Prirodna vegetacija je očuvana samo u uskom pojasu uz obalu. Faunistični podaci ukazuju na činjenicu da mozaik antropogenih i izmenjenih prirodnih staništa zaštićenog područja služi kao poslednje прибежиште ugroženim vrstama, čija su staništa uništena uređivanjem voda i širenjem šumskih monokultura na području Subotičko-Horgoške pešcare.

Zbog prisutva starih hrastova i vrsta mezofilnih hrastovih šuma pešcare (Convallario-Quercetum roboris) Veliki Park, podignut 1842. godine, bogat je vrstama šumskih staništa. Pored prisustva 4 vrste slepih miševa, zabeleženo je gnežđenje 61 ptičje vrste. Zelenilo Zoo-vrta sadrži preko 270 vrsta drveća i žbunja i predstavlja bitan element biodiverziteta zaštićenog područja. Najvredniji elementi lokacije su preko 250 godina stara stabla hrasta lužnjaka (*Quercus robur*), ostaci iskonske vegetacije.

Jezero se nalazi na istočnom evropskom migracionom putu ptica i ima ulogu važnog staništa za odmaranje, ishranu i zimovanje vodenih ptica. Dosada je na ovom lokalitetu zabeleženo oko 210 vrsta ptica, a gnezdi se preko 100 vrsta. Najvrednija staništa ptica su tzv. „Ptičja ostrva“ 2. sektora, koja su podignuta od isušenog mulja prilikom sanacije jezera i predstavljaju jedino gnezdilište crnoglavog galeba (*Larus melanocephalus*) u Srbiji. Na zaštićenom području je zabeleženo 176 strogo zaštićenih vrsta, a 70 vrsta nalazi se na SPEC listi. Vrste kategorisane kao SPEC 1, kao mali vranac (*Phalacrocorax pygmeus*) i patka njorka (*Aythya nyroca*), spadaju u grupu najugroženijih životinja na Planeti. Pedeset vrsta nalazi se na Dodatku I Direktive o pticama, što ih opredeljuje kao vrste na osnovu kojih se nominuju NATURA 2000 područja (evropski projekat zaštite staništa i vrsta).

Jezero i ostaci vlažnih staništa uz obalu omogućuju opstanak brojnim zaštićenim i strogo zaštićenim vrstama vodozemaca (*Lissotriton vulgaris*, *Triturus cristatus*, *Bombina bombina*, *Bufo bufo*, *Pseudepidalea viridis*, *Hyla arborea*), gmizavaca (*Emys orbicularis*, *Lacerta agilis*, *Lacerta viridis*, *Podarcis tauricus*, *Podarcis muralis*, *Natrix natrix*) i sisara, od kojih su najznačajniji slepi miševi (*Nyctalus noctula*, *Pipistrellus nathusii*, *Myotis daubentoni*, *Plecotus austriacus*) i vidra (*Lutra lutra*). Ekološki kompleks Palićkog i Ludaškog jezera ima ključnu ulogu u opstanku metapopulacije vidre na slivu Kireša.

Turistički kompleks obuhvata severnu i severoistočnu obalu jezera koje, sa svojom okolinom, predstavlja jedan od najbitnijih elemenata turističke ponude područja. Zoo vrt Palić, sa preko 50 vrsta životinja, uređen je kao arboretum i prostire se na površini od oko 10 ha. Prihvatilište za divlje životinje je započelo svoj rad 2005. godine po međunarodno prihvaćenim standardima za objekte Zoo vrta.

Po međunarodnoj IUCN klasifikaciji spada u IV kategoriju, kao zaštićeno područje upravljanja staništima i vrstama (Habitat and species management area).

Međunarodni status ovog zaštićenog područja je *područje od značaja za ptice* (IBA - Important Bird areas) gde u celini pripada IBA području „Subotička jezera i pustare“ RS 002IBA, veličine 20.000 ha i *značajno botaničko područje* (IPA – Important Plant areas).

Dosadašnji razvoj funkcija zaštite prirodnih vrednosti u prethodnom periodu sprovođenja je bio ograničen. Ciljevi i zadaci iz dva prethodna srednjoročna Programa zaštite i razvoja Parka prirode „Palić“ realizovani su u skromnom obimu iz brojnih administrativnih i praktičnih

razloga: reorganizacija javnog preduzeća u više navrata, formiranje sistema zaštite prirode Republike Srbije i u skladu sa time menjanje načina finansiranja upravljanja zaštićenim područjima, kao i obezbeđivanje nedovoljno sredstava. Upravljač je u prethodnom periodu imao vrlo skromne mogućnosti da razradi nove funkcije kao što su prezentacija, edukacija i eko turizam na području Palića.

Značajan opšti razlog je bio nedostatak sistema zaštite prirodnih vrednosti na zaštićenim područjima gde se ubraja: nedefinisan status upravljača kada nije i korisnik zemljišta, nejasni vlasnički i korisnički odnosi u korišćenju zemljišta što je do sada onemogućavalo obezbeđivanje nadoknada od korišćenja dobara u cilju realizacije aktivne zaštite, neujednačen i nedovoljan način finansiranja upravljača u sprovođenju svih funkcija pa i aktivnih mera zaštite, kao i nedovoljan značaj zaštite prirode u procesima planiranja i korišćenja resursa i javnih dobara.

Donekle se sistem zaštite prirode počeo formirati u periodu od 2009. od kada je donet Zakon o zaštiti prirode i deo podzakonskih akata koji treba da posluže za realizaciju sistema zaštite prirode. U prethodnom periodu ratifikovane su pojedine konvencije i inkorporisane u nacionalnu legislativu: *Zakon o potvrđivanju Konvencije o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa* („Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori“, br. 102/2007 od 7.11.2007. godine), *Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva* („Službeni glasnik RS“, br. 5/2010), *Uredba o ekološkoj mreži Republike Srbije* („Službeni glasnik RS“, br. 102/2010), *Pravilnik o kriterijumima za izdvajanje tipova staništa, o tipovima staništa, osetljivim, ugroženim, retkim i za zaštitu prioritetnim tipovima staništa i o merama zaštite za njihovo očuvanje* („Službeni glasnik RS“, br. 35/2010), *Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara* („Službeni glasnik RS“, br. 33/2012). Navedeni propisi, između ostalog, za cilj imaju očuvanje biodiverziteta, obezbeđenje održivog upravljanja vodama, zaštitu, poboljšanje i racionalno korišćenje površinskih i podzemnih voda, kontrolu upuštanja otpadnih voda, nutrijenata i zagađujućih materija. Ove značajne promene u zakonskoj regulativi oblasti zaštite iziskivale su i potrebu revizije akta o zaštiti područja sa važećim propisima. Ugrađivanje smernica iz pomenutih dokumenata u novu Odluku omogućuje funkcionisanje zaštite u skladu sa važećom zakonskom regulativom.

Razvojna funkcija PP „Palić“ je direktno povezana sa očuvanjem i unapređenjem stanja jezera i zelenih površina koje predstavljaju deo turističke ponude banjskog kompleksa. Kako je dobro ekološko stanje jezera osnova za razvoj turizma, a prirodne vrednosti prostora predstavljaju deo turističke ponude područja, neophodno je uskladiti potrebe zaštite biodiverziteta sa namenom prostora i razvojem održivog turizma. Utvrđena je neophodnost revizije zastarelih pravilnika i izrade novih, za sve redovne aktivnosti upravljanja, a delom i za potrebe održivog korišćenja zaštićenog područja.

Odlukom skupštine Grada Subotice o proglašenju zaštite za Park prirode „Palić“ određeno je da funkciju upravljača vrši JP „Palić-Ludaš“, sa Palića, koje se stara i o drugim zaštićenim područjima oko Subotice. Poslove neposrednog upravljanja obavlja Sektor za zaštitu prirode Javnog preduzeća „Palić-Ludaš“, koji raspolaže stručnom i čuvarskom službom.

U skladu sa Zakonom o zaštiti prirode, član 52. i 53., i Odlukom o proglašenju zaštićenog područja Park prirode „Palić“, član 12., upravljač zaštićenog područja, Javno preduzeće „Palić-Ludaš“, u obavezi je da donese Plan upravljanja ovim zaštićenim područjem za period od 10 godina. Članom 53. Zakona o zaštiti prirode određen je sadržaj plana upravljanja.

Neposredne polazne osnove date su aktom o zaštiti kao okvir programa/plana upravljanja, kroz navedene ciljeve i prioritetne aktivnosti.

Polazišta za izradu ovog Plana upravljanja su:

1. Prirodne vrednosti i karakteristike i stanje zaštićenog područja (izvor: Studija sa predlogom zaštite za Park prirode „Palić“/ Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, 2011, naučni i stručni radovi sa ovog područja, terenski uvid)
2. Zakonska rešenja, obaveze, uslovi, mogućnosti i ograničenja u vezi sa zaštitom, uređivanjem i korišćenjem i razvojem područja
3. Planovi, osnove, programi i dokumentacija korisnika područja (važeća prostorno planska i urbanistička dokumentacija, vodoprivredna osnova, lovna osnova za područje, Program zaštite i razvoja Park prirode „Palić“ za period 2006-2010, Program upravljanja – Park prirode „Palić“ 2013-2014)
4. Praksa i sistem upravljanja i finansiranja zaštićenih područja i način njihovog obezbeđivanja.

1. PRIKAZ GLAVNIH PRIRODNIH I STVORENIH VREDNOSTI I PRIRODNIH RESURSA PP „PALIĆ“

Lekovitost vode i mulja alkalnog stepskog jezera je uticala na izgradnju kupališta i parka u XIX veku, čiji zaštićeni kompleks spomenika kulture stvara jezgro današnje Banje Palić. Jezero je u međuvremenu postalo izmenjeni ekosistem eutrofnog karaktera, kojim se planski upravlja u cilju usaglašavanja funkcije prijemnika vode gradskog prečištača i očuvanja tradicionalne turističke uloge. Prirodna vegetacija je očuvana samo u uskom pojasu uz obalu. Faunistični podaci ukazuju na činjenicu da mozaik antropogenih i izmenjenih prirodnih staništa zaštićenog područja služi kao poslednje прибежиште ugroženim vrstama, čija su staništa uništena uređivanjem voda i širenjem šumskih monokultura na području Subotičko-Horgoške peščare.

Zbog prisutva starih hrastova i vrsta mezofilnih hrastovih šuma peščare Veliki Park, podignut 1842. godine, bogat je vrstama šumskih staništa. Pored prisustva 4 vrste slepih miševa, zabeleženo je gnežđenje 61 ptičje vrste. Zelenilo Zoo-vrta sadrži preko 270 vrsta drveća i žbunja i predstavlja bitan element biodiverziteta zaštićenog područja. Najvredniji elementi lokacije su preko 250 godina stara stabla hrasta lužnjaka, ostaci iskonske vegetacije.

Jezero se nalazi na istočnom evropskom migracionom putu ptica i ima ulogu važnog staništa za odmaranje, ishranu i zimovanje vodenih ptica. Do sada je na ovom lokalitetu zabeleženo oko 210 vrsta ptica, a gnezdi se preko 100 vrsta. Najvrednija staništa ptica su tzv. „Ptičja ostrva“ drugog sektora, koja su podignuta od isušenog mulja prilikom sanacije jezera i predstavljaju jedino gnezdilište crnoglavog galeba u Srbiji. Na zaštićenom području su zabeležene 176 strogo zaštićene vrste, 50 vrsta nalazi se na Dodatku I Direktive o pticama, što ih opredeljuje kao vrste na osnovu kojih se nominuju Natura 2000 područja.

Jezero i ostaci vlažnih staništa uz obalu omogućuju opstanak brojnim zaštićenim i strogo zaštićenim vrstama vodozemaca, gmizavaca i sisara, od kojih su najznačajniji slepi miševi i vidra. Ekološki kompleks Palićkog i Ludaškog jezera ima ključnu ulogu u opstanku metapopulacije vidre na slivu Kireša.

Turistički kompleks obuhvata severnu i severoistočnu obalu jezera koje, sa svojom okolinom, predstavlja jedan od najbitnijih elemenata turističke ponude područja. Zoo vrt Palić, sa preko 50 vrsta životinja, uređen je kao arboretum i prostire se na površini oko 10 ha. Prihvatilište za divlje životinje je započelo svoj rad 2005. godine po međunarodno prihvaćenim standardima za objekte Zoo vrta.

PRIRODNE VREDNOSTI

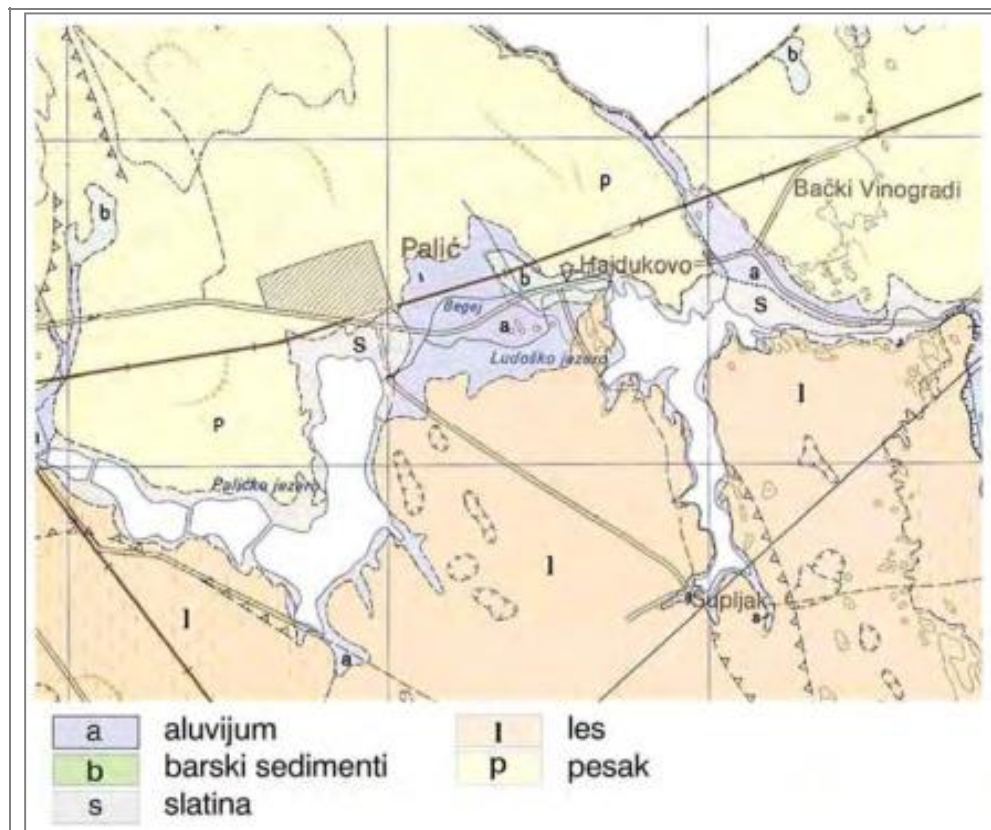
1.1. Geologija i geomorfologija

Geološka karta šireg područja pokazuje povezanost Palićkog i Ludaškog jezera (**Slika 1**).

U geomorfološkom pogledu Palićko jezero sa okruženjem nalazi se na delovima kontakta Subotičke peščare i Bačke lesne zaravni. Obrađeni delovi peščare imaju otvorene površine pod peskom koji često nošen dominantnim vetrom (eolska erozija) završava u koritu Palićkog jezera.

Morfologija terena imala je značajnu ulogu u formiranju Palićkog jezera. Ono pripada grupi koje zauzima periferne delove Peščare i dodirne zone gde se smenjuju pesak i les. Jezerska udubljenja su duboka, a samim tim zalaze u slojeve podzemne vode, što im omogućava da imaju

stalne količine vode. Paličko jezero smešteno je u dubokoj depresiji, istočno od Subotice. Ono zahvata površinu od oko 5,76 km² i najveće je jezero u Bačkoj. Paličko jezero je polumesečasta oblika sa kracima okrenutim prema severu i prema zapadu. Severni, širi deo naziva se Veliki Palić, a zapadni, uži, Mali Palić.

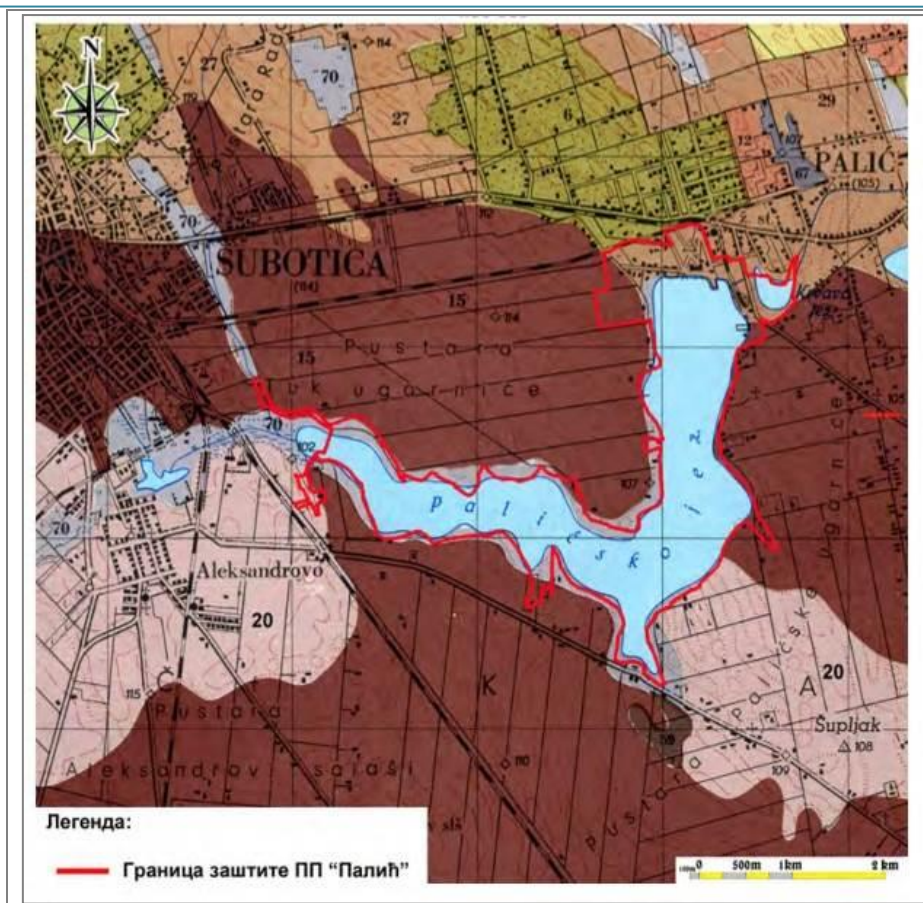

Slika 1 - Geološka karta šireg područja

1.2. Pedologija

Prirodno dobro Park prirode „Palić“ okruženo je dvema geomorfološkim celinama - lesnom zaravni i peščarom. U zavisnosti od geološke podloge, u granicama dobra je evidentirano više različitih tipova zemljišta (**Slika 2**). Uz samo jezersko korito zastupljen je na lesnoj podlozi černozem karbonatni (micelarni) i černozem sa znacima oglejavanja dok je na podlozi peska zastupljen černozem peskoviti. U užem pojasu prema Subotici rasprostranjena je ritska crnica karbonatno zaslanjena.

Najrasprostranjeniji tip zemljišta je černozem karbonatni (micelarni). Nalazi se uz istočnu, južnu i zapadnu obalu jezera. Uži pojas između vodene površine i pomenutog černozema prekriven je ritskom crnicom, karbonatno zaslanjenom. Na lesnoj podlozi (jugoistočna obala) evidentiran je i černozem sa znacima oglejavanja. Severni obalski pojas jezera (prostor oko naselja Palić i uz Krvavo jezero), u geološkoj podlozi čini pesak. Na pomenutoj podlozi zastupljen je černozem peskoviti.

6.	Антропогенизовани (риголовани) песак
12.	Смеђе степско земљиште на песку-слабо развијено
15.	Чернозем карбонатни (мицеларни) на лесном платоу
20.	Чернозем са знацима оглејавања у лесу
27.	Чернозем на песковито лесу
29.	Чернозем песковити на песку
67.	Ритска црница карбонатна песковита
70.	Ритска црница карбонатна заслањена
71.	Ритска црница карбонатна на песку заслањена
	Језера, баре и мочваре

Слика 2 - Pedoloшка карта ширег подручја

1.3. Hidrološke karakteristike

Palićko jezero je najveće u nizu jezera nastalih u dodirnoj zoni peščare i lesnog platoa, prihranjivanih vodama peščare. Jezerska udubljenja su dovoljno duboka da zalaze u slojeve podzemne vode i stoga imaju stalniju količinu vode. Barska i močvarna udubljenja su plića, ali su pokrivena tanjim ili debljim slojem gline koji sprečava upijanje atmosfere vode u porozni pesak. Korito Palićkog jezera, koje je eolskog porekla, u hidrauličkom smislu je spojeno sa lesnim dolinama (nekadašnja Mlaka, Bunarić, Veliko i Malo pojilište) sa zapadne, južne i istočne strane, što povećava razuđenost obale jezera. Lesne obale su strme, mestimično vertikalne, dok

je nekadašnja zamočvarena severna obala u potpunosti regulisana obaloutvrdom. Vodostaj ovakvih plitkih jezera prati dinamiku padavina.

Činjenica je da je hidrološki režim jezera već vekovima pod uticajem ljudskih aktivnosti. Radovi na uređenju voda na području Subotice, kao i sve veća pokrivenost grada kanalizacionom mrežom, neprestano su povećavali dotok vode i količinu organskih materija u jezeru. Poslednjih decenija 19. veka ubrzan je proces pretvaranja slatinastog jezera u močvaru. Razvoj industrije u Subotici je ubrzao degradaciju jezera, što je izazvalo katastrofalne pomore riba. U periodu 1971.-1975. izvršena je sanacija jezera. Pražnjenje jezera prema Ludaškom jezeru se odvijalo putem novog kanala Palić-Ludaš. Najveći deo mulja ugrađen je u nasipe kojima je jezero podeljeno na četiri sektora i izgrađen je uređaj za prečišćavanje otpadnih voda grada Subotica.

Jezero je postalo izmenjeni ekosistem eutrofnog karaktera, kojim se planski upravlja u cilju usaglašavanja uloge recipijenta prečišćenih otpadnih voda i očuvanja tradicionalne turističke uloge.

Veštački regulisan nivo vode drugog i trećeg sektora je oko 1 metar viši u odnosu na nivo nekadašnjeg prirodnog stanja, a četvrti sektor se puni do kote 102 m n.v. Povišeni nivo vode smanjuje životni prostor tršćaka. Gradski prečistač igra glavnu ulogu u vodnom bilansu jezera. Prečišćene vode sadrže znatne količine hranljivih soli, što je doprinelo ubrzanoj eutrofikaciji saniranog jezera, zbog čega je iskopan tzv. odušni kanal sa ciljem odvođenja viškova vode iz drugog sektora jezera u kanal Palić-Ludaš. Postoji mogućnost da se, u slučaju potrebe, jezero puni vodom iz akumulacije „Velebit“ koja je povezana sa Tisom i predviđena za navodnjavanje poljoprivrednih površina. Zbog visinske razlike Tise i Palića, izgrađene su tri crpne stanice za podizanje vode, što zajedno sa gubitaka vode iz kanala koji se pruža preko poroznog lesa povećava troškove punjenja jezera vodom iz ovog izvora.

Uređenjem voda u drugoj polovini 20. veka manja jezera su isušena, a vodostaj Palićkog i Ludaškog jezera je postao veštački regulisan. Radi poboljšanja uslova za uzgoj plemenitih riba, nivo vode je tokom cele godine u oba jezera održavan blizu maksimuma. Maksimalna kota letnjeg vodostaja je viša od zimskog, što je u suprotnosti sa prirodnom dinamikom plitkih stajaćih voda regiona. Danas su sve depresije sliva Palića direktno povezane mrežom meliorativnih kanala koji su većinom iskopani po trasama prirodnih vodotoka i ulivaju se u Kireš. Meliorativni kanali dovode vode Kelebijskog jezera i međudinskih depresija područja Radanovaca u Palićko jezero. Međudinske depresije „Baranji šemljek“ su odvodnjavane kanalom Tapša, koji se uliva u jezero južno od ZOO vrta.

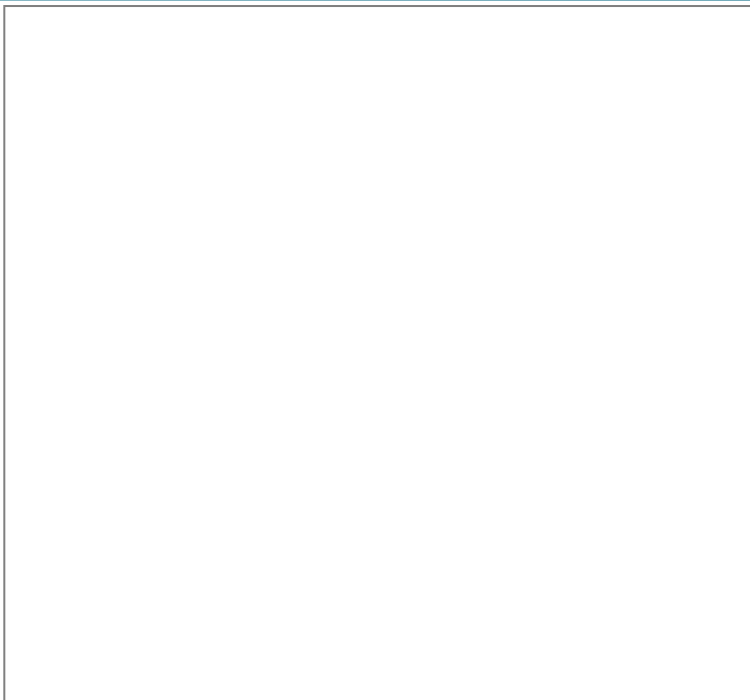
Velike količine hranljivih soli u prečišćenim vodama izazivaju intenzivnu organsku produkciju, što se manifestuje u prekomernom razmnožavanju algi i drugih planktonskih organizama i krupnijih vodenih biljaka (makrofita). Nakon njihovog odumiranja organski ostaci se istalože po dnu, usled čega se ponovo stvara i nagomilava mulj, čija debljina od perioda sanacije postepeno raste. Prema najnovijim podacima debljina mulja se kreće od desetak centimetara do pola metra, a mestimično je i znatno deblji. Visok procenat neorganske materije (do 70-80%) u sedimentu jezera ukazuje na značaj nanosa poreklom sa okolnih poljoprivrednih površina u formiranju mulja, što potvrđuje i granulometrijski sastav ispitivanih uzoraka. Kako u plitkim jezerima već i slabi vetrovi izazivaju strujanje i mešanje vode jezera, hranljive materije iz mulja direktno utiču na kvalitet vode.

1.4. Klima

Paličko jezero i okolina pripadaju umerenoj klimatskoj zoni sa jače naglašenim kontinentalnim osobinama. Zbog manjih razlika u mikroklimatskim vrednostima izdvaja se klimatski tip severnobački sa peščarskim varijetetom.

Najvažnije osobine klime područja su izražena aridnost tokom letnjeg perioda i velike oscilacije sezonskih i godišnjih temperature i padavina (**Slika 3**).

Slika 3
Klimadijagram područja

1.5. Vegetacija i flora

1.5.1. Vegetacijske odlike

Paličko jezero je stepsko jezero znatno izmenjeno ljudskim aktivnostima, a pored toga izražena eutrofizacija s jedne strane i turističko-rekreaciona eksploatacija s druge strane su u znatnoj meri narušile i one slabo zastupljene osnovne elemente izvornosti, a takođe i pejzažno-ambijentalne odlike ovog jezera na severu Bačke. Širenjem sadržaja turističke i sportsko-rekreacione zone na severnoj i zapadnoj obali, izgradnjom stalnih objekata (hoteli, sportski tereni, kampovi i dr.) narušena je autohtona vegetacija u priobalnoj zoni ovog dela jezera u istovetnoj meri kao pre mnogo godina, preoravanjem staništa za potrebe dobijanja obradivih površina u južnom priobalju. Južni deo obale Palića danas karakterišu oranice, salaši i vikendice, uz mestimično zadržane oaze sa izvornim biljnim pokrivačem.

Većinu prirodnih i blisko prirodnih staništa čine tršćaci i vegetacija vodene površine, a ostaci travne vegetacije i šumaraka su rasuti uz obalu jezera i jedino ih povezuje uzani zeleni pojas (2-3 m) uz obalu.

Vodene i močvarne biljke su u većini slučajeva širokog rasprostranjenja. Njihov značaj se pre svega ogleda u održavanju ekosistemskih funkcija. Submerzne sastojine zajednice resine *ass. Ceratophylletum demersi* Hild. 1956 su bioindikator relativno dubljih i hladnijih voda u toplim i eutrofnim vodenim ekosistemima, mestimično su prisutni sastojine zajednice *Lemnetum gibbae* Koch 1954; Myawaki & Tx. 1960. Na Paličkom jezeru dominantnu vegetaciju predstavlja močvarna vegetacija, u okviru nje trstici, odnosno asocijacija *Scirpo-Phragmitetum* W. Koch 1926., zastupljene sa tipičnim sastojinama (*subass: phragmitetosum* Schmalte 1939) i sastojine rogoza (*subass: typhetosum (angustifoliae-latifoliae)* Soó 1937). Močvarna vegetacija slabo

zaslanjenih staništa predstavljena je asocijacijom *Bolboschoenetum maritimi continentale* Soó (1945) 1947.

Oaze pod livadskom vegetacijom, koje se mogu označiti kao asocijacija *Festucetum pratensis* prov., se javljaju na veoma ograničenim površinama, najčešće u direktnom kontaktu sa trsticima. Na zapadnoj obali su zabeleženi fragmenti zajednice *Puccinellietum limosae* Soó 1933, koja inače pripada jako slanim livadama na solončaku (**Slika 4**), na ovim fragmentima se javlja endemična vrsta panonski zvezdan (*Aster tripolium* subsp. *pannonicum*).

Slika 4 - Fragmentat slatine

Visoka lesna južna obala Paličkog jezera predstavlja jedno od retkih staništa očuvanih ostataka stepe. Zabeležene su peščarske vrste pionirskog karaktera kao što su *Bromus squarrosus* i peščarski razlićak (*Centaurea arenaria*). Samo mestimično se održao poneki stepski elemenat (**Slika 5**) poput belog vijuka (*Festuca rupicola*), češljaste pirevine (*Agropyron cristatum* subsp. *pectinatum* f. *puberulum*) (**Slika 6**) sa relativno

gušćim populacijama i Valdštajnov luk (*Allium scorodoprasum* subsp. *waldsteinii*). Nalaz ove podvrste na visokoj obali Paličkog jezera predstavlja drugi lokalitet u Vojvodini i prilog poznavanju njenog rasprostranjenja.

Slika 5 - Stepski ostatak

Slika 6 - Češljasta pirevina

Mestimično se na obali Palićkog jezera javljaju usamljena stabla i grupacije bele vrbe (*Salix alba*) i retka pojedinačna stabla bele topole (*Populus alba*). Na ostrvcima II sektora se javlja sastojina bele topole.

Posebno interesantnu oazu izvornog tipa zabarenih ekosistema predstavlja depresija zapadno od ZOO vrta. U pitanju je prostorno ograničen mozaik u kom se sastojine pod trsticima smenjuju sa jasenovim šumarcima zabarenog tipa. Na jednom delu ovog lokaliteta je donedavno bila prisutna dobro razvijena higrofilna livada sveze *Molinion caeruleae* Koch 1926 u čijoj strukturi su prisutne jedinke velikog kaćunka (*Orchis laxiflora* subsp. *palustris*) (Slika 7). Na području Tapšinog kanala, u uslovima dopunskog vlaženja podzemnim vodama, javljaju se ostaci ekstrasionalne higrofilne vegetacije – zajednica poljskog jasena (*Carici elatae-Fraxinetum angustifoliae* Gajić 1986) i zajednica bele vrbe (*Salicetum albae* Soó 1964). Šumarak poljskog jasena (Slika 8) sa šašem i vlažnim livadama koji se nalazi na obodnom delu zoološkog vrta predstavlja

Slika 7 - *Orchis laxiflora* subsp. *palustris*

malu oazu higrofilnih šumskih vrsta i najbliži je prirodnoj šumskoj vegetaciji. Od autohtonih vrsta u spratu drveća javljaju se *Fraxinus angustifolia*, *Populus alba*, *Quercus robur*, *Acer tataricum*. U spratu žbunja prisutne su: *Cornus sanguinea*, *Frangula alnus*, *Ligustrum vulgare*.

Slika 8 - Zabarena šuma poljskog jasena

1.5.2. Florističke odlike

Na teritoriji PP „Palić“ zabeležen je 161 takson viših biljaka na nivou vrste i podvrste (151 vrsta i 10 podvrsta). Zbog negativnih antropogenih uticaja (npr. preoravanje staništa, neadekvatno regulisan vodostaj) florističke retkosti su prisutne sa veoma malim populacijama i na krajnje fragmentiranim ostacima staništa. U fitogeografskom pogledu zaštićeno područje pripada panonskoj provinciji u okviru panonsko-vlaškog podregiona, odnosno pontsko-južnosibirskog florističko-vegetacijskog regiona koju karakteriše vegetacija šumostepske zone (sveza *Festucion rupicolae* Soó 1940 odnosno *Aceri tatarico-Quercion* ZÓLY . ET JAKUCS , 1957).

Floru Paličkog jezera danas karakterišu različite akvatične i emerzne biljne vrste tipične za barsko-močvarne ekosisteme. To su uglavnom vrste cirkumpolarnog i kosmopolitskog geoelementa, odnosno širokog rasprostranjenja.

U grupi nacionalno i međunarodno značajnih vrsta zabeleženo je 7 vrsta i 4 podvrste. Od toga su u Pravilniku o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta („Službeni glasnik RS“, 5/10) u kategoriji strogo zaštićenih navedene 4 vrste i 2 podvrste a u kategoriji zaštićenih 3 vrste i 2 podvrste. U Dodatku I Bernske konvencije kao strogo zaštićena je navedena jedna vrsta (*Carex secalina*) dok se na CITES listi navodi takođe jedna vrsta (*Orchis laxiflora* subsp. *palustris*).

Na „Preliminarnoj Crvenoj listi flore Srbije i Crne Gore sa statusima ugroženosti prema kriterijumima IUCN-a iz 2001 godine“ je navedeno 5 vrsta i to jedna u kategoriji ugroženih (EN) (*Lepidium cartilagineum* subsp. *crassifolium*), 2 u kategoriji ranjivih (VU) (*Aster tripolium* subsp. *panonicus*, *Spergularia media*), dok su usled nedostatka podataka dve vrste (*Orchis laxiflora* subsp. *palustris*, *Potamogeton trichoides*) sa kombinovanom kategorijom (EN-VU (DD)).

Na visokoj lesnoj južnoj obali kod IV sektora je zabeležena danas retka pontsko-panonska podvrsta zmijinoj luka *Allium scorodoprasum* subsp. *Waldsteinii*, poznata sa manje od desetak lokaliteta u Srbiji. Na zapadnoj obali IV sektora je zabeleženi panonski zvezdan (*Aster tripolium* subsp. *panonicus*) u većem broju primeraka i nekoliko busenova ražene oštrice (*Carex secalina*). Na slatinama kod Velikog pojila u okolini Paličkog jezera je utvrđena i panonska endemska slatinska gronica (*Lepidium cartilagineum* subsp. *crassifolium*) koja postaje sve ređa. Jedna od interesantnijih vrsta sa područja Paličkog jezera je čvornica (*Spergularia media*). To je biljka zaslanjenih staništa kosmopolitskog rasprostranjenja.

1.6. Fauna

1.6.1. Entomofauna - Insekti

Na prostoru obuhvata Paličkog jezera potvrđeno je prisustvo insekata iz redova vilinih konjica, pravokrilaca, riličara, tvrdokrilaca, leptira, dvokrilaca i opnokrilaca.

Broj ugroženih vrsta insekata ovog prostora je mali. Naime, samo dve vrste imaju zaštitu kao strogo zaštićene: panonski skakavac (*Acrida ungarica*) (Slika 9), panonski endemit, naseljava livade a pesku i stepska staništa i strižibuba (*Theophilea subcylindricollis*), naseljava livadska staništa.

Slika 9 - Panonski skakavac

Registrovan je trčuljak *Dyschiriodes (Dyschiriodes) chalceus* čiji je ovo prvi nalaz za Srbiju, kao i osica *Rhamphagathis nasicornis* takođe veoma retka kod nas.

1.6.2. Ihtiofauna - Ribe

Zbog prirodne karakteristike jezera i antropogenih uticaja, ihtiofauna u Paliću se više puta menjala i nije moguće govoriti o kontinualnom karakteru riblje faune. Od autohtonih vrsta (tipičnih na donjem šaranskom regionu) koje su tokom života jezera bile evidentirane (štuka - *Esox lucius*, šaran - *Cyprinus carpio*, zlatni karaš - *Carassius carassius*, crvenperka - *Scardinius erythrophthalmus*, uklija - *Alburnus alburnus*, bodorka - *Rutilus rutilus carpathorossicus*, bucov - *Aspius aspius*, kesega *Abramis ballerus*, deverika - *Abramis brama*, crnooka deverika - *Abramis sapa*, linjak - *Tinca tinca*, som - *Silurus glanis*, čikov - *Misgurnus fossilis*, grgeč - *Perca fluviatilis*, balavac - *Gymnocephalus cernua*, smuđ - *Stizostedion lucioperca*), po novijim zvaničnim istraživanjima prisutan je samo šaran i smuđ.

Danas se uočava potpuna dominacija alohtonih (introdukovanih, unesenih) i invazivnih vrsta (srebrni karaš, *Carassius auratus gibelio* (**Slika 10**), i amurski čebačok, *Pseudorasbora parva*) i nedostatak autohtonih, posebno riba grabljivica (piscivornih vrsta).

Slika 10 - Srebrni karaš ili babuška

1.6.3. Batrahofauna i herpetofauna

Batrahofauna - Vodozemci

Tipična fauna vodozemaca Vojvodine opstala je na relativno očuvanim vlažnim i vodenim staništima. Na području Paličkog jezera nalazi se mozaik od efemerno vlažnih, preko močvarnih, barskih do stalnih stajaćih vodenih površinakoji se nalaze pod izuzetno jakim, negativnim antropogenim pritiskom.

Na području PP „Palić“ zabeleženo je 9 vrsta iz klase vodozemaca (*Amphibia*).

Najzastupljeniju komponentu u batrahofauni čine tri zaštićene vrste familije *Ranidae*: zelena žaba (*Pelophylax kl.esculenta*), mala zelena žaba (*Pelophylax lessonae*) i velika zelena žaba (*Pelophylax ridibundus*) koje su i najznačajnije u lancu ishrane barsko-močvarnih staništa. Na prostoru PP „Palić“ evidentirane su i sledeće strogo zaštićene vrste: mali mrmoljak (*Lissotriton vulgaris*), veliki mrmoljak (*Triturus cristatus*), crvenotrbi mukač (*Bombina bombina*), obična krastača (*Bufo bufo*), zelena krastača (*Pseudepidalea viridis*) i gatalinka (*Hyla arborea*).

Herpetofauna - Gmizavci

Na ovom području zabeleženo je 6 vrsta iz klase gmizavaca (*Reptilia*). Gmizavce vodenih staništa Palića predstavljaju barska kornjača (*Emys orbicularis*), belouška (*Natrix natrix*). Više, suvlje terene nastanjuju gušteri (*Lacerta agilis*, *Lacerta viridis*, *Podarcis tauricus* i *Podarcis muralis*). Od njih strogo zaštićeno je barska kornjača, belouška i stepski gušter.

Bez obzira na važeći status zaštite, sve navedene vrste predstavljaju, u lancu ishrane, značajnu kariku funkcionisanja postojećih ekosistema.

1.6.4. Ornitofauna - Ptičji svet

Opšte bogatstvo čini preko 200 vrsta ptica. To je posledica raznovrsnosti staništa, položaja na selidbenim putevima ptica ali u velikoj meri i dobre istraženosti lokaliteta. Među ovim pticama manji je broj gnezdarica. Dominiraju vrste koje ovaj prostor koriste kao odmorište tokom prolećne ili jesenje seobe ili zimovanja.

Zbog svog značaja za ptice, celo Paličko jezero sa širom okolinom uvršteno je u granice međunarodno značajnog područja za ptice u Srbiji - Important Bird Area (IBA), pod nazivom „Subotička jezera i pustare“ RS 002IBA. Ornitološka vrednost područja posebno se ogleda u broju retkih i ugroženih vrsta. Mnoge vrste ptica značajne su u nacionalnim i međunarodnim razmerama, što je iskazano njihovim prisustvom na odgovarajućim listama, pravilnicima i konvencijama.

Osnovno obeležje ornitofaune Palića su galebovi. Pre svega, ovde je jedino gnezdilište crnoglavog galeba (*Larus melanocephalus*) u Srbiji. Osim toga, ovde se gnezdi i rečni galeb (*Larus ridibundus*).

Dodatno, ovde je zabeleženo još šest vrsta galebova: sinjigaleb (*Larus cachinans*), sivigaleb (*Larus canus*), mali galeb (*Larus minutus*), mrki galeb (*Larus fuscus*), veliki crnoglavi galeb (*Larus ichthyæetus*) i troprsti galeb (*Rissa trydactyla*), od kojih su poslednje dve izuzetno retke vrste. Nema područja u Srbiji na kojem je zabeleženo ovoliko vrsta galebova.

Uz galebove, veoma važna gnezdarica je i crnovrati gnjurac (*Podiceps nigricollis*), kome je Palić jedno od najbrojnijih gnezdilišta u državi. Jedna od najredih ptica u Srbiji, plavokljuna patka (*Oxyura leucocephala*), u poslednjoj deceniji je u nekoliko navrata ovde posmatrana, što na nacionalnom nivou čini Palić najvažnijim za ovu nekadašnju gnezdaricu.

Visoko zelenilo ZOO vrta i šumarci u okolini, zajedno sa površinom Velikog parka su veoma važni u očuvanju karakteristične šumske ornitofaune koja je veoma retka u regionu. U tom smislu najvažnija su stara stabla hrastova i očuvane sastojevine jasena, gde se gnezde zelena žuna (*Picus viridis*), žuti voljić (*Hipolais icterina*) i šumski zviždak (*Phylloscopus collybita*). Okolne park-šume predstavljaju utočište vrstama šumskih staništa, čija prirodna staništa su uništena nestankom prirodnih šuma sa šireg područja Palića. U Velikom Parku zabeleženo je redovno ili povremeno prisustvo 99 vrsta, od kojih se gnezdi 61 vrsta. Najznačajniju grupu čine pogotovo dupljarice i ističe se velika gustina gnezdećih populacija. Veći broj gnezdilica pripada strogo zaštićenim vrstama, od kojih su najznačajnije šumska sova (*Strix aluco*), seoski šareni detlić (*Dendrocopos syriacus*) i dugokljuni pužić (*Certhia brachydactyla*).

1.6.5. Fauna sisara

Na širem prostoru Palića, posebno na zelenim površinama parka, Zoo-vrta i salašima oko jezera od zaštićenih vrsta živi jež (*Erinaceus concolor*) i krtica (*Talpa europaea*). Na ovim staništima takođe srećemo i druge bubojede (*Insectivora*) kao što su rovčice rodova *Sorex* i *Crocidura*.

Od slepih miševa (Chiroptera) koji su zaštićeni po nacionalim i po međunarodnim propisima utvrđeno je prisustvo 4 vrste. Najčešća vrsta ovog područja je rani večernji ljljak (*Nyctalus noctula*) koji naseljava duplje drveća i šumski ljljak (*Pipistrellus nathusii*). Obe vrste su registrovane u parku na Palićkom jezeru. Na obali Palićkog jezera beleže i vodenog ljljka (*Myotis daubentoni*). Takođe je utvrđeno prisustvo smeđeg dugouhog ljljka (*Plecotus austriacus*) koji živi u dupljama okolnog drveća, tavanima, tornjevima i sl. Sve navedene vrste slepih miševa su strogo zaštićene vrste.

Što se tiče zaštićenih predstavnika zveri (Carnivora), na širem prostoru jezera Palić registrovani su tvor (*Mustela putorius*) i lasica (*Mustela nivalis*) koja je strogo zaštićena vrsta. U drugom sektoru gde su tršćaci i ptičja ostrva, registrovana je strogo zaštićena vidra (*Lutra lutra*) koja se ovde, zbog odgovarajućih uslova i razmnožava. Veza jezera Palić sa Tisom se ostvaruje preko kanala Palić-Ludaš i Krvavog jezera. Ovo je posebno važno za mlade vidre u vreme osamostaljivanja i potrage za novom teritorijom.

STVORENE VREDNOSTI

1.7. Veliki park

Sadnja parka započeta je 1840. godine u pejzažnom stilu na prostoru pašnjaka uz severnu obalu jezera. Preklapanjem planova sa topografskom kartom terena, uočava se izražena raznovrsnost reljefa. Rastuće florističko bogatstvo i prirodnolika struktura parka su osiguravali životne uslove bogatom ptičjem svetu. Park je 1911. godine bio preuređen u neobaroknom stilu, na nivou najlepših parkova Evrope. Neobarokni stil karakterišu geometrijski oblikovane staze, pravilno oblikovane cvetne leje, šišani oblici ukrasnog šiblja i forme drveća sa pravilnom (kuglasta, konusna) krošnjom. Južni deo parka, između jezera i novih, raskošnih objekata, obogaćen je izdignutim cvetnim lejama i brojnim atraktivnim ukrasnim vrstama. Formirane su lepezaste staze koje se pružaju od vodotornja prema obali. Centralni deo parka je dobio ulogu park-šume u kojoj su do današnjeg dana prepoznatljive vijugave peščane staze nekadašnjeg engleskog parka.

Iako su prvobitne pejzažno-hortikulture karakteriske parka narušene u znatnoj meri, on je još uvek izuzetno značajan kao stanište retkih i ugroženih vrsta. Uočava se raznovrsnost stanišnih tipova, počevši od najnižih delova parka gde se javljaju higrofilne vrste drveća (*Salix alba*, *Fraxinus angustifolia*) zajedno sa invazivnim vrstama tih staništa (*Acer negundo*, *Fraxinus pennsylvannica*), kojima se na sledećoj lestvici ekološkog niza pridružuju vrste manje tolerancije na plavljenje (*Populus alba*, *Quercus robur*), dok se na višim staništima javljaju mezofilne i kserofilne vrste (*Tilia grandifolia*, *T. argentea*, *Acer campestre*, *A. platanooides*, *A. pseudoplatanus*). Mezofilnost staništa nastala pod uticajem blizine podzemne vode i gustog šumskog sklopa potvrđuje obilna pojava podmlatka mezofilnih vrsta (*Acer platanooides*, *A. pseudoplatanus*). Po ugledu na ekološki pristup njegovih projekatata, ovu pogodnost moguće je primeniti i prilikom rekonstrukcije Velikog parka. Unutrašnjost Velikog parka zbog minimalne disturbacije i prirodnog obnavljanja po strukturi podseća na mezofilnu listopadnu šumu. Prisutnost starih hrastova i vrsta mezofilnih hrastovih šuma peščare (*Convallario-Quercetum robori*) u dendroflori parka omogućuju opstanak vrstama ovog tipa staništa. Veliki park ima ulogu refugijuma za vrste šumskih staništa, koja su uništena ili degradirana uređivanjem voda na području Subotičko-Horgoške peščare. Istovremeno je i značajan predeoni element sa svojim šumskim staništima u okruženju otvorenih poljoprivrednih predela u okruženju. Svojom visokom vegetacijom doprinosi poboljšanju mikroklimatskih uslova što je i jedna od karakteristika Banje Palić.

1.8. ZOO-vrt Palić

Osnovan je 1949. godine i zauzima površinu od 10 ha, što ga svrstava u jedan od najvećih zoo-vrtova u našoj zemlji. U njemu se može videti oko 50-tak životinjskih vrsta ili oko 450 primeraka životinja, raspoređenih u četrdesetak volijera, kaveza ili objekata.

U sklopu zoo-vrta nalazi se veoma vredan **arboretum** koji predstavlja zbirku autohtonih drvenastih vrsta kao i netipičnih lišćara i četinarara. U njemu raste preko 270 vrsta žbunja i drveća od kojih su mnoge retke i egzotične kakva je npr. džinovska sekvoja, libanski kedar, ariš i dr. Pored toga, u vrtu se nalazi i više desetina hiljada sadnica sezonskih cvetnica iz sopstvene proizvodnje. Tokom polednjih godina došlo je do oštećenja i uginuća retkih egzota zbog povišenog nivoa pozemnih voda.

Od sredine 80-tih godina, pored klasične zoološke i botaničke funkcije, ZOO-vrt Palić funkcionise i kao pedagoška ustanova. Đaci organizovano dolaze u posetu na edukativne ambijentalne radionice. Pored toga, ovde se organizuju i razni seminari.

Na inicijativu ZOO-vrta Palić 2005. godine počelo je da radi Prihvatište za divlje životinje u okviru ZOO-vrta. Osnovano je u cilju zbrinjavanja životinja koje su pod kontrolom trgovine retkim i ugroženim vrstama, kao i prihvata bolesnih, iznemoglih, ranjenih ili zaplenjenih životinja u cilju njihovog oporavka i kasnijeg vraćanja u prirodu.

1.9. Kulturno-istorijsko nasleđe

Severni deo zaštićenog područja se preklapa sa delom Istorijskog jezgra Palića, koji je proglašeno za nepokretno kulturno dobro („Službeni list opštine Subotica“, br. 1/94). Istorijskom jezgru pripada Banjski park, javni objekti u sklopu parka i drugi namenski objekti – letnjikovci i vile građeni u okruženju parka od sredine 19. veka do početka 20. veka. Žensko kupatilo, lečilište, vodotoranj i muzički paviljon su izgrađeni u secesijskom stilu na osnovu planova Komora i Jakaba 1905-12. godine. Unutar istorijskog jezgra su i objekti nekadašnje pošte i žandarmerije i tramvajska stanica.

U blizini zaštićenog područja su arheološka nalazišta „Vodice“ i „Kameniti hat“.

2. OCENA STANJA ŽIVOTNE SREDINE PARKA PRIRODE „PALIĆ“

Najveći deo zaštićenog područja je izmenjen pod uticajem čoveka, pokazujući karakteristike izmenjenih staništa kulturnog predela Panonskog regiona, ali su neki njegovi delovi očuvali izvorne karakteristike.

Tipične i specifične vrednosti izvorne prirode su predstavljene ostacima stanišnih tipova, koji su prioritetni za zaštitu, kao što su zabareni šumarak poljskog jasena i ostaci stepske i slatinske vegetacije. Ovi stanišni tipovi su od evropskog značaja i njihovi fragmenti obezbeđuju opstanak populacijama strogo zaštićenih vrsta.

Nezavisno od izmenjenih stanišnih uslova zaštićenog područja, bogata fauna zaštićenog dobra je tipična za plitke stajaće vode Panonskog regiona. Ornitofauna jezera je bogata vrstama koja su nestale sa drugih površinskih voda u regionu.

Uprkos snažnom antropogenom uticaju i širenjem urbanizovanog područja, Paličko jezero i ostaci staništa u blisko-prirodnom stanju su očuvali povezanost sa najznačajnijim prostornim celinama ekološke mreže. Zaštićeno područje se povezuje putem zelenog koridora sa šumskim pojasom PIO „Subotička peščara“. Takođe je očuvana veza sa kompleksom vlažnih staništa SRP „Ludaško jezero“. Integralnost samog jezerskog ekosistema je narušena, ali zbog sposobnosti revitalizacije vlažnih staništa, predviđenim merama zaštite u velikoj meri može da se unapredi.

Ocenu stanja životne sredine možemo utvrditi preko stanja resursa vode, zelenila, biodiverziteta kao i preko stanja predeonih vrednosti.

2.1. Kvalitet vode

Kvalitet vode je temeljna vrednost, ne samo za očuvanje prirodnih vrednosti, nego i za turistički razvoj. Ključni problem jezera Palić je nedovoljna efikasnost **prečišćavanja otpadnih voda** kod prečištača, odnosno:

- nedostatak primarnog prečišćavanja kod većine industrijskih zagađivača;
- nedovoljna efikasnost gradskog prečištača: određene količine azota i fosfora dospevaju u jezero sa prečišćenim vodama. Usavršavanjem procesa prečišćavanja unos ovih jedinjenja je znatno smanjen, ali i dalje predstavlja uticaj na ekosistem jezera.

Pored toga **nataloženi mulj** iz proteklog perioda, što je uzrokovano nedostatkom tršćaka i odgovarajuće riblje faune (što je opet posledica neodgovarajućih ekoloških uslova), je rezervoar raznih azotnih i fosfornih jedinjenja. Visoka koncentracija ovih hranljivih elemenata uzrokuje izuzetno intenzivnu primarnu produkciju algi kao i vodenih biljaka, stvarajući biomasu, koju riblji fond i drugi organizmi ne mogu potrošiti. Odumiranjem planktona i drugih organizama nastaje nova količina mulja. Procesi razlaganja mulja troše kiseonik, izazivajući nedostatak kiseonika blizu dna i pomor riba. Količina odumrle biomase prevazilazi mogućnosti razlaganja u jezeru, zbog čega debljina sedimenta i dalje raste. **Sediment koji je deponovan u nasipima, ptičjim ostrvima itd.** tokom prethodne sanacije, takođe je rezervoar organskih i neorganskih materija, iz kojeg se postepeno ispiraju hranljive materije i dospevaju u jezero.

Difuzno zagađenje jezera sa okolnih površina dospeva u jezero putem podzemnih i nadzemnih (spirajućih) voda i eolskom erozijom koja je veoma intenzivna na obrađenim površinama peščare i lesnog platoa. **Tačkasti zagađivači**, naizgled zanemarljivo malog intenziteta, kao što su septičke jame i drugi izvori zagađenja (hemikalije iz bašti i sl.) vezani za

objekte u blizini jezera, imaju značajan kumulativni uticaj u dužem vremenskom periodu. Ovoj vrsti zagađivanja vode doprinosilo je redovno prihranjivanje riba od strane sportskih ribolovaca (kukuruzom, hlebom, specijalnim mešavinama itd.), čime je u jezero dospevalo nekoliko tona organske materije godišnje.

2.2. Zelenilo

Širenjem građevinskog područja drastično se **smanjuju zelene površine** privatnih parcela i povećava se procenat veštačkih površina, a na nekim delovima banjskog prostora (npr. Vikend naselje) površine javnog zelenila su male ili nedostaju. Na najekskluzivnijim lokacijama je došlo do smanjenja zelenila građevinskih parcela ispod minimuma koji je određen planskim dokumentima. Velike popločane i/ili betonirane površine kao i sami objekti unutar naselja jačaju **nepovoljne klimatske karakteristike** okoline Subotice (niske vrednosti vlažnosti vazduha, povećani albedo peščarskih površina, prisustvo prašine u vazduhu, velike dnevne oscilacije temperature i sl.). Povoljnu ekoklimu banjskog prostora stvara višespratno zelenilo, koje istovremeno omogućuje opstanak brojnim vrstama, prilagođenim prisustvu čoveka.

Širenje invazivnih vrsta ugrožava prirodnu vegetaciju, osiromašuje parkovsko zelenilo i povećava troškove održavanja zelenih površina. Najvrednija stara stabla, kao i sama složena struktura Velikog parka, ugroženi su invazijom zapadnog koprivića, kiselog drveta i pajasena.

Povišeni nivo podzemnih voda tokom vegetacionog perioda, na koji utiče i veštački održavan visok nivo vode u jezeru, doveo je do odumiranja donjih delova korenovog sistema stabala uz severnu obalu jezera. Usled smanjene vitalnosti došlo je do izvale i sušenja stabala na prostorima Velikog parka i u arboretumu Zoo vrta, što povećava opasnost od rušenja starih stabala prilikom letnjih oluja i oštećenja objekata uz severnu obalu. Visok nivo podzemne vode izuzetno sužava izbor vrsta koje mogu da prežive na najatraktivnijem delu obale jezera.

2.3. Uništavanje prirodnih staništa – narušavanje biodiverziteta

Nestankom poslednjih ostataka prirodnih staništa nestaju i one vrste koje su u stanju da deo svojih potreba zadovoljavaju na poljoprivrednim i/ili urbanizovanim površinama. **Nestanak vlažnih staništa** je rezultat neadekvatnog vodnog režima jezera. Kako je obala jezera pretežno strma (mestimično čak vertikalna), veštački povećana dubina jezera onemogućuje razvoj priobalne (litoralne) zonacije močvarnih biljaka, koja igra ključnu ulogu u funkcionisanju ekosistema plitkih jezera. Životne zajednice ovih zona nedostaju ili su prisutne samo u tragovima, a površina tršćaka je smanjena na 10 % u odnosu na 1960-e godine. Značajno osiromašenje životnih zajednica smanjuje stabilnost jezerskog ekosistema. Njive se pružaju do jezera, **travna vegetacija obale** ima širinu od svega 1 do 3 metara a ponegde njive idu do same obale, koja se zbog toga urušava. Sve do druge polovine XX veka populacije gmizavaca su opstale jer su polagale jaja u određene poljoprivredne kulture, a rubne delove njiva su i ostali sitni kičmenjaci koristili za prezimljavanje, delimično i za ishranu. Mehanizacija i hemizacija poljoprivrede izaziva visoku smrtnost (fizičko uništavanje, trovanje i sl.) i dovela je ove vrste na prag **lokalnog izumiranja**. Slatine, kao delovi nekadašnjih košanica, su u privatnom vlasništvu, delom van granica zaštićenog područja.

Širenjem građevinske zone se uništavaju najznačajnija staništa (slatine kod Krvavog jezera, močvarne livade kod bivše meteorološke stanice, sekundarne livade na severozapadnom delu jezera). Na prostorima predviđenim za eksproprijaciju i zaštitu (zabarena šuma poljskog jasena uz Tapšin kanal) takođe se odvija izgradnja objekata, čime se ugrožava i ekološki koridor

kanala Tapša. **Funkcija ekološkog koridora** uz Krvavo jezero je degradirana postojećim, ilegalno izgrađenim turističkim objektima i planiranom putnom mrežom.

Usled dugogodišnjeg veštačkog visokog vodostaja i **izostanka tradicionalnog korišćenja** košenjem ili ispašom, stepska vegetacija uz južnu visoku obalu je obrasla trskom, iako predstavlja tip najvrednijih travnatih staništa Panonskog regiona.

Uređenje obale jezera uništava životne zajednice priobalne zone, dalje smanjujući stabilnost jezerskog ekosistema. Obala četvrtog sektora je u značajnoj meri izgubila svoje prirodne karakteristike: 26 % dužine obale je pokriveno betonom ili kamenjem, a 24 % poseduje obaloutvrdu uz koju mogu da se razvijaju tršćaci ali ne i plitki pojas priobalne vegetacije. Svega 50 % obale je u prirodnom stanju. Pojas priobalne močvarne vegetacije (ključno stanište za razmnožavanje vodozemaca, mrest riba, kao i onih vodenih organizama kojima se ribe hrane) javlja se samo mestimično uz obalu. Tzv. „ekološki tipovi“ obaloutvrde omogućuju razvoj vegetacije, ali su efikasni samo u područjima gde je obala od kamena ili šljunka, jer tamo omogućuju razvoj životne zajednice koja je slična prirodnoj. U slučaju stepskih jezera na pesku i lesu ova rešenja ne zamenjuju prirodnu obalu, jer su vrste ovih jezera vezane za meku podlogu.

Ukrasno **osvetljenje objekata i zelenih površina**, kao i osvetljenje manje prometnih delova Velikog parka, drastično sužava životni prostor osetljivih vrsta. Prisustvo osetljivih vrsta u parku zahteva primenu svih poznatih tehničkih rešenja za smanjenje negativnih uticaja osvetljenja na faunu.

2.4. Nedovoljno poznavanje predeonih vrednosti kao potencijala u razvoju regiona

Prirodne i pejzažne, tj. predeone vrednosti nizijskog jezera nisu posmatrane kao delovi turističke ponude, naprotiv: preovladava mišljenje da ih treba zameniti veštačkim elementima (npr. obaloutvrde) ili vrstama iz drugih krajeva (sadnja četinara). Javnost nije upoznata sa nacionalnim i međunarodnim značajem jezera i okoline, zbog čega prirodne vrednosti i pejzažne karakteristike se smatraju bezvrednim ili „štetnim“ (npr. tršćaci). Veoma često dolazi do uništavanja zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta i njihovih staništa (ubijanje kornjača od strane sportskih ribolovaca, uništavanje prirodne travne vegetacije međa uz poljoprivredne parcele i ispred porodičnih kuća itd.).

Korišćenjem četinara za uređenje svojih parcela korisnici ne doprinose očuvanju biološke raznovrsnosti ni poboljšanju lokalnih klimatskih uslova (četinari zbog minimalnog isparavanja preko listova ne povećavaju vlažnost vazduha i slabo vezuju prašinu).

Neminovni konflikti razvoja turizma i opstanka biodiverziteta najčešće se javljaju zbog neadekvatnog načina korišćenja obale i priobalne zone jezera, što vodi daljoj degradaciji ekosistema. **Obnovom zapuštenih zgrada salaša** kao modernih građevinskih objekata sa funkcijom vikend kuće ili ugostiteljskog objekta a koji se nalaze u blizini ili u mozaiku ostataka prirodnih staništa, dolazi do **lokalnog izumiranja** većeg broja divljih vrsta. Uznemiravanje je najintenzivnije u turistički aktivnom delu oko IV sektora, ali i usled sve većeg prisustva vikendaša i rekreativnih ribolovaca značajan je faktor remećenja mira, pogotovo ptica gnezdarica na celom prostoru zaštićenog područja.

Erozija obale dejstvom talasa zastupljena je na svim lokacijama na kojima korisnici **uništavaju tršćak radi formiranja pristana**, obezbeđivanja pristupa i „uređenja“ lokaliteta za sportski ribolov, ili sa ciljem „ulepšavanja pejzaža“. Vlasnici priobalnih parcela nisu upoznati sa osnovnim principima funkcionisanja ekosistema jezera i na taj način izazivaju eroziju obala. Na eroziju obale utiču i poljoprivrednici tako što obrađuju zemljište preblizu samoj obali, uništavajući prirodni travnati pokrivač i time izazivaju nestabilnost linije obale i njeno urušavanje.

3. PREGLED KONKRETNIH AKTIVNOSTI, DELATNOSTI I PROCESA KOJI PREDSTAVLJAJU FAKTOR UGROŽAVANJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

Na području PP „Palić“ i njegove zaštitne zone konstatovane su sledeće aktivnosti, delatnosti i procesi koji imaju negativan uticaj i deluju kao ključni *faktori ugrožavanja*.

3.1. *Uticaji razvoja naselja Subotica i Palić*

Postojeća naselja u okruženju (Subotica, Palić) imaju neposredan uticaj na prirodno dobro PP „Palić“. Granice područja i zaštitne zone prostiru se severnim i severoistočnim delom kroz građevinsku zonu naselja. U skladu sa GP Subotica-Palić do 2020. godine, pretežna dosadašnja namena prostora u okruženju jezera i na prostoru zaštitne zone, bila je poljoprivredna proizvodnja. Za većinu postojećih poljoprivrednih površina, predviđena promena namene je u cilju razvoja banjskog turizma. Radi očuvanja kvaliteta vode i sedimenta, obalni pojas jezera (delom u zaštićenom području a delom u njegovoj zaštitnoj zoni) planiran je za zaštitno zelenilo. Deo prostora zaštitne zone namenjen je porodičnom stanovanju rezidencijalnog tipa. Granični pojas južnog i jugoistočnog dela zaštitne zone planiran je za komercijalne sadržaje, koji se pružaju i van prostora zaštićenog područja. Putna infrastruktura koja prolazi preko zaštićenog područja i zaštitne zone većinom je asfaltirana. Proširenje građevinskog područja predviđeno Generalnim planom, do maksimuma je iskoristilo kapacitet prostora. Dozvoljeni stepen izgrađenosti unutar parcela i premaleni procenat zelenih površina mogu da ugrožavaju ekoklimu banje Palić. Proširenje urbanizovanih površina takođe može povećati negativne uticaje na divlje vrste i ekosistem jezera.

3.1.1. Odvođenje otpadnih voda iz naselja

Uticaj naselja Subotica na zaštićeno područje pretežno se manifestuje putem ispuštanja otpadnih voda. Od ukupnog broja stanovnika, korisnika javnog vodovoda, samo 60 % je priključeno na javnu kanalizaciju. Prema procenama, njihova mesečna količina otpadne vode iznosi oko 62.000 m³, približno 2.800 m³/dan. Naselje Subotica ima znatan deo tehnički zastarele kanalizacije. Veliki deo kanalizacionog sistema nalazi se ispod nivoa podzemnih voda. Prema analizama, količina infiltracionih voda može postići čak 3.000 m³/dan. Postoje i stare zidane deonice, ali i otvoreni kanali, koji pogoduju infiltraciji. Treba računati i sa nepovoljnim uticajem neprečišćene vode, koja se upušta u jezero Palić putem mimovoda u periodu izuzetno intenzivnih padavina.

Za razliku od grada Subotice, naselja Palić i Radanovac imaju razdvojene kanalizacione mreže za atmosfersku i upotrebljenu vodu. Atmosferske vode se odvođe otvorenim kanalima, dok je kanalizaciona mreža za upotrebljene vode rešena cevovodima. Recipijent za atmosferske vode je jezero Palić, a u manjoj meri i jezero Ludaš, dok se upotrebljene vode evakušu do lokacije Slano jezero. Kanalizaciona mreža za upotrebljene vode na Paliću je delimično izgrađena, dok u Radanovcu nema kanalizacione mreže, sem dela otvorenih kanala za odvođenje viška atmosferskih i podzemnih voda radanovačkog sliva. Kanalizacionim sistemom u naselju Palić pokriven je deo stambene i industrijske zone, kao i veći deo turističke zone. Javna kanalizaciona mreža u ulicama izvan turističke zone uglavnom nije izgrađena, te se odvođenje otpadnih voda iz postojećih domaćinstava rešava individualno, putem upojnih (propusnih)

septičkih jama. Izgrađeni deo zone banjskog turizma obuhvata severnu i severoistočnu obalu jezera i samo je mestimično pokriven kanalizacionom infrastrukturom.

3.1.2 Prečišćavanje otpadnih voda

Kompleks sistema za prečišćavanje otpadnih voda naselja Subotica formiran je u depresiji, u bivšem koritu dela jezera Palić. Izgradnja i dogradnja prečišćavača otpadnih voda vršena je fazno (u periodu od 1974. do 2004. godine), sa svim ključnim elementima sistema za prečišćavanje koji prate liniju vode (a delimično i mulja), ali sa nepotpunim efektom prečišćavanja, što je kao posledicu imalo negativan uticaj na kvalitet vode jezera i stanje sedimenta. Tokom 2004. godine započeta je izgradnja novog prečišćavača, pri čemu je deo postojećeg sistema ostao u funkciji.

Prema raspoloživim podacima, optimalne koncentracije HPK, BPK, i suspendovane materije nakon procesa prečišćavanja, nalaze se u granicama maksimalno dozvoljenih vrednosti. Primena planirane tehnologije prečišćavanja treba da rezultira značajnim smanjenjem trofičnosti jezera, a time i njegovim boljim ekološkim karakteristikama.

Naselje Palić je započelo izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda. Izgrađena je crpna stanica sa mehaničkom rešetkom kao privremeno rešenje prečišćavanja, putem fakultativne lagune u koritu nekadašnjeg Slanog jezera. U funkciji se nalazi crpna stanica sa rešetkom, a laguna zbog preopterećenosti radi sa minimalnim efektima. To znači da se opterećene vode slivaju kroz kanal Palić-Ludaš u pravcu Ludaša uz uticaj na sva okolna zemljišta.

3.2. Uticaj poljoprivrede

Prostor Parka prirode „Palić“ je najvećim delom (istočno, jugoistočno, jugozapadno i zapadno) okružen obrađenim površinama. Poljoprivredne površine se pružaju sve do jezera, zbog čega je prirodna vegetacija opstala samo na malim površinama.

Uzgoj poljoprivrednih proizvoda zahteva intenzivnu primenu mineralnih đubriva za povećanje prinosa, kao i agrohemijskih mera zaštite kultura, što kao posledicu ima negativan uticaj na prostor prirodnog dobra, posebno na kvalitet vode. Potencijalni efekti pesticida na zaštićeno područje pojavljuju se u obliku zagađenja vode i zemljišta:

- predoziranje kod upotrebe hemikalija i fitosanitarnih proizvoda,
- površinsko vlaženje i spiranje po profilu zemljišta do podzemnih i površinskih voda (usled kiša ili navodnjavanja),
- promet pesticida preko lanaca ishrane,
- dospevanje, na ili u zemlju i vodu, biljnih i životinjskih ostataka u kojima ima nakupljenih tragova pesticida,
- neposredno dospevanje čestica iz atmosfere, i sl..

Mineralna đubriva akumuliraju se u zemljištu u obliku različitih nerastvorljivih soli koje zagađuju zemljište, površinske i podzemne vode. Upotrebom veće količine đubriva mogu se pojaviti i teški metali u zemljištu i vodi. Dospevanjem u vodu, što je čest slučaj, ove zagađujuće materije izazivaju brzu eutrofikaciju.

Poljoprivredna aktivnost pored hemijskog inputa utiče i mehanički na pojačavanje erozionih procesa u zoni obale, kao i na povećavanje sedimenta jezera jer se intenzivnom obradom površine zemljišta drže otvorenim i podložnim eolskoj eroziji.

3.3. Uticaj industrije

Svi industrijski kompleksi se nalaze van zaštićenog područja i zaštitne zone ali imaju svoj višestruk uticaj na životnu sredinu. Značajan broj industrija, među njima neke sa velikom

potrošnjom vode, snabdevaju se vodom putem sopstvenog vodozahvata, a otpadne vode ispuštaju u javnu kanalizaciju. Kvalitet otpadnih voda industrijskih zagađivača često prekoračuje vrednosti propisane *Odlukom o upuštanja otpadnih voda u gradsku kanalizaciju* ("Službeni list opštine Subotica", broj 39/2001, 7/2002, 24/2002).

3.4. Uticaji korisnika prostora

Usled stalne građevinske aktivnosti korisnika prostora zaštićenog područja, naročito u zoni Velikog parka i banjskog kompleksa, došlo do smanjenja zelenila građevinskih parcela ispod minimuma koji je određen planskim dokumentima. Velike popločane i/ili betonirane površine kao i sami objekti unutar naselja jačaju **nepovoljne klimatske karakteristike**.

Širenjem građevinske zone se uništavaju najznačajnija staništa. Na prostorima predviđenim za eksproprijaciju i zaštitu takođe se odvija izgradnja objekata, čime se ugrožava i ekološki koridor kanala Tapša. **Funkcija ekološkog koridora** uz Krvavo jezero je degradirana postojećim, ilegalno izgrađenim turističkim objektima i planiranom putnom mrežom. **Uređenje obale jezera** uništava životne zajednice priobalne zone, dalje smanjujući stabilnost jezerskog ekosistema. Ukrasno **osvetljenje objekata i zelenih površina**, kao i osvetljenje manje prometnih delova Velikog parka, drastično sužava životni prostor osetljivih vrsta.

Korišćenjem četinara za uređenje svojih parcela korisnici **ne doprinose** očuvanju biološke raznovrstnosti ni poboljšanju lokalnih klimatskih uslova

Neminovni konflikti razvoja turizma i opstanka biodiverziteta najčešće se javljaju zbog neadekvatnog načina korišćenja obale i priobalne zone jezera, što vodi daljoj degradaciji ekosistema.

Erozija obale od strane talasa pojavljuje se na svim lokacijama na kojima korisnici **uništavaju tršćak** radi formiranja pristana, „uređenja“ lokaliteta za sportski ribolov ili sa ciljem „ulepšavanja pejzaža“.

3.5. Proces i kao posledica regionalnih i širih uticaja

Procesi prisutni u celom regionu i delom globalno imaju svoj negativan uticaj i na zaštićeno područje Parka prirode „Palić“:

- smanjivanje prirodnog priliva voda usled vodoprivredne regulacije sa ciljem odvodnjavanja u celom regionu
- povećavanje priliva već opterećenih voda preko mreže meliorativnih kanala sliva Palić
- klimatske promene u regionu sa smanjenim/nepravilno raspoređenim padavinama i povećanjem prosečnih temperatura i poštavanjem klime (suše, orkanski vetrovi, temperaturni ekstremi).

4. DUGOROČNI CILJEVI ZAŠTITE, OČUVANJA I UNAPREĐENJA I ODRŽIVOG RAZVOJAPARKA PRIRODE „PALIĆ“

Navedeni ciljevi se odnose na ukupne aktivnosti na području Parka prirode „Palić“ i njegove zaštitne zone. Nosioци ovih aktivnosti su pored Upravljača koji sprovodi svoje zakonom propisane obaveze (Zakon o zaštiti prirode, čl. 68, 109, 110) i lokalna samouprava, korisnici prostora i svi ostali zainteresovani subjekti.

4.1. *Poboljšavanje kvaliteta vode*

- poboljšanje statusa vode jezera unapređivanjem prečišćavanja,
- izrada i primena novog režima voda (predlaže se 0,4 metara razlike između maksimuma u martu/aprilu i minimuma u septembru, maksimalni nivo vode u pojedinačnim sektorima treba da omogućuje razvoj tršćaka uz obalu u širini od 10 do 30 metara),
- razvijanje/revitalizacija tršćaka i njihova planska seča koja pored unapređenja kvaliteta vode treba da smanji eroziju obale.

4.2. *Revizija uređenja drugog sektora jezera sa posebnim osvrtom na poboljšanje kvaliteta vode*

- formiranje i redovno izmuljivanje tršćanih laguna,
- odstranjivanje biomase na efikasan i ekonomičan način (neophodno je odstraniti što veću količinu organske materije iz jezera).

4.3. *Stvaranje multifunkcionalnog tampon-pojasa*

Uređivanje pojasa uzobalu (u zaštitnoj zoni PP „Palić“) širine 6-20 metara (pojas trave sa grupacijama žbunja ili niskih stabala na međi prema obrađenim ili urbanizovanim površinama) sa ciljem da se:

- prečišćavaju se podzemne vode koje se kreću prema jezeru i zadržavaju se sedimenti,
- osigurava opstanak zaštićenih vodozemaca, gmizavaca i sitnih sisara kojimabi pojas služio za ishranu, razmnožavanje, hibernaciju ili migraciju,
- poboljšavaju funkcije upravljanja i nadzora nad zaštićenim područjem, stvaranjem uslova za formiranje tzv. servisne staze unutar multifunkcionalnog tampon pojasa, koji omogućuje kretanje službi upravljača, vatrogasaca, prve pomoći i dr.,
- omogućuje formiranje pešačke, biciklističke, jahačke staze uz jezero.

4.4. *Proširenje i zaštita poslednjih ostataka staništa i populacija zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta*

- ostvariti planirane mere eksproprijacije (ili zamene) privatnih parcela koje se nalaze unutar mozaika značajnih staništa ili kod **ekoloških koridora** (izumiranje malih, ugroženih populacija zaštićenih vrsta obalnog pojasa može dovesti do gubitaka statusa u EMERALD mreži, što će onemogućiti korišćenje fondova za zaštitu prirode sa ciljem unapređenja stanja okoline jezera);

- realizovati programe aktivnih mera zaštite na staništima zaštićenih i strogozaštićenih vrsta u cilju njihovog održavanja u povoljnom stanju.

4.5. Upoznavanje javnosti o ekološki povoljnim načinima korišćenja prostora i resursa

- programi edukacije o prirodnim vrednostima i održivom korišćenju resursa,
- primenjivanje pravnih mehanizama u cilju realizacije mera zaštite prirodnih vrednosti koje su od opšteg interesa kao preduslov očuvanja priobalne zone jezera.

4.6. Zoniranje sadržaja uz obalu kroz integralni pristup planiranju i uređenju prostora

Zonalnim rasporedom sadržaja uz obalu, integralnim pristupom planiranju i uređenju prostora smanjiti negativne uticaje na jezero i ostala značajna staništa.

- turističke aktivnosti vezane za obalu (kupanje, sportski ribolov) van urbanizovane zone u četvrtom sektoru treba da se odvijaju planskom izgradnjom molova,
- otkup ili zamena zemljišta u privatnom vlasništvu u zaštitnoj zoni naročito oko četvrtog sektora, radi formiranja većih prostornih celina sa namenom zaštite, odnosno sa namenom razvoja drugih delatnosti.

4.7. Formiranje i održavanje zelenih površina u PP „Palić“, njegovoj zaštitnoj zoni ali i neposrednom okruženju

Najveći deo zelenih površina u zaštićenom području nalazi se na privatnim parcelama. Unapređenje banjskog prostora i njegovih klimatskih, estetskih i ekoloških karakteristika je opšti interes koji zavisi od sadržaja, strukture i rasporeda zelenih površina na zaštićenom području ali i neposrednom okruženju.

- izraditi pravila formiranja i održavanja zelenih površina koja obavezuju i vlasnike privatnih parcela unutar PP „Palić“ i njegove zaštitne zone,
- zabraniti sadnju invazivnih vrsta i uvesti obavezu njihovog suzbijanja za sve korisnike prostora PP „Palić“ i njegove zaštitne zone,
- prilikom izrade planskih dokumenata na području PP „Palić“ potrebno je povećati procenat javnog zelenila,
- planskom sadnjom zelenih zaštitnih pojaseva u zaštitnoj zoni smanjiti eolsku eroziju,
- primeniti visoko zelenilo za remedijaciju zemljišta i podzemnih voda, naročito u okolini prečistača i gradskog smetlišta.

4.8. Unapređenje zelenih površina koji poseduju kulturni značaj

- revitalizacija arboretuma Zoo-vrta
- revitalizacija i rekonstrukcija Velikog parka

5. ANALIZA I OCENA USLOVA ZA OSTVARIVANJE DUGOROČNIH CILJEVA ZAŠTITE OČUVANJA I UNAPREĐENJA I ODRŽIVOG RAZVOJA

Plan upravljanja Parka prirode „Palić“ po sadržaju obuhvata dvojake zadatke. Jedni su upravljačke aktivnosti, a drugi predstavljaju zadatke formulisane na osnovu određenih dugoročnih ciljeva koje će obezbediti unapređenje ekosistema prirodnog dobra ali i ukupnog prostora Parka prirode.

To nije plan aktivnosti samo Upravljača nego svih učesnika i korisnika prostora područja u obezbeđenju očuvanja vrednosti zaštićenog područja.

Uslovi za njegovu realizaciju su:

I. Finansijska podloga i podrška razrađene prema subjektima koji su u obavezi da učestvuju urealizaciji Plana:

- lokalna samouprava –Grad Subotica
- naknade za korišćenje zaštićenog područja PP „Palić“ od strane korisnika prostora
- Pokrajinski sekretarijat za graditeljstvo, urbanizam i zaštitu životne sredine, uz uključivanje svih ostalih koji su zainteresovani za očuvanje, zaštitu i racionalno „korišćenje“ prirodnih vrednosti kroz donacije i projekte
- međunarodni fondovi koji finansiraju projekte iz oblasti zaštite životne sredine i prirode, odnosno očuvanja kulturnih vrednosti.

II. Definisane godišnjih planova, urađenih na bazi ponuđenog Plana, u kojima će biti sadržani zadaci i poslovi predviđeni za realizaciju u tekućoj godini, dinamika njihovog izvršavanja i visina potrebnih sredstava, kao i njihovo obezbeđivanje, koji omogućuje kontinuitet aktivnosti na sprovođenju dugoročnih ciljeva.

Ocena četiri glavna osnova na kojima se programske aktivnosti mogu ostvarivati

5.1. Organizovanje, opremanje, kadrovsko osposobljavanje upravljača

Imajući u vidu i prostorno i sadržajno (prezentacija dobra, revitalizacija, ekoturizam, saradnja sa brojnim korisnicima i dr.) potrebe u sprovođenju obaveza Upravljača, osnovnu pretpostavku za ostvarivanje Plana čini odgovarajuće organizovanje, opremanje i kadrovsko osposobljavanje.

5.1.1. Kadrovska osposobljavanje

Upravljač ima potrebe za visokoobrazovnim kadrovima (nove potrebe u revitalizaciji jezera, razvijanju ribolovnog područja) ali i za odgovarajućom kadrovima srednje stručne spreme (u realizaciji specifičnih poslova čuvanja zaštićenih područja, korišćenja specifične opreme i mehanizacije u održavanju područja Parka prirode).

5.1.2. Opremanje

Postojeća opremljenost IT opremom (hardver i softver) nije zadovoljavajuća, naročito delovi vezani za uspostavljanje GIS sistema obrade podataka, kao najznačajnijeg segmenta za dobro upravljanje zaštićenim područjima.

Terenska oprema (mobilni telefoni, GPS uređaji, dvogledi, odeća i obuća, dr.) je i zastarela i nedostajuća. Naročito je vidljiva neujednačena opremljenost čuvara i nedostajuća oprema stručne službe.

Poslovi upravljanja zahtevaju znatno veći stepen mehanizacije od sadašnjeg. Postojeće jedno terensko vozilo je staro i nedovoljno za veliki prostor na kome se upravlja. Korisnici prostora, od zemljoradnika do pecaroša, lovaca i vikendaša, kreću se motornim vozilima po zaštićenim područjima što zahteva da čuvarska služba raspolaže sa više motornih vozila. Takođe poslovi održavanja stanja parka, obale i značajnih staništa jedino su ekonomični uz mehanizaciju, uključujući i specijalne mašine za posebne potrebe ovog područja. (seča trske, čišćenje vodene vegetacije, košenje visoke obale, zalivanje itd.)

5.2. Obezbeđivanje finansijskih sredstava iz planiranih izvora za Upravljača i druge subjekte

Za ostvarivanje programiranih mera neophodno je obezbeđivati finansijska sredstva iz svih zakonom predviđenih izvora, u potrebnim godišnjim iznosima.

Postojeći budžetski izvori iz Grada traba da se usklade sa potrebama upravljanja zaštićenim područjima od lokalnog značaja (redovna delatnost) ali i planiranim aktivnostima kroz dokument *Plan za unapređenje ekološkog stanja Palickog jezera i njegove okoline*. Dobar deo planiranih aktivnosti treba finansirati kroz posebne projekte, ali i kao sufinsiranje za posebne projekte preko Pokrajine.

Imajući u vidu prethodna iskustva Upravljača u realizaciji međunarodnih projekata, nakon boljeg kadrovskog osposobljavanja treba preći na definisanje projektnih ideja na međunarodnim konkursima (naročito IPA prekogranična saradnja i LIFE projekti).

Određena poboljšanja u finansiranju u narednom periodu se mogu očekivati i od realizacije naknada za korišćenje zaštićenog područja (Uredba o bližim kriterijumima, načinu obračuna i postupku naplate naknade za korišćenje zaštićenog područja („Službeni glasnik RS“, broj 43/10) nakon izrade, procedure usvajanja i aplikacije buduće Odluke o naknadama za korišćenje PP „Palić“.

Ukoliko se ne postignu planirane obimi sredstava potrebni za realizaciju Godišnjih programa upravljanja PP „Palić“, jasno je da će i delovi Plana morati biti umanjeni, naročito u segmentima koji se odnose na: posebne mere zaštite, aktivnosti u razvoju novih funkcija i projektima istraživanja i unapređivanja zaštite.

5.3. Donošenje planske i druge dokumentacije

Bitna pretpostavka za ostvarivanje savremene integralne zaštite na području Parka i neposrednog okruženja, jeste donošenje odgovarajuće prostorne i urbanističke dokumentacije (regulacioni planovi, plan predela itd.) kao i planova i projekata uređenja multifunkcionalnog pojasa oko obale jezera i poljozaštitnih pojaseva u zaštitnoj zoni.

Korisnici prostora (vlasnici/korisnici parcela), preduzeće nadležno za upravljanje razvojem kompleksa Banje Palić, nadležni organi lokalne samouprave takođe profilisu svoje aktivnosti sa ciljem zaštite, održavanja i unapređenja stanja Palića. *Planovima detaljne regulacije* određena su pravila korišćenja prostora u odnosu na gradnju.

Postojeća prostorno-planska dokumentacija obuhvata najvažnije mere zaštite i očuvanja prirodnih vrednosti, koje su određene na osnovu zakonske regulative zaštite vrsta, staništa i ekološke mreže, kao i po međunarodnim konvencijama.

- Prostorni plan Grada Subotica („Službeni list opštine Subotica“ 19/2008) - Definisani ekološki koridori na prostoru obuhvata plana.
- Generalni plan Subotica-Palić 2020 („Službeni list opštine Subotica“ 16/2006, 17/2006 ispr. i 28/2006) - Tekstualno i na grafičkim priložima označava zaštitni pojas oko jezera. Navedeni su ekološki koridori i uslovi uređenja obale. Obalni pojas Palićkog jezera je definisan kao prostor sa planiranom funkcijom zaštitnog zelenila.
- Plan detaljne regulacije za deo prostora Banje Palić U-275/2004 („Službeni list opštine Subotica“ 7/2007) - Rezervise prostor staništa strogo zaštićenih vrsta kod kanala Tapša, kao i prostor ekoloških koridora kanala Tapša i kanala prema Krvavom (Omladinskom) jezeru. Takođe određuje pravila uređenja priobalnog zaštitnog pojasa.
- Plan detaljne regulacije za deo prostora južno i istočno od Omladinskog jezera („Službeni list opštine Subotica“ 16/2010) - Izrađen je u saradnji sa investitorima Omladinskog naselja. Radi usklađenja interesa korisnika prostora i zaštite prirode održana si tri sastanka u prostorijama JP Zavod za urbanizam Subotica. PDR određuje zonalni raspored sadržaja na prostorima uz granicu zaštićenih područja i u zoni neposrednog uticaja na njih (u širini od 200 metara) kao mere za očuvanje prohodnosti ekološkog koridora na delu predmetnog prostora („Službeni list Grada Subotice“ broj 16/2010).
- Plan za postavljanje montažnih objekata i letnjih bašti na peščanoj plaži na Paliću („Službeni list opštine Subotica“, br. 19/2010) - Planom je rezervisan zaštitni priobalni pojas u širini od 20 m u okviru kojeg nije dozvoljena izgradnja objekata, a pri rasporedu sadržaja je ispoštovan princip zonalnosti.
- Prostorni plan Grada Subotice, 27-153/10. („Službeni list grada Subotice“ br. 16/12).

U toku je izrada planskih dokumenata za koje su već takođe određeni uslovi u skladu sa predloženom konceptom revizije:

- Dopisima br. 03 -855/2 i 03 -855/4 od 28.12.2009. godine Zavod je izdao uslove za rekonstrukciju obaloutvrde četvrtog sektora, koji obuhvataju i uslove za poboljšavanje funkcionalnosti ekoloških koridora: kanala (cevovoda) prema Krvavom jezeru i kanala Tapša.
- Uslovi zaštite prirode za uređenje i urbano opremanje „Velikog parka“ su izdati pod brojem 03-210/4, dana 17.05.2010. godine, definisanje prostornih celina značajnih kao staništa strogo zaštićenih vrsta se odvijalo na sastanku u Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode, sa učešćem predstavnika Upravljača, Parka Palić, Opštine i Ministarstva.
- Plan lokacija za postavljanje montažnih objekata – splavova, molova i plovnih objekata na jezeru Palić. (14.02.2013).
- Plan detaljne regulacije za deo obalnog pojasa jezera Palić (istočna obala) uslovi zaštite prirode utvrđeni Rešenjem pod brojem 03-550/2, dana 01.08.2014.
- Plan detaljne regulacije za deo obalnog pojasa jezera Palić (zapadna obala).

Projekat razvoja turističkog kompleksa „Palić“ (**Master plan**), izrađen od strane „Horwath Consulting Zagreb“ završen je 29. novembra 2006. godine i sadrži smernice za razvoj turizma

područja Banje Palić. Ovaj plan nije uvažavao ekološke karakteristike područja, pa postoji potreba da se njime predviđene aktivnosti usaglasa sa potrebama uređenja stanja jezera, posebno iz aspekta uređenja obale i zaštite kvaliteta vode. Upravljač je bio uključen u izradu *Plana za unapređenje ekološkog stanja Palickog jezera i njegove okoline* (Službeni list Grada Subotice 24/14) koji je definisao navedene aktivnosti bitne za unapređenje stanja vode jezera.

Pretpostavka za ostvarivanje programiranih mera je takođe i izrada/usklađivanje vodoprivrednih, poljoprivrednih, šumskih, lovnih i drugih osnova i potrebnih projekata i dokumentacije i njihovo usaglašavanje sa režimima zaštite.

Imajući u vidu da su za donošenje pojedinih vrsta dokumentacije nadležni drugi subjekti, Upravljač će se angažovati na iniciranju njihove izrade, uz odgovarajuće uključivanje u proces rada.

5.4. Saradnja sa nadležnim i zainteresovanim subjektima

Od velikog značaja za uspešno ostvarivanje ovog Plana je usaglašeni, zajednički rad i saradnja svih korisnika područja kao i svih subjekata (lokalna zajednica, nadležne institucije, zainteresovane strane) koji su nadležni ili zainteresovani za zaštitu i očuvanje prirodnih vrednosti PP "Palić".

Glavne korisničke grupe zaštićenog dobra su:

- poljoprivrednici
- rekreativni ribolovci
- vlasnici parcela i lokalno stanovništvo
- zainteresovani za profitno orijentisani turizam
- lovci (koriste deo zaštitne zone).

Propisi/mere zaštite prirode najviše utiču na grupu vlasnika parcela, na lokalno stanovništvo i na zainteresovane za profitno orijentisani turizam. Svima je u interesu da stanje jezera napreduje i da okruženje bude prijatno za stanovanje i rekreaciju. Osnovni sukob interesa između zaštite prirode i ovih korisničkih grupa je zahtev/potreba da se namena parcela obalnog pojasa promeni i da to budu površine od javnog značaja u cilju podizanja i formiranja multifunkcionalnog pojasa zelenila koji bi sprečavao dalje zagađenje vode od poljoprivrede, erozije i nedozvoljenog uređivanja obala.

Korisnička grupa ribolovaca je velika, ali najmanje organizovana. I njima je bitno da kvalitet vode bude dobar i da u jezeru bude dovoljno mesta za mrest riba (tršćaci, močvarni delovi obale), ali se protive merama zaštite koje bi to omogućile (npr. zabrana prihranjivanja riba, regulacija vodnog režima – smanjenje nivoa vode) osim podizanja multifunkcionalnog zelenog pojasa.

Na području su brojni i poljoprivrednici. Podizanje multifunkcionalnog zelenog pojasa je moguće samo na račun manjeg dela površina obradivog zemljišta, a koji bi imao veoma malu korist za poljoprivrednike. Ovoj korisničkoj grupi bi podizanje poljo/vetrozaštitnih pojaseva u zaštitnoj zoni PP „Palić“ najviše doprinelo.

Iako je lov zabranjen na području PP „Palić“, a u zaštitnoj zoni je ograničen na rastojanje veće od 200 m od obale, delovi budućih poljo/vetrozaštitnih pojaseva u zaštitnoj zoni PP „Palić“ će pružati mogućnost za razvijanje remiza za divljač.

Tokom raznih sastanka i javne rasprave na kojima je Upravljač pripremao predlog Plana upravljanja PP „Palić“, postalo je evidentno da zainteresovani nisu adekvatno informisani (čak ni ribolovci), ne poznaju osnovne procese živog sistema jezera, niti su svesni kakve posledice imaju određeni načini korišćenja prostora.

5.5. Strateška analiza ostvarivanja ciljeva zaštite prirode

Strateška analiza ostvarivanja ciljeva zaštite prirode primenom SWOT analize omogućava prepoznavanje pozitivnih i negativnih faktora koji utiču na ostvarenje strateških opredjeljenja i daje mogućnost da se na faktore blagovremeno utiče, tj. da im se prilagode načini dostizanja ciljeva. SWOT analiza predstavlja metodu koja omogućava uspostavljanje ravnoteže između internih sposobnosti i eksternih mogućnosti. Ona je skup analitičkih metoda kojima se upoređuju sopstvene snage i slabosti sa mogućnostima i opasnostima u okruženju.

Primenjeno na problematiku upravljanja područjem i funkcijama PP „Palić“ to izgleda ovako:

Prednosti/Snaga /Strenght (S) • Dugotrajan status ZP (od 1982. god.) je uslovio očuvanje jezgra (core zone) samog jezera i staništa u njemu • Višegodišnje iskustvo stručne službe Upravljača u upravljanju zaštićenim područjima • Tradicionalna saradnja sa lokalnim stanovništvom i nevladinom sektorom • Dobra prekogranična saradnja • Uspešno realizovani međunarodni projekti • Postojanje osnovne upravljačke infrastrukture • Stvaranje konsenzusa svih zainteresovanih strana kroz dokument „Plan za unapređenje ekološkog stanja Paličkog jezera i njegove okoline“ • Podrška od strane javnosti	Nedostatci/Slabosti/Weaknesses (W) • Loš ekološki status jezera (talog mulja koji ubrzava proces eutrofizacije, sadašnji vodo-privredni režim koji onemogućuje razvoj svih tipova staništa zonacije jezera i ugrožava drvenastu vegetaciju na severnom delu Parka, negativni uticaj poljoprivrede) • Nerešeni problem zagađenja („tačkasti izvori“ - poljoprivreda, septičke jame, industrija, stalan priliv nedovoljno prečišćenih otpadnih voda) • Neusaglašen razvoj i izgradnja turističkog dela • Nerešeno pitanje otkupa parcela • Neuređenost predela • Nedovoljna kadrovska osposobljenost i opremljenost Upravljača • Korisnici prostora nisu upoznati sa ekološkim posledicama svojih aktivnosti • Sukob interesa korisničkih grupa
Mogućnosti /Šanse/Opportunities (O) • Integracija zaštite prirodnih vrednosti u razvoj banjskog turizma – specifična kombinacija kulturno istorijskih i prirodnih /predeonih i vrednosti • Razvoj integralnog planiranja i uređenja sa zonalnim rasporedom sadržaja. • Oporavak vode jezera kroz realizaciju aktivnosti predviđenu dokumentom „Plan za unapređenje ekološkog stanja Paličkog jezera i njegove okoline“ • Razvoj edukativnih programa • Programi aktivnih mera zaštite na očuvanju staništa i formiranju ekokoridora u ZP • Programi formiranja poljozaštitnih pojaseva u zaštitnoj zoni • Formiranje fonda za otkup zemljišta u ZP	Pretnje/Rizici/ Threats (T) • Nedostatak finansijskih sredstava • Dalje zagađivanje voda • Dalje urbanizovanje površina • Dalje fragmentiranje staništa (izgradnja, poljoprivreda, invazivne vrste, nedostatak ekoloških koridora) • Nedovoljna saradnja nadležnih (lokalna samouprava, korisnici i druge institucije) - međusobna i sa Upravljačem • Nedovoljna saradnja sa drugim službama koje obavljaju aktivnosti na ZP (razvoj i turizam, vodoprivreda, poljoprivreda) • Nepostojanje fonda za otkup zemljišta na ZP • Nedovoljna informisanost korisnika ZP • Sukob interesa korisničkih grupa

6. PRIORITETNE AKTIVNOSTI I MERE NA ZAŠTITI, ODRŽAVANJU, PRAĆENJU STANJA I UNAPREĐENJU PRIRODNIH I STVORENIH VREDNOSTI

Plan upravljanja zaštićenim područjem obuhvata sve mere i aktivnosti unutar granica zaštićenog područja, bez obzira da li se one odnose na radove i aktivnosti koje sprovodi Upravljač, drugi korisnici prostora zaštićenog područja ili nadležni organi vlasti. U slučaju Parka prirode „Palić“ brojni su korisnici unutar zaštićenog područja i u zaštitnoj zoni. Takođe je prisustna kompleksnost rešavanja problema stanja vode i održavanja ekosistema u zaštićenom području (jezero, vlažna staništa, slatine) i zaštitnoj zoni (multifunkcionalni zaštitni pojas, poljozaštitni pojasevi) što se odražava na potrebu za brojnim aktivnostima drugih subjekata, pored onih koje planira i sprovodi Upravljač.

Zadatak Upravljača je da uspostavi organizovanost u pogledu upravljanja prirodnim vrednostima područja unutar granica Parka prirode, na bazi *poverenih poslova* i *utvrđenih obaveza Zakonom o zaštiti prirode* („Službeni glasnik RS“, br. 36/09, 88/10 i 91/10) i iz *Odluke o zaštiti* („Službeni list Grada Subotice“ br. 15/13 i 17/13). U okviru navedenog dužan je naročito da:

- obezbedi sprovođenje režima zaštite, očuvanja i unapređenja prirodnog dobra (stav 2 člana 68)
- usklađuje korišćenje resursa i razvojne aktivnosti sa ciljevima očuvanja i unapređenja prirodnih vrednosti
- vodi računa o razvijanju prezentacije, edukacije i naučno-istraživačkog rada prirodnih vrednosti PP „Palić“
- vodi evidencije o prirodnim vrednostima i o tome dostavlja podatke Zavodu (stav 8 člana 68)
- vodi evidenciju o nepokretnostima sa podacima od značaja za upravljanje zaštićenim područjem (stav 9 člana 68).

Odlukom i Zakonom o zaštiti prirode poverena su i javna ovlašćenja po kojima Upravljač u sprovođenju propisane zaštite treba da:

- vrši obeležavanje
- obezbeđuje čuvarsku službu
- donosi akt o unutrašnjem redu i naknadama za korišćenje zaštićenog područja
- sprovodi pravo aktivne legitimacije kroz podnošenje prekršajnih i krivičnih prijava
- donosi planove i programe upravljanja zaštićenim područjem.

6.1. Prioriteti zaštite i održavanja

Do sada nisu sprovedene mere **usavršavanja i poboljšanja rada čuvarske službe**. U planskom periodu je to jedan od prioriteta, naročito imajući u vidu novi prostorni raspored zona zaštite određen novom Odlukom o zaštiti. Kao novi prioritet za planski period pojavljuje se redovno održavanje planiranih zelenih **multifunkcionalnih pojaseva**. Prioritet je **suzbijanje invazivnih vrsta** (zeljastih i drvenastih). Važan prioritet je i **revizija Programa održavanja javnih zelenih površina** radi usklađivanja sa novom Odlukom o zaštiti.

6.2 Prioriteti praćenja stanja prirodnih i stvorenih vrednosti

6.2.1. Prioriteti praćenja stanja prirodnih vrednosti

- Praćenje uspešnosti revitalizacije akvatičnih, semiakvatičnih i terestričnih zajednica
- Praćenje stanja populacije barske kornjače (*Emys orbicularis*)
- Praćenje stanja populacije vidre (*Lutra lutra*)
- Praćenje stanja populacija/gnežđenja crnoglavog galeba (*Larus melanocephalus*)
- Praćenje stanja ribljeg fonda jezera Palić
- Sakupljanje podataka zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta i ostalih prirodnih vrednosti, kao i drugih relevantnih podataka vezanih za zaštićeno područje

6.2.2. Prioriteti praćenja stanja stvorenih vrednosti

Postoji potreba praćenja stanja stvorenih vrednosti, Velikog parka i arboretuma Zoološkog vrta. Prioritet je ažuriranje podataka o stanju Velikog parka kao osnove za izradu projekta unapređenja njegovog stanja. Više sukcesivnih projekata unapređenja stanja treba da obuhvate revitalizaciju nekih delova (odstranjivanje invazivnih vrsta, podsticanje razvoja posebno vrednih stabala i grupacija zelenila itd.) i rekonstrukciju Velikog parka. Slična aktivnost je potrebna i za površine arboretuma Zoo-vrta.

6.3 Prioritetne mere unapređenja prirodnih i stvorenih vrednosti

6.3.1. Unapređenje ekološkog statusa jezera i njegove okoline

Dokumentom *Plan za unapređenje ekološkog stanja Palićkog jezera i okoline* (Službeni list Grada Subotice 24/14) određene su mere za sanaciju i unapređenje stanja životnih zajednica jezera Palić, od kojih se neke odnose na zaštićeno područje, a određen broj na zaštitnu zonu i šire područje. Ovim dokumentom je dat okvir aktivnosti za:

1. Sprečavanje daljeg zagađivanja jezera Palić,
2. Unapređenje sistema upravljanja jezerom Palić i njegovom okolinom,
3. Rešavanje posledica dosadašnjih negativnih uticaja na jezero Palić
4. Praćenje stanja kvaliteta vode i životnih zajednica jezera Palić

Aktivnosti iz ovog dokumenta gde je nosilac Upravljač zaštićenog područja su sledeće:

- 1.5. Formiranje multifunkcionalnog zaštitnog pojasa (buffer zone) oko jezera radi smanjenja difuznog uliva nutrijenata i štetnih materija od poljoprivrednih aktivnosti u jezero.
- 2.1. Funkcionalna rejonizacija jezera Palić i izrada programa održavanja vodene vegetacije u skladu sa potrebama korisnika resursa
- 2.2. Unapređenje tehničke osposobljenosti upravljača za upravljanje zaštićenim područjima
- 2.3. Formiranje i primena sistema upravljanja vodnim režimom u skladu sa zaštitom i režimom korišćenja resursa
- 3.1. Revitalizacija životnih zajednica jezera Palić
- 4.1. Poboljšanje monitoringa parametara kvaliteta vode i sedimenta

4.2. Uspostavljanje sistema monitoringa stanja akvatičnih i semiakvatičnih životnih zajednica

6.3.2. Unapređenje stanja svoreni vrednosti

Prioritetno je unapređenje površina koje poseduju kulturni značaj (Veliki park kao spomenik vrtne arhitekture i sastavni deo zaštićene celine banjskog prostora; arboretum Zoo-vrta je od posebnog značaja za edukaciju u okruženju gde stanovništvo živi u urbanoj ili agrarnoj sredini). U tom cilju je potrebno nakon izrade projekta unapređenja stanja - revitalizacije i rekonstrukcije (prioritet pod 6.2.2.), iste i realizovati fazno.

U skladu sa navedenim obavezama, dugoročnim ciljevima kao i Mišljenjem Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode Srbije br. 03-823/2. od 22.08.2014 u **Planu upravljanja PP „Palić“ za period 2014-2023.godine** opredeljuju se sledeći **prioriteti**:

- Razvijanje baze podataka u funkciji upravljanja, korišćenja i monitoringa stanja u cilju definisanja projekta aktivne zaštite i boljeg čuvanja zaštićenog područja
- Učešće u realizaciji dokumenta Plan za unapređenje ekološkog statusa Paličkog jezera i okoline
- Sprovođenje aktivnih mera zaštite
- Povećanje površina značajnih staništa i brojnosti populacija strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta
- Razvijanje i unapređivanje čuvarske službe
- Smanjivanje direktnog antropogenog pritiska (rigoroznija kontrola kretanja i aktivnosti u zaštićenom području)
- Unapređenja prirodnih i stvorenih vrednosti
- Praćenja stanja prirodnih i stvorenih vrednosti
- Razvijanje daljih oblika prezentacije prirodnih vrednosti područja, edukativnih, rekreativnih, eko i etno turističkih sadržaja u cilju razvoja održivog korišćenja i sufinansiranja zaštite prirode
- Rad na edukaciji lokalnog stanovništva i korisnika zaštićenog područja o značaju očuvanja prirodnih vrednosti i uvođenju održivih vidova korišćenja zaštićenog područja u poljoprivredi i turizmu
- Uklapanje u mrežu ekoloških koridora i „Naturu 2000“.

Po svom karakteru, navedeni prioriteti za programski period su takvi da se većina ne može realizovati do kraja perioda već imaju kontinuirani karakter. U skladu sa karakterom zadataka i u zavisnosti od finansijskih mogućnosti, opredeljivaće se godišnja dinamika njihove realizacije.

7. PRIORITETNI ZADACI NAUČNO-ISTRAŽIVAČKOG I OBRAZOVNOG RADA

Većinu prirodnih i blisko prirodnih staništa Parka prirode „Palić“ čine tršćaci i vodene površine, a ostaci travne vegetacije i šumaraka su rasuti uz obalu jezera i jedino ih povezuje uzani zeleni pojas (2-3 m) uz obalu. Ostaci prirodne vegetacije su tako mali, a priobalni zeleni pojas toliko sužen, da bez posebnih mera zaštite nije moguć njihov trajni opstanak. Opstanak zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta na području prvenstveno zavisi od stanja njihovih staništa, odnosno od opstanka istih. Značajna staništa nalaze se u okruženju poljoprivrednih i urbanizovanih površina, zbog toga su jako izložena raznim negativnim antropogenim uticajima (buka, vibracija, svetlosno zagađenje, uništavanje, itd.). Kvalitet vode i sadašnji režim vodostaja dodatno onemogućavaju/otežavaju revitalizaciju životnih zajednica što utiče na mogućnost razvijanja eko i banjskog turizma. Stoga je prioritetni zadatak praćenje stanja svih prirodnih vrednosti i resursa u cilju adekvatnog sprovođenja propisanih mera zaštite, očuvanja i unapređenja.

7.1. Naučno-istraživački rad

Polazeći od statusa zaštićenog područja i projektovanih ciljeva, shodno zacrtanim dugoročnim fundamentalnim naučnim i stručnim istraživanjima zaštite prirode, kao baze za sprovođenje naloženih mera zaštite i unapređivanja prirodnih vrednosti Parka prirode, kao i saniranja postojećih problema, planiraju se sledeće srednjoročne i kratkoročne **naučno istraživačke teme**:

- Kartiranje i monitoring prirodnih/značajnih staništa
- Kartiranje i monitoring populacija prirodnih retkosti flore i faune
- Monitoring migratorne ornitofaune Palićkog jezera
- Istorijat vegetacije na osnovu starih karata i arhivskih materijala kao baza za planiranje revitalizacije područja
- Revitalizacija akvatičnih, semiakvatičnih i terestričnih zajednica
- Poboljšanje monitoringa parametara kvaliteta vode i sedimenta jezera Palić
- Predlog projekta uspostavljanja optimalnog/odgovarajućeg vodnog bilansa područja/jezera
- Formiranje baze podataka u GIS-u
- Ekosistemske usluge zaštićenog područja
- Ekoturizam
- Ekološki koridor
- Zeleni multifunkcionalni (buffer) pojas
- Održivo korišćenje prirodnih resursa (tršćaci, riblji fond, poljoprivredno zemljište)

7.2. Obrazovni rad

Planirano uređenje turističkog dela i poboljšanje kvaliteta vode jezera će povećati atraktivnost Palića za ekskurzije. Ptičja ostrva, riblji fond i hortikultirne vrednosti pružaju mogućnost za stručno obrazovanje studenata, srednjoškolaca i dece nižeg uzrasta. Park prirode može da pruža mogućnosti za letnje vežbe studenata prirodnih i tehničkih nauka.

U cilju razvijanja **obrazovnih sadržaja** zaštićenog područja, planiraju se sledeće srednjoročne i kratkoročne aktivnosti:

- Izrada/Formiranje edukativnih/ekoturističkih sadržaja (staze, osmatračnice i sl.)
- Izrada edukativnih materijala (brošure, ekoturističke karte)
- Obuka (volontera) vodiča za vođenje grupe na edukativnim stazama
- Obeležavanje stabala autohtonih, retkih i interesantnih vrsta u turističkom delu zaštićenog područja
- Saradnja sa obrazovnim institucijama i drugim organizacijama (Zoološki Vrt, udruženja građana) koje bave edukacijom na temi zaštite prirode i životne sredine
- Usklađivanje obrazovnih programa Upravljača sa programima osnovnih škola, srednjih škola i visokoobrazovanih ustanova, sa ciljem izvođenja praktične i terenske nastave na zaštićenom dobru
- Organizovanje kampova i ekoloških škola (u saradnji svih subjekata u prostoru PP "Palić")

Predložene teme i aktivnosti se mogu i dopunjavati u skladu sa ciljevima zaštite područja i programskim zadacima ovog dokumenta. Realizovaće se u skladu sa mogućnostima i iskazanim interesima stručnjaka i institucija.

Upravljač i korisnici područja će obezbeđivati potrebnu logističku podršku a istraživanja treba da sprovedu zainteresovani eksperti i institucije.

Sadržaji i dinamika određivaće se godišnjim planovima.

8. PLANIRANE AKTIVNOSTI NA ODRŽIVOM KORIŠĆENJU PRIRODNIH VREDNOSTI, RAZVOJU I UREĐENJU PROSTORA

Pošto su zaštićena područja izdvojena za zaštitu kao opšti interes i proglašavaju se u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode, kao i donošenjem posebnog akta o uspostavljanju zaštite, održivi razvoj u zaštićenim područjima usmeren je prema trajnom očuvanju i unapređenju prirodnih vrednosti zbog kojih je uspostavljena zaštita. Principi održivog razvoja primenjuju se na celoj teritoriji Republike Srbije. Nacionalna strategija održivog razvoja („Sl. glasnik RS“, br. 55/05, 71/05, 101/07) definiše održivi razvoj kao ciljno orijentisan, dugoročan, neprekidan, sveobuhvatan i sinergetski proces koji utiče na sve aspekte života (ekonomski, socijalni, ekološki i institucionalni) na svim nivoima. Principe održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara obuhvaća Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara („Sl. glasnik RS“, br. 33/2012). U kontekstu prirodnih resursa, podrazumeva se da korišćenje prirodnih resursa na održiv način znači osiguranje njihove raspoloživosti u budućnosti i smanjenje uticaja njihovog korišćenja na životnu sredinu.

Poboljšanjem stanja postojećih prirodnih resursa i povećanjem veličine površina u blisko-prirodnom stanju, odnosno poboljšanjem ekoloških funkcija ekosistema jezera i površina u okruženju, PP „Palić“ i njegova zaštitna zona pružaju brojne ekosistemske usluge (**Slika 11**). Preduslov poboljšanja kvaliteta ovih usluga je uklanjanje, odnosno smanjenje efekata postojećih ugrožavajućih faktora, čemu doprinose i mere zaštite prirodnih vrednosti.

Održivo korišćenje prirodnih resursa predstavlja mogućnost za socijalo-ekonomski razvoj lokalne zajednice na osnovu sledećeg:

- Prirodne i stvorene vrednosti zaštićenog područja predstavljaju značajan deo turističke ponude Banje Palić i Subotice;
- Javne površine PP „Palić“ predstavljaju prostor za rekreaciju i sport lokalnom stanovništvu;
- Smanjena ulaganja u tehničku opremu/objekte za uklanjanje zagađujućih materija (što se velikim delom može obezbediti formiranjem/očuvanjem pojasa priobalne vegetacije i multifunkcionalnog zaštitnog pojasa) ;
- Povećanje raznolikosti i obima seoskog turizma i bogatija turistička ponuda;
- Povećane mogućnosti za plasiranje proizvoda i za otvaranje novih radnih mesta;
- Pružanje užitka u estetskim vrednostima šireg okruženja;
- Formiranje novih prostora za rekreaciju (npr. staze u delovima multifunkcionalnog pojasa);
- Unapređenje i proširenje prostora za aktivnosti na prostoru i u okruženju multifunkcionalnog tapon pojasa,
- Poboljšanje zdravlja i kvaliteta života lokalnih zajednica (usled poboljšanog stanja životne sredine i stanja jezerskog ekosistema);
- Mogućnosti promocije opštine i banjskog prostora u širem nacionalnom, regionalnom i međunarodnom okruženju.

Neophodnost održivog korišćenja prirodnih resursa kao osnove održivog razvoja obuhvata većinu ekonomskih delatnosti na području u širem okruženju PP „Palić“, pre svega poljoprivredu i turizam.

8.1. Turizam

Razvoj održivih vidova turizma uslovljava neophodnost organizacije korišćenja prostora na održivi način. Pored opštih zahteva zaštite životne sredine, neophodno je očuvati funkcionalnu celovitost prirodnih procesa u okviru zaštićenog prostora. Korišćenje prostora Parka prirode i njegove zaštitne zone na održiv način zahteva detaljnu analizu ranjivosti prirodnog dobra pre izrade planova namene lokaliteta predviđenih za izgradnju pratećih sadržaja za potrebe razvoja turizma, među kojima je i infrastruktura. Na prostoru PP „Palić“ zajednički interes je razvoj turizma i zaštite prirode kao neophodnog okvira za razvijanje zdravstvenog i velnes turizma.

Uloga zaštićenog područja u razvoju turizma Parka prirode „Palić“ direktno je povezana sa očuvanjem i unapređenjem stanja jezera i zelenih površina koje predstavljaju deo turističke ponude banjskog kompleksa. Unapređenje ekološkog stanja jezera povećava stabilnost ekosistema i poboljšava kvalitet vode, što direktno utiče na atraktivnost jezera sa aspekta vodenih sportova i banjskog turizma. Parkovsko i zaštitno zelenilo obezbeđuje povoljnu ekoklimu banjskog prostora. Prirodne vrednosti zaštićenog područja predstavljaju mogućnosti za razvoj eko-turizma (posmatranje ptica, škola u prirodi, edukativne staze itd.).

Uključivanje lokalnih zajednica u opremanje i održavanje objekata na rekreacionim površinama treba da im omogući stavaranje prihoda na području zaštićenog dobra. Predviđeni multifunkcionalni zaštitni pojas oko jezera, pored svoje osnovne zaštitne uloge, treba da zadovolji potrebe lokalnog stanovništva kao prostor predviđen za rekreaciju i eko-turizam.

8.2. Rekreacija i sport

Javne površine PP „Palić“ stanovnicima Subotice i Palića predstavljaju najveći i najraznovrsniji prostor za sport i rekreaciju. Lokalna samouprava u okviru *Plana za unapređenje ekološkog stanja Paličkog jezera i okoline*, predviđa povećanje javne površine uz jezero. Ova površina iako prvenstveno u funkciji zaštite vode jezera, se u delovima može koristiti kao površina za sport (biciklizam, trčanje i sl.) i rekreaciju (šetnje u prirodi, lokacije za izlet, pećanje). Veliki park i ostale zelene površine su, pored svoje uloge zelenila u okruženju kulturnih vrednosti i turističkih sadržaja, takođe značajne u funkciji javnih površina koje treba da zadovolje potrebe lokalnog stanovništva u što većoj meri. Pored značaja za lokalno stanovništvo korišćenje ovih javnih površina za sport i rekreaciju doprinose i bogatijoj i sadržajnijoj turističkoj ponudi.

Trenutno se unutar granica Parka prirode odvijaju sportske aktivnosti: jedrenje, veslanje, biciklizam, konjički sport i kolektivni sportovi sa loptom (na klasičnim terenima i na pesku).

U planskom periodu će se raditi na razvijanju pešćakih i biciklističkih staza kao i posebnih sadržaja vezanih za rekreaciju/boravak u prirodi (edukativne staze, osmatračnice ptičijeg sveta, lokaliteti za izlete i kampove mladih, lokaliteti za rekreaciju na otvorenom).

8.3. Ribolov

Delovi Parka prirode „Palić“ su ujedno i delovi Ribarskog područja „Palić-Kireš-Ludaš“: jezero Palić (III i IV sektor), kanal „Tisa-Palić“ u granicama PP „Palić“, Omladinsko jezero i kanal „Palić-Ludaš“. Područje je određeno Odlukom Upravnog odbora Javnog preduzeća „Palić-Ludaš“ u skladu sa zakonom uz saglasnost nadležnog Ministarstva (Ministarstvo ŽSPP br. 324-07-045/2009-03 od 24.04.2009). Područje se koristi za sportski ribolov i po Programu za povremni ribolov u funkciji praćenja stanja i njime upravlja Sektor za zaštitu prirode JP

„Palić-Ludaš“, kroz rad stručne i ribočuvarske službe. Zaštita ribarskog područja odvija se na osnovu Zakona o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda („Službeni glasnik RS“, br. 36/2009), Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS“, br. 36/09, 88/10 i 91/10-ispravka), Uredbe o zaštiti Specijalnog rezervata prirode „Ludaško jezero“ („Sl. glasnik RS“, broj 30/06), Odluke o zaštiti Parka prirode „Palić“ („Službeni list opštine Subotica“, 15/13 i 17/13 - ispravka), kao i ostalim propisima vezanim za upravljanje zaštićenim područjima.

Prema poslednjim istraživanjima ihtiofaune jezera Palić (istraživanja kvalitativnog i relativnog kvantitativnog sastava rađena 2013. godine), po brojnosti i u udelu mase apsolutno dominira srebrni karaš (alohtona i invazivna vrsta), dok su od autohtonih vrsta zastupljene samo šaran i smuđ i to u malim količinama. Uzorci, prikupljene jedinke, su lošeg stanja, malog rasta i slabo razvijene, što ukazuje na nepovoljne uslove koji vladaju u jezeru. Sastav i loše fizičko stanje jedinki je pod direktnim uticajem kvaliteta vode i sedimenta, kao i nedovoljne raznovrsnosti staništa i odgovarajućih karika u lancu ishrane.

Kroz realizaciju dokumenta *Plana za unapređenje ekološkog stanja Palićkog jezera i okoline*, u okviru tačke 3.1. *Revitalizacija životnih zajednica jezera Palić*, planiran je sanacioni izlov u IV sektoru. Budući da primarna namena jezera nije ribarstvo (proizvodnja i distribucija ribe) i da ne postoje odgovarajući uslovi za opstanak većeg broja ribljih vrsta, kao i da nije pogodno za poribljavanje u sadašnjem stanju, u narednom kratkoročnom periodu nije planirano poribljavanje.

Zbog lošeg ekološkog statusa voda na celom ribarskom području, a u skladu sa *Programom upravljanja ribarskim područjem za period 2010-2019. godine*, ne planira se poribljavanje na teritoriji ribarskog područja „Palić-Kireš-Ludaš“, pre sprovođenja odgovarajućih mera sanacije-remedijacije vodenih ekosistema.

Kada se popravi stanje kvaliteta voda ribarskog područja i omogući reprodukcija, rast i razvoj ribljeg fonda, Upravljač i korisnik ribarskog područja će napraviti detaljan Program poribljavanja, u saradnji sa relevantnim institucijama.

Programom upravljanja ribarskim područjem „Palić-Kireš-Ludaš“ za period od 2010-2019. godine su definisane sledeće kontinualne aktivnosti:

- Praćenje kvaliteta vode i mulja (izveštaji nadležne institucije);
- Praćenje osnovnih parametara jezerske vode: vodostaj, temperatura vode i vazduha, rastvoreni kiseonik u vodi i pH vrednost vode (stručna služba Upravljača);
- Uklanjanje mehaničkih nečistoća - iznošenje čvrstog otpada iz jezera i kanala (pet ambalaža i drugi otpad koji dospeva u vodu i na obalu);
- Pravljenje „odušaka“ na ledu - Tokom trajanja zimskih meseci sprovode se aktivnosti otvaranje odušnih otvora na ledu u blizini prirodnih zimovnika riba. Odušni otvori se prave kako bi se eliminisali gasovi, koji su zbog sloja leda na površini jezera, prisutni u znatno većoj koncentraciji od optimalne, a koja bi dovela do poremećaja u metaboličkim procesima živog sveta u jezeru, čak i do uginuća pojedinih grupa organizama.

Ribarsko područje „Palić-Kireš-Ludaš“ je početkom 2010. godine adekvatno obeleženo u skladu sa *Pravilnikom o načinu obeležavanja ribarskog područja* („Službeni glasnik Republike Srbije“, broj 36/09). Održavanje i zamena tabli je redovna aktivnost Upravljača i sprovodi se prema potrebi.

8.4. Vodoprivreda

Jezero Palić kao deo slivnog područja Palić-Kireš Tisa i podsistema „Tisa-Palić“, kao deo sistema za snabdevanje vodom „Severna Bačka“ ima svoje režime korišćenja utvrđene *Pravilnikom o eksploataciji podsistema „Tisa-Palić“* iz 1998. Rukovanjem ustavama kote vode se drže na ustaljenim nivoima (max-min) većim od 102 cm. Kako je elaborirano u poglavljima o prikazu prirodnih vrednosti, oceni stanja i faktorima ugrožavanja, ovi visoki veštački održavani vodostaji, koji su u prethodnim periodima bili u funkciji uzgoja ribe treba da se usklade sa novim funkcijama pojedinih sektora (prečišćavanje vode, rekereacija, zaštita prirode) i sa potrebama formiranja pojaseva priobalne vegetacije – tršćaka. To će istovremeno popraviti stanišne uslove u zoni Velikog parka i sprečiti dalje odumiranje velikih stabala koji su pod stalnim pritiskom uslovno visokih podzemnih voda.

Prostorni plan grada Subotice (Odluka SO Subotica br. I-00-011-14 /2008) predviđa izradu *Elaborata koncepcije održavanja i upravljanja režimom voda na slivnom području jezera Palić i Ludaš* kojim bi se precizirala tehnička rešenja kao i pitanja ekološke zaštite i druga pitanja vezana za ovaj sistem. Na taj način bi se i korišćenje celog podsistema uskladilo sa aktima o zaštiti Paličkog i Ludaškog jezera i unapredile ekološke vrednosti i stabilnost ekosistema naročito iz aspekta očuvanja resursa vode.

Prikaz vodoprivrednih parametara iz važećeg *Pravilnika o eksploataciji podsistema Tisa-Palić (1998)*:

Ustava I-II		Ustava II-III		Ustava III-IV	
103.00	103.00	102.80			
	102.10	102.00		102.10	
				102.00	
				101.90	
				101.80	
				101.70	
I sektor	II sektor	III sektor		IV sektor	

Osnovni parametri	I sektor	II sektor	III sektor	IV sektor
Površina	18,00 ha	92,00 ha	87,00 ha	387,00 ha
Prosečna dubina	2,5 m	2,0 m	2,0 m	1,9 m
Zapremina	450.000 m ³	1.840.000 m ³	1.740.000 m ³	7.300.000 m ³
Maks. vodostaj 01.10. – 01.03.	103,00	102,10 – 103,00	102,00 – 102,80	101,70 – 101,80
Maks. vodostaj	103,00	103,00	102,80	102,00

01.03. – 01.05.				
Maks. vodostaj 01.05. – 01.10.	103,00	102,10 – 103,00	102,00 – 102,80	101,90 – 102,10
Osnovni parametri	Ustava I-II	Ustava II-III	Ustava III-IV	
Stacionaža ustave	0+100 na nasipu (I-II)	0+197 na nasipu (II-III)	0+250 na nasipu (III-IV)	
Dno ustave	101,45 m.n.m.	101,76 m.n.m. (II sektor) 101,96 m.n.m. (III sektor)	101,43 m.n.m.	
Dimenzije	a x b = 1,0 x 2,0 m	a x b = 1,1 x 2,0 m	a x b = 1,1 x 2,0 m	
Kota prelivnog praga	nema praga	nema praga	dva polja sa 102,69 m.n.m.	
Gornja kota ustave	103,61	104,06 (II) i 104,03 (III)	103,78	

Poznate visine	Bliži podaci o poližaju	Visina m.n.m.
REPER u II sektoru	u zidu građevine Odušnog kanala	104,01
Ustava III-IV	Vrh žljeba sa strane III sektora	103,52
Ženski štrand	gornja ivica prilaznog betonskog mosta na ženskom štrandu	102,32

8.5. Poljoprivreda

Održivi razvoj poljoprivrede u neposrednom okruženju zaštićenog područja-u njegovoj zaštitnoj zoni, odnosi se na:

- uvođenje organske poljoprivrede, biodinamičke proizvodnje i tradicionalnih poljoprivrednih aktivnosti;
- poboljšanje konvencionalnih vidova poljoprivredne proizvodnje (pravilnim rukovanjem stajnjakom, planiranjem đubrenja i korišćenja pesticida, poštovanjem principa plodoreda);
- podizanje i održavanje poljozaštitnih pojaseva i međa;
- sprovođenje ispaše u skladu sa karakteristikama i kapacitetom pašnjaka itd.

Organizovanje odgovarajućeg obrazovanja poljoprivrednih proizvođača u oblasti zaštite biodiverziteta, a u cilju što efektivnije realizacije pripremih aktivnosti na uvođenju adekvatnih agroekoloških mera i lokalnih strategija ruralnog razvoja, u saglasnosti je sa principima *Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja republike Srbije za period 2014-2024. godine* („Sl. glasnik RS“, br. 85/2014). Sa druge strane, sada kada je Srbija dobila status „zemlje kandidata“ za članstvo u EU, očekuje se da će ovakva područja imati prioritet za korišćenje agroekoloških fondova. Na području Parka prirode „Palić“ i njegove zaštitne zone, treba kao meru zaštite koja može da doprinese očuvanju prirodnih procesa, obezbediti tradicionalno korišćenje prostora i prirodnih resursa (seča trske, košenje livada) u saradnji sa lokalnim stanovništvom.

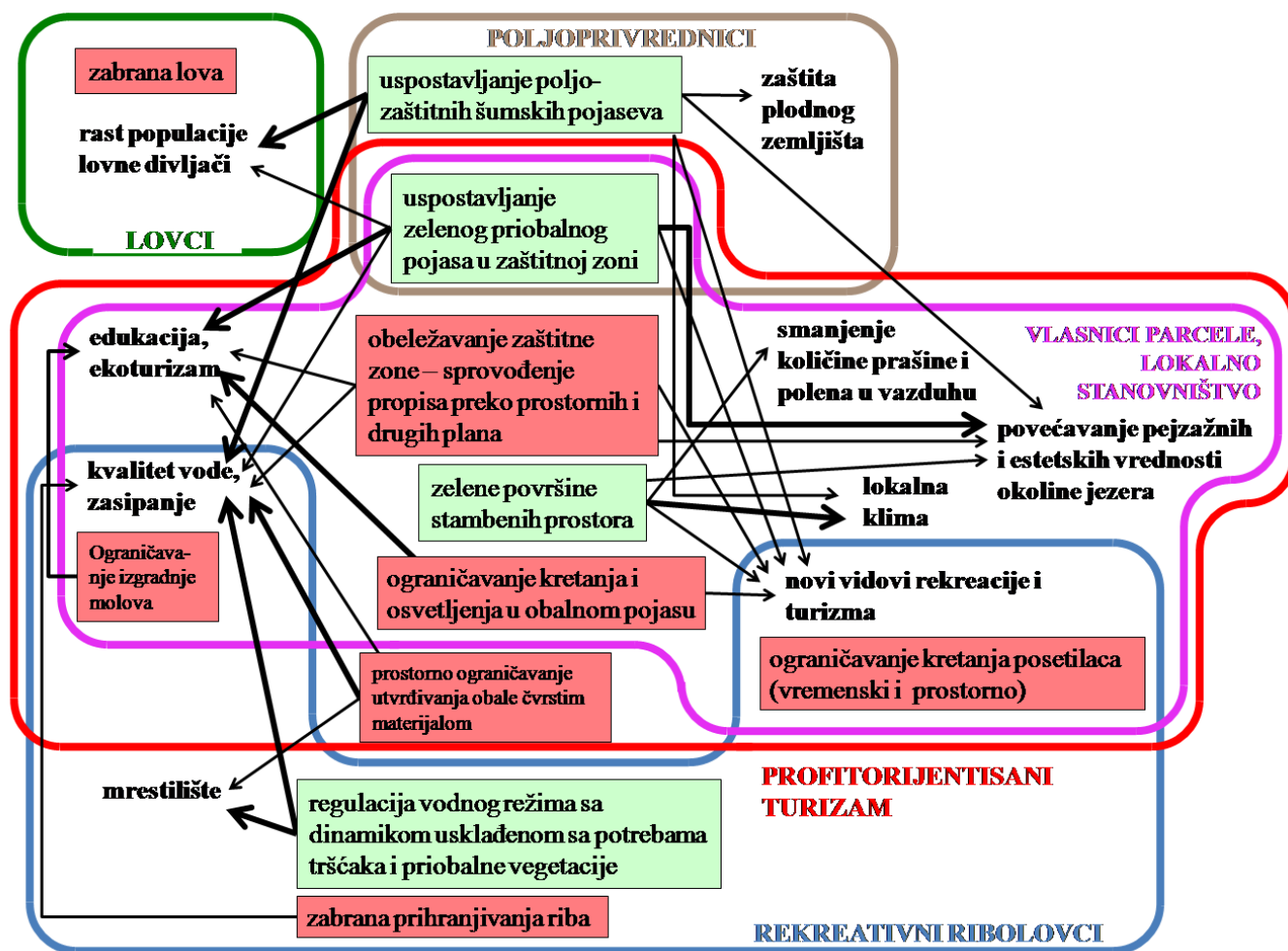
8.6. Lov

Aktom o zaštiti lov unutar Parka je ograničen na vremenski i prostorno ograničene slučajeve sanitarnog izlova. U zaštitnoj zoni se lov ograničava na rastojanje veće od 200 m od obale a isključuje se u severo-istočnom urbanizovanom delu. Park prirode obuhvata deo lovišta

„Subotička peščara“. Delom lovišta, u kojem je i Park prirode „Palić“, gazduje *Udruženje lovaca Subotice*.

Usmereno uređenje predela (zaštitni pojasevi zelenila u ataru) u pravcu poboljšanja uslova životne sredine ali i prirodnog resursa je zajednički interes svih zainteresovanih strana. Usklađivanje sa merama i ograničenjima propisanim aktom o zaštiti na delu područja lovišta je obaveza korisnika, dok će se Upravljač usmeriti na aktivnosti podizanja zaštitnih pojaseva i aktivnih mera zaštite. Navedene aktivnosti treba da budu i predmet zajedničkih projekata:

- programi edukacije lovaca o značaju zaštićenih područja za lovstvo i lovnu faunu
- projekti podizanja zaštitnih pojaseva/remiza u zaštitnoj zoni.

Slika 11 - Odnos najvažnijih korisnika područja prema propisima zaštite prirode, odnosno prema ekosistemskim uslugama (podebljanim slovima) koje se, predpostavljano, poboljšavaju zbog sprovođenja zaštite prirode. Crvena polja sadrže ograničenja/zabrane, zelena razvojne aktivnosti, a debljina strelica pokazuje procenjeni intenzitet efekata na ekosistemske usluge.

9. PROSTORNA IDENTIFIKACIJA PLANSKIH NAMENA I REŽIMA KORIŠĆENJA ZEMLJIŠTA

Prema Odluci o zaštiti Parka prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice“, br. 15/13 i 17/13-ispravka) proglašava se zaštićenim područje Paličkog i Krvavog jezera, sa Velikim parkom i mozaikom antropogenih i izmenjenih prirodnih staništa, kao park prirode i svrstava u III kategoriju zaštite kao zaštićeno područje od lokalnog značaja.

Park prirode „Palić“ nalazi se na teritoriji Grada Subotice, obuhvatajući parcele upisane u katastarske opštine Novi grad, Donji grad i Palić.

Ukupna površina Parka prirode „Palić“ iznosi 712,36 ha, od čega je 702,8 ha (98,66 %) u javnoj svojini, 6,8 ha (0,96 %) u privatnoj svojini i 2,7 ha (0,38 %) u crkvenoj svojini.

Zaštitna zona Parka prirode „Palić“ obuhvata površinu od 1698,13 ha.

Na području Parka prirode „Palić“ utvrđuju se režimi zaštite I, II i III stepena.

Režim zaštite I stepena, ukupne površine pet hektara, odnosno 0,7 % područja, obuhvata „Ptičja ostrva“ - veštačka ostrva od nagomilanog mulja duž sredine drugog sektora jezera Palić.

Režim zaštite II stepena, ukupne površine 216,24 ha, odnosno 30,4 % područja, obuhvata sledeće lokalitete: drugi i treći sektor jezera Palić, Malo pojilo, slatinu uz zapadnu obalu Četvrtog sektora, zabarenu depresiju kod kanala Tapše, Veliki park – jugozapad, Veliki park – severozapad i Krvavo jezero.

Režim zaštite III stepena, površine 491,12 ha, odnosno 68,9 % područja, obuhvata preostali deo zaštićenog područja koji nije obuhvaćen režimom zaštite I i II stepena.

9.1. Opšte mere

Na celom području Parka prirode „Palić“ **zabranjuje se**:

- 1) uznemiravanje, neplansko sakupljanje i uništavanje faune;
- 2) uništavanje i neplansko uklanjanje vegetacije i divlje flore, kao i narušavanje stanja nasleđenih hortikulturnih vrednosti i vredne dendroflore, parkovskog mobilijara i vrtno-arhitektonskih elemenata;
- 3) zamena sastojina autohtonih vrsta drveća alohtonim;
- 4) smanjenje zelene površine Velikog parka u odnosu na površinu definisanu važećim prostorno-planskim dokumentima;
- 5) smanjenje postojeće dužine prirodne obale u četvrtom sektoru Paličkog jezera;
- 6) upuštanje otpadnih voda bez sprovedene biološke faze prečišćavanja, u skladu sa zakonom i drugim propisima kojima se reguliše ova oblast;
- 7) prihranjivanje riba u jezeru;
- 8) radovi koji izazivaju trajne negativne promene hidrološkog režima zaštićenog područja ili kvaliteta vode jezera;
- 9) hemijsko i fizičko zagađivanje zaštićenog područja, otvaranje deponija, odlaganje opasnih materija i sl;
- 10) izvođenje bilo kakvih aktivnosti koje nisu u skladu sa namenom prostora zaštićenog područja.

Na celom području Parka prirode „Palić“ **ograničava se**:

- 1) promena namene površina i izgradnja objekata, na potrebe revitalizacije prirodnih staništa i unapređenja stanja jezera, kao i na promene predviđene postojećim planskim dokumentima;
- 2) uređenje obale za kupanje, na deonice obale utvrđene planskim dokumentima;
- 3) postavljanje ograda u priobalnom zaštitnom pojasu, na urbanizovani deo četvrtog sektora (od vikend naselja do Riblje čarde), s tim da se za sitne životinje obezbedi prohodnost ograde;
- 4) korišćenje vode iz jezera, na aktivnosti za poboljšanje stanja zaštićenog područja;
- 5) ribolov, na planske aktivnosti sa ciljem održavanja povoljnog stanja ekosistema jezera i na rekreativni ribolov sa obale;
- 6) kretanje čamaca na motorni pogon sa unutrašnjim sagorevanjem, na potrebe upravljanja;
- 7) kretanje čamaca sa električnim motorima, na ograničeni broj sezonskih turističkih plovila po planski utvrđenim linijama kretanja;
- 8) unošenje i gajenje alohtonih vrsta, na vrste koje nisu invazivne u Panonskom regionu;
- 9) pošumljavanje vlažnih livada, bara i pašnjaka, na ograničenu plansku obnovu autohtonih sastojina vrbaka i topola;
- 10) paljenje vegetacije, na planske aktivnosti upravljanja;
- 11) uređenje zelenih površina bez planske ili projektne dokumentacije, na saniranje lomova i izvala, odstranjivanje podrasta i oslobađanje stabala od puzavica;
- 12) seča stabala sa dupljama, na period avgust-oktobar;
- 13) pokrovnost četinarskih vrsta, na najviše 20 % u zelenilu parcela ili blokova;
- 14) kretanje, zaustavljanje i parkiranje motornih vozila na javnim zelenim površinama, na vozila službe održavanja parka, kao i vozila za potrebe snabdevanja koja se mogu kretati vremenski ograničeno i isključivo planski utvrđenim putevima;
- 15) paljenje vatre na javnim površinama, na za tu svrhu predviđene lokacije;
- 16) puštanje pasa na javnim zelenim površinama, na za tu svrhu namenjene površine, kao i lov na vremenski i prostorno ograničene slučajeve sanitarnog izlova;
- 17) promena morfologije terena, na planske aktivnosti usmerene na poboljšanje ekoloških uslova staništa plitkih voda i priobalja.

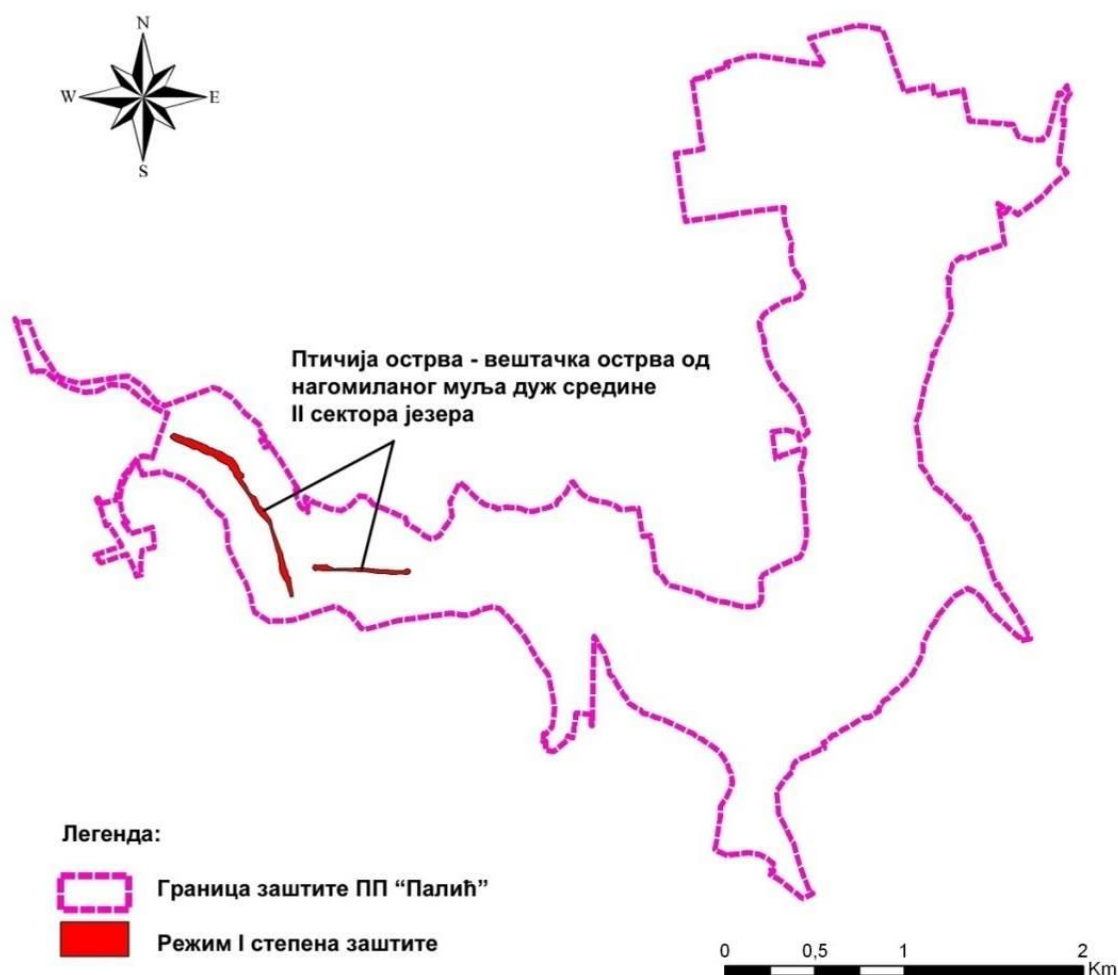
9.2. Režim i mere zaštite I (prvog) stepena

Režim zaštite prvog (I) stepena – stroga zaštita, sprovodi se nazaštićenom području ili njegovom delu izuzetnog naučnog i praktičnog značaja, kojim se omogućava očuvanje staništa i životnih zajednica u uslovima divljine. Stroga zaštita je propisana za tzv. „Ptičja ostrva“ na 2. sektoru jezera radi očuvanja gnezdećih populacija retkih i ugroženih vrsta ptica.

Na površinama na kojima je utvrđen režim zaštite I stepena **zabranjuje se** korišćenje prirodnih resursa i izgradnja objekata i **ograničava se**:

- 1) kretanje posetilaca, na naučna istraživanja i kontrolisanu posetu radi stručne edukacije;

- 2) radovi i aktivnosti na sprovođenje sanacionih i drugih neophodnih mera u slučaju elementarnih nepogoda i udesa, pojava biljnih i životinjskih bolesti i prenamnožavanja štetočina.

9.3. Režim i mere zaštite II stepena

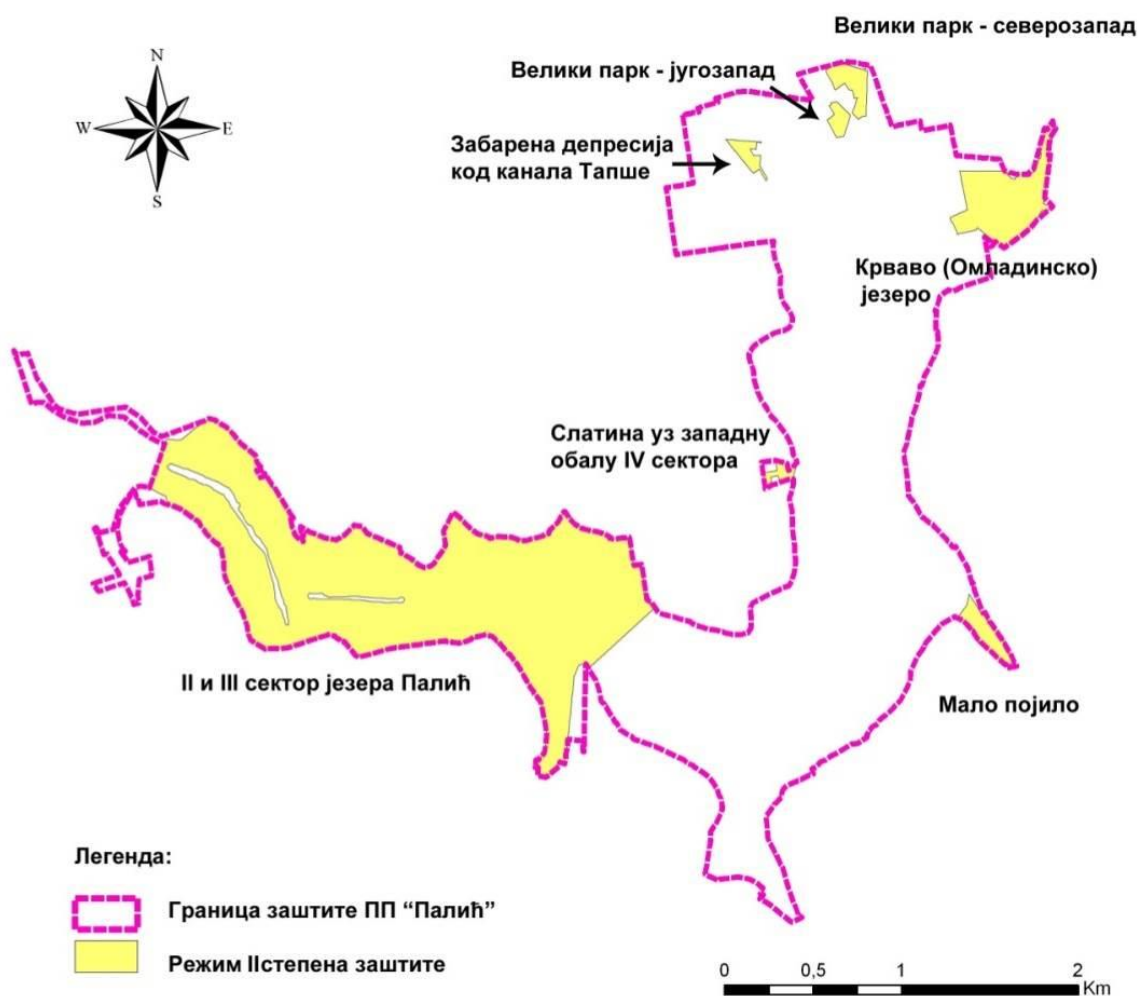
Režim zaštite II stepena sprovodi se nadelu zaštićenog područja sa delimično izmenjenim ekosistemima velikog naučnog i praktičnog značaja. Ovde su moguće upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije ili usmeravanja sukcesije. Mogući su kontrolisani vidovi tradicionalnog korišćenja prirodnih resursa (seča trske, košenje, ispaša, pčelarenje), odnosno tradicionalne delatnosti koje tokom svog odvijanja nisu ugrozile primarne vrednosti prostora.

Kanal Tapša, kanal između Paličkog i Krvavog jezera, Krvavo jezero do kanala Palić-Ludaš kao i početna deonica kanala su zaštićeni režimom zaštite II stepena kao ekološki koridori, neophodni za očuvanje integralnosti zaštićenog područja.

Na površinama na kojima je utvrđen režim zaštite II stepena, pored ograničenja opštih mera, **ograničava se**:

- 1) izgradnja objekata, uključujući i molove, na one u funkciji upravljanja;
- 2) izgradnja objekata na javnom zelenilu, na one koji neće dovesti do smanjenja procenta zelenih površina u odnosu na veštačke;

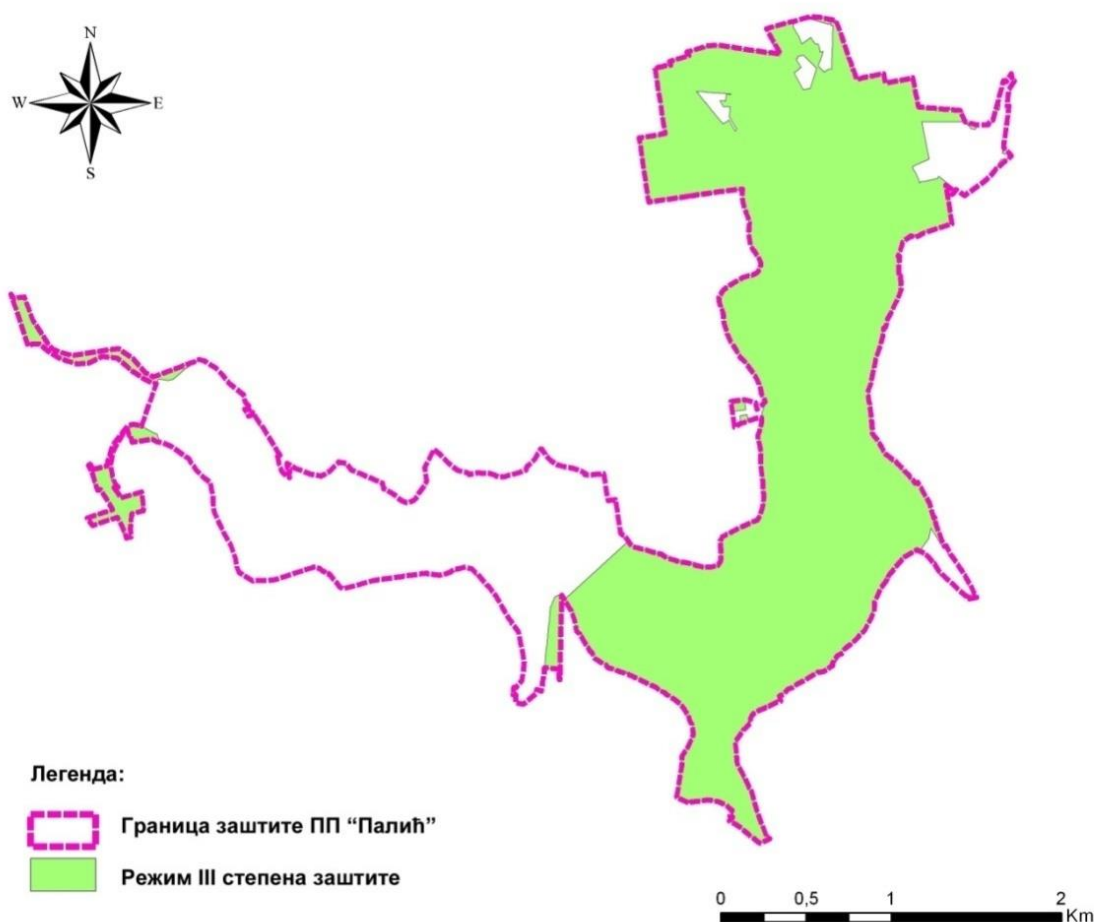
- 3) kretanje čamaca, na potrebe upravljanja i prostorno i vremenski ograničenu edukaciju;
- 4) sportski ribolov, na 30 % ukupne dužine linije obale uz ovaj režim i na određene deonice obale u skladu sa prisustvom osetljivih vrsta i stanišnih tipova;
- 5) kretanje posetilaca i vozila, na (za tu svrhu) predviđene staze i puteve;
- 6) turističke aktivnosti na jezeru, na prostorno i vremenski ograničene vidove eko- i seoskog turizma;
- 7) postavljanje plovni objekata, na one koji su predviđeni projektima zaštite ugroženih vrsta;
- 8) upotreba hemijskih sredstava, na primenu za potrebe upravljanja;
- 9) unošenje alohtonih vrsta, na prostor Velikog parka i na područja na kojima se vrši biomanipulacija za poboljšavanje stanja područja;
- 10) zaštita obale obaloutvrdom, na najviše 10 % dužine obale;
- 11) izgradnja rekreativnih staza/površina i postavljanje infrastrukturnih vodova na zelenim površinama, na obnavljanje postojećih;
- 12) upotreba pesticida, na biološke preparate.

9.4. Režim i mere zaštite III stepena

Režim zaštite III stepena se sprovodi na delu zaštićenog područja sa delimično izmenjenim i/ili izmenjenim ekosistemima od naučnog i praktičnog značaja. U ovom stepenu zaštite moguće je selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa i prostora uz potrebnu infrastrukturu i drugu izgradnju, koje je usklađeno sa vrednostima, potencijalima, kapacitetima i potrebama zaštićenog područja.

Na površinama na kojima je utvrđen režim zaštite III stepena, pored ograničenja opštih mera, ograničava se izgradnja molova, na utvrđene tipske molove od prirodnog materijala, kao i na planski određene deonice obale, uz očuvanje blokova priobalnih tršćaka minimalne dužine od 300 m.

9.5. Zaštitna zona

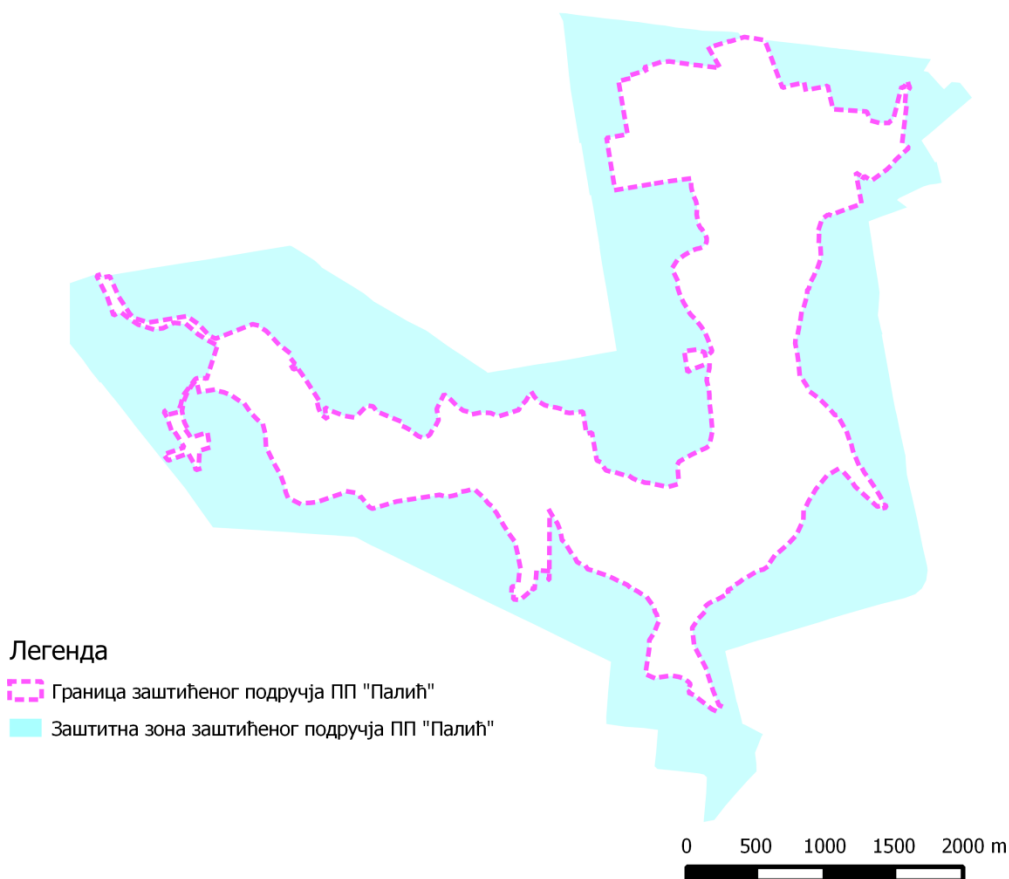
U zaštitnoj zoni Parka prirode „Palić“ **zabranjuje se:**

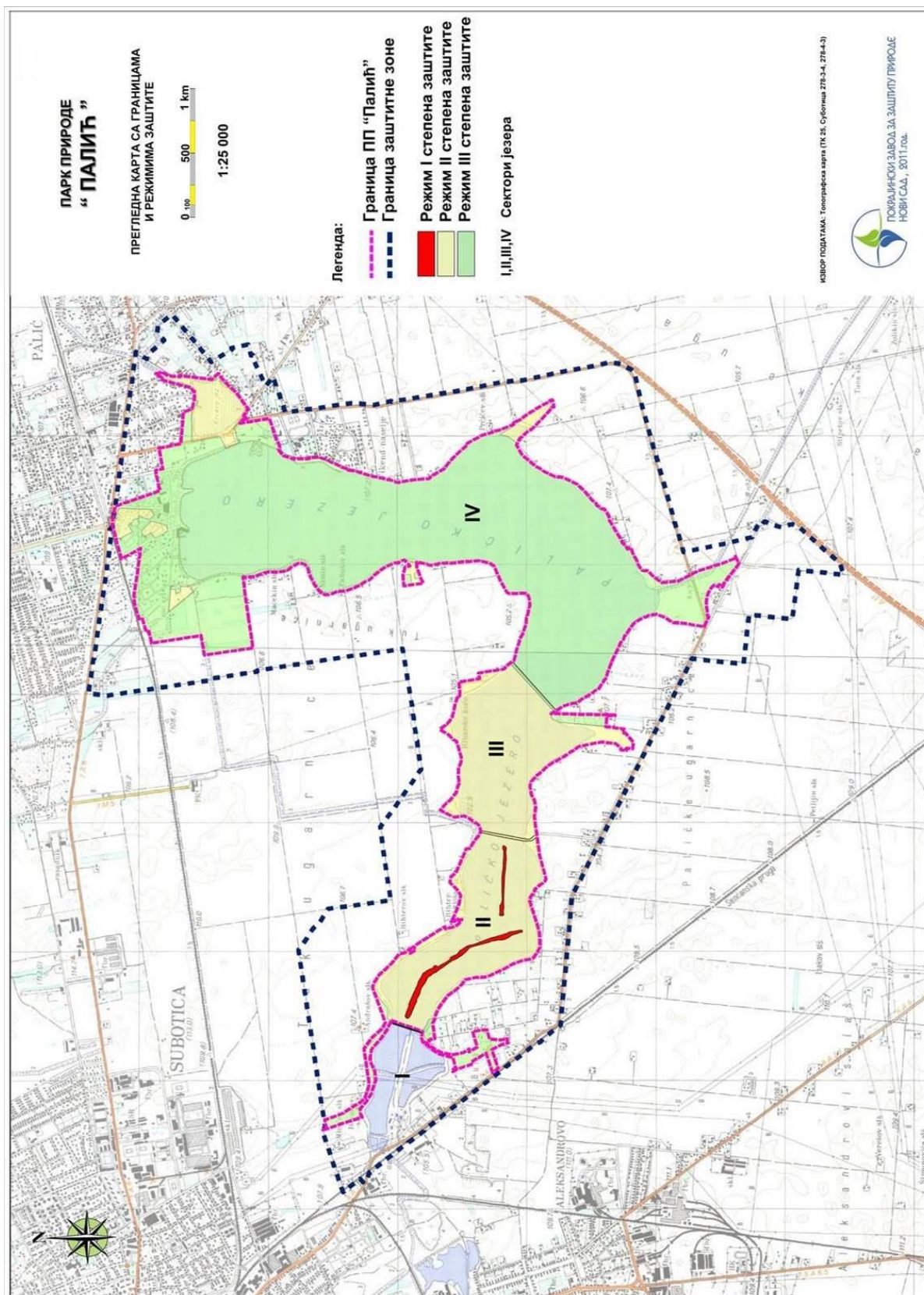
- 1) podizanje industrijskih i drugih objekata i izvođenje radova koji narušavaju ekološki ili vizuelni integritet područja;
- 2) izvođenje radova koji negativno utiču na hidrološki režim zaštićenog područja ili na kvalitet vode jezera;
- 3) hemijsko i fizičko zagađivanje, otvaranje deponija, odlaganje opasnih materija i sl.;

- 4) izgradnja novih puteva sa tvrdom podlogom u pojasu od 50 m od obale jezera, ukoliko u neposrednoj blizini postoje osetljiva staništa zaštićenih vrsta.

U zaštitnoj zoni Parka prirode „Palić“ **ograničava se:**

- 1) unošenje i gajenje alohtonih vrsta, na vrste koje nisu invazivne u Panonskom regionu;
- 2) gazdovanje klonskim topolama i drugim alohtonim vrstama, na ukupnu površinu ne veću od 10 % prostora;
- 3) planiranje turističkih i drugih sadržaja koji su potencijalni izvori povišenog nivoa buke, vibracija i/ili uznemiravanja živog sveta osvetljavanjem, kao i lov, na rastojanje veće od 200 m od obale, izuzev severoistočnog urbanizovanog dela banjskog prostora;
- 4) podizanje zgrada za stanovanje, ugostiteljstvo i turizam, na rastojanje veće od 100 m od obale jezera, a izuzetno na rastojanje veće od 50 m pod uslovom da se objekti priključuju na javnu kanalizaciju ili je obezbeđeno prečišćavanje otpadnih voda u skladu sa propisima kojima se reguliše prečišćavanje otpadnih voda;
- 5) izgradnja sportskih terena koji služe aktivnostima pojedinaca ili malih grupa, na rastojanje veće od 20 m od obale, pod uslovom da su vizuelno odvojeni od obalnog pojasa višespratnim zelenilom.

Pregledna karta sa granicama i režimima zaštite

10. AKTIVNOSTI NA PROMOCIJI VREDNOSTI PP „PALIĆ“

Prioritetni zadaci aktivnosti na promociji vrednosti zaštićenog područja Parka prirode „Palić“ su sledeće:

- rad na promociji zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta,
- rad na promociji značaja očuvanja vlažnih, slatinskih i stepskih staništa,
- rad na promociji očuvanja autohtone dendroflore i vegetacije,
- rad na promociji ideje održivog korišćenja kroz ekstenziviranje poljoprivredne proizvodnje, razvoj organske proizvodnje i povećanje površina pod pašnjacima u zaštitnoj zoni,
- rad na promociji ekosistemskih usluga zaštićenog područja sa posebnim osvrtom na njihov značaj za turizam i rekreaciju,
- rad na promociji parka kao staništa strogo zaštićenih vrsta.

Budući da se vrednost PP „Palić“ zasniva, pored ljudskih radom stvorenih vrednosti (Veliki park, kulturno-istorijska celina), na raznovrsnosti prirodnih ekosistema koji se sastoje od specifičnog mozaika staništa, među kojima očuvani fragmenti vlažnih livada, slatina i stepe igraju značajnu ulogu kao i primerci retke ornitofaune, osnovne promotivne aktivnosti se moraju zasnivati na približavanju ovih vrednosti široj javnosti, kako bi se istakao njihov značaj za očuvanje biodiverziteta.

Revitalizaciju vlažnih livada u delu oko Tapšinog kanala takođe treba promovisati u cilju očuvanja biodiverziteta, mozaičnosti i funkcija ekoloških koridora.

Isto se odnosi i na površine u zaštitnoj zoni, na kojima sada preovlađuju oranice. U cilju zaštite biodiverziteta treba povećati površine travnatih staništa i formirati poljozaštitne pojaseve u sklopu formiranja multifunkcionalnog zaštitnog pojasa oko jezera.

Načini realizovanja promotivnih aktivnosti su sledeća:

- Internet stranice posvećene prirodnom dobru na kojima će biti prikazane prirodne vrednosti, prateća dokumentacija, edukativni sadržaji (tekstovi, foto i video materijal), georeferencirani podaci i sl.
- Objavljivanje štampanih i elektronskih publikacija posvećenih prirodnim vrednostima PP „Palić“ (turističke mape, vodiči kroz prirodne vrednosti, vodiči po edukativnim i prirodnjačkim stazama itd)
- Izrada i realizovanje turističkih i edukativnih programa (posetilačke staze, eko kampovi, birdwatching ture, zdrava hrana, tradicionalni proizvodi, vino itd.)
- Izrada suvenira i drugih proramandnih materijala u cilju promocije zaštićenog područja.
- Organizacija volonterskih radnih kampova na podizanju zaštinog i poljozaštitnih pojaseva.
- Organizovanje stručnih skupova, seminara i konferencija posvećenih Palićkom jezeru, održivom korišćenju u zaštićenom području, sanaciji i revitalizaciji ugroženih delova.
- Organizovanje manifestacija obeležavanja jubileja vezanih za zaštitu životne sredine i istoriju Palića i Banje.
- Koordinisano i organizovano predstavljanje u medijima.
- Promocija kroz aktivnosti Vizitorskog centra Ludaš kao centralne tačke za promociju zaštićenih područja oko Subotice.

Planirane aktivnosti treba da sprovede pored Upravljača svi korisnici prostora Parka prirode (Turistička organizacija Subotice, Park Palić d.o.o., ZOO Palić, NVO i dr.).

11. STUDIJSKA (ISTRAŽIVAČKA), PROGRAMSKA, PLANSKA I PROJEKTNJA DOKUMENTACIJA POTREBNA ZA SPROVOĐENJE CILJEVA I AKTIVNOSTI U PARKU PRIRODE „PALIĆ“

Radi uređivanja uslova korišćenja područja i uređivanja odnosa sa sadašnjim i budućim korisnicima, a u skladu sa postavljenim zakonskim rešenjima Upravljač će doneti sledeća programska i normativna akta:

- *Godišnji program upravljanja* koji se radi na bazi *Plana upravljanja* i predstavlja program njegove realizacije za datu godinu. Dinamika i potrebna sredstva za realizaciju iskazuju se svake godine u zavisnosti od tempa i mogućnosti realizacije.
- *Akt o unutrašnjem redu i čuvarskoj službi* je potrebno sačiniti u skladu sa propisima sa iskustvima iz pozitivne prakse iz prethodnog planskog perioda.
- *Akt o naknadama za korišćenje prirodnog dobra* treba da razradi sistem naknada za korišćenje područja a naročito: prirodnih resursa, za delatnosti turizma, ugostiteljstva, trgovine, snimanje filmova, korišćenje posebno uređenih terena za pojedine namene, korišćenje imena i znaka, usluga Upravljača u skladu sa *Uredbom o bližim kriterijumima, načinu obračuna i postupku naplate naknade za korišćenje zaštićenog područja* („Sl. glasnik RS“, br. 43/10).

Priprema projekata i drugih posebnih programa i planova (poljoprivreda, vodoprivreda, šumarstvo, turizam) prema dinamici i rokovima koji se utvrđuju godišnjim programima a detaljnije prikazano u poglavlju 13.:

- Program otkupa /zamene površina;
- Plan uređenja multifunkcionalnog zaštitnog pojasa oko jezera (prostorni raspored, struktura, vrste, tehnologija radova, predmer i predračun);
- Plan korišćenja poljoprivrednog zemljišta u funkciji zaštite prirodnih vrednosti
- formiranje poljozaštitnih pojaseva (prostorni raspored, struktura, vrste, tehnologija radova, predmer i predračun);
- Program edukacije o alternativnim vidovima poljoprivrede u saradnji sa specijalističkim organizacijama i udruženjima;
- Pilot projekat alternativne poljoprivrede sa turističkom promocijom;
- Program razvoja održivih turističkih funkcija;
- Realizacija drugih aktivnosti *Plana za unapređenje ekološkog stanja jezera Palić* preko projekata i planova;
- Revizija vodnog režima.

Imajući u vidu odredbe člana 23. *Odluke o zaštiti PP „Palić“* kojom se nalaže usaglašavanje planova i programa uređenja prostora, šumskih, lovnih, vodoprivrednih, poljoprivrednih i drugih osnova i programa unapređenja ribarstva i drugih programa koji obuhvataju zaštićeno područje sa *Prostornim planom Grada Subotice* i ovim *Planom upravljanja* i režimima zaštite, postoji obaveza usaglašavanja osnova i programa donetih od strane korisnika zemljišta, ribolovačkih, lovačkih udruženja, vodoprivrede, poljoprivrede i drugih.

12. OBLICI SARADNJE I PARTNERSTVA SA LOKALNIM STANOVNIŠTVOM I DRUGIM VLASNICIMA I KORISNICIMA NEPOKRETNOSTI U PARKU PRIRODE „PALIĆ“

Uključivanje lokalnog stanovništva i korisnika prostora (poljoprivrednici, rekreativni ribolovci, lovci koji koriste deo zaštitne zone, vlasnici parcela, posetioci, turistički delatnici) u procese zaštite prirode je jedan od ključnih zadataka i predstavlja strateški cilj dobrog upravljanja zaštićenim područjima. Posebno treba raditi na tome da, uprkos striktnom konceptu zaštite prirode koja se iz operativnih razloga bazira na zabranama, lokalno stanovništvo prepozna svoj interes u procesu ostvarivanja zaštite prirode (turistička valorizacija, brendiranje proizvoda organske proizvodnje, održivo korišćenje u poljoprivredi).

Specifičnost Parka prirode je blizina naselja Palić i grada Subotice, pa se pod „lokalnim stanovništvom“ kao ciljnom grupom za saradnju na zaštiti prirode, pored malobrojnih domaćinstava/poljoprivrednih gazdinstava u zaštitnoj zoni, smatraju i stanovnici i korisnici prostora u zaštićenom području Parka.

Od velike je važnosti da lokalno stanovništvo i korisnici prostora prepoznaju svoj interes u čuvanju prirodnih vrednosti i očuvanju jezera, „prirodnih fragmenata“ i prostora Velikog parka kao deo mogućnosti svog razvoja (eko i etno turizam, brendiranje proizvoda tradicionalne i organske proizvodnje, korišćenje bio mase).

Imajući u vidu veliku površinu zaštitne zone i brojne a raznovrsne korisnike na ovom području, Upravljač će težište rada morati stalno bazirati na kontaktu i saradnji. Prvo tokom planiranja aktivnosti pojedinih korisnika, radi pravovremenog usklađivanja sa propisanim režimima, a zatim i tokom realizacije planiranih aktivnosti.

Sa mesnim zajednicama, udruženjima građana i nevladinim organizacijama koje funkcionišu na području Parka prirode, sarađivaće se po potrebi i u određenim projektima sa ciljem uređivanja prostora i prezentacije prirodnih vrednosti područja.

Prioritetne aktivnosti saradnje i partnerstva planskog perioda su:

- Informisanje lokalnog stanovništva i korisnika područja o prirodnim vrednostima i merama koje se sprovode u cilju zaštite, mogućnostima razvoja
- Pružanje pomoć lokalnom stanovništvu u prelasku na delatnosti koje su u skladu sa zaštitom prirode područja
- Uključivanje lokalnog stanovništva i korisnika područja u čuvanje prirode kroz mreže volontera čuvara prema modelu koji se realizuje u SRP „Ludaško jezero“
- Uključivanje lokalnog stanovništva u konkretne akcije u sprovođenju mera aktivne zaštite (seča podrasta alohtonih drvenstih vrsta, čišćenje od invazivnih vrsta, revitalizacija tršćaka, tradicionalno košenje fragmenata slatina i stepe, mere zaštite staništa i vrsta značajnih za ekosisteme Palića itd.)

Konkretne aktivnosti saradnje i partnerstva biće definisane Godišnjim programima.

13. AKTIVNOSTI I MERE NA SPROVOĐENJU PLANA SA DINAMIKOM I SUBJEKTIMA REALIZACIJE PLANA UPRAVLJANJA I NAČIN OCENE USPEŠNOSTI NJEGOVE PRIMENE

Na osnovu okvira datog kroz dugoročne ciljeve i prioritetne mere upravljanje Parkom prirode „Palić“ sadržavaće sledeće aktivnosti:

- *13.1. Opšte mere zaštite*

Nadzor i praćenje stanja sprovođenja propisanih zabrana i kontrolisanje načina i obima korišćenja u dozvoljenim radnjama prema stepenima zaštite (implementacija režima i *Uslova zaštite prirode*) i sve ostale aktivnosti upravljanja zaštićenim područjem u skladu sa čl. 68. Zakona o zaštiti prirode, što se pretežno odnosi na zadatke Upravljača.

Mere zaštite/potrebne aktivnosti koje se odnose na ukupni prostor zaštićenog područja (ujednačavanje korišćenja, koordinacija korisnika, utvrđivanje stanja i poboljšavanje kvaliteta vode, uređivanje vodoprivrednog režima) što se odnosi na korisnike prostora, nadležne institucije i druge subjekte.

- *13.2. Posebne mere zaštite*

Organizacija i realizacija aktivnosti posebnih mera zaštite koje se odnose na određene lokalitete (revitalizacija, aktivna zaštita staništa i vrsta, planovi i projekti remedijacije) i uglavnom ih realizuje Upravljač.

13.1. Opšte mere zaštite

Nadzor i praćenje stanja sprovođenja propisanih zabrana i kontrolisanje načina i obima korišćenja u dozvoljenim radnjama prema stepenima zaštite (implementacija režima i *Uslova zaštite prirode*) i sve ostale **aktivnosti upravljanja zaštićenim područjem** u skladu sa čl. 68 Zakona o zaštiti prirode.

13.1.1. Organizovanje i opremanje

Na osnovu stručne osposobljenosti i opremljenosti upravljača (Javno preduzeće „Palić-Ludaš“) za obavljanje stečenih obaveza u zaštiti, očuvanju i unapređenju zaštićenog područja iz sadašnjeg aspekta ima ograničene mogućnosti optimalnog sprovođenja ciljeva zaštite. Imajući u vidu da je Preduzeće upravljač i na području SRP „Ludaško jezero“, SRP „Selevenjske pustare“, PIO „Subotička peščara“ (ukupna površina upravljanja je cca 8 000 ha), sa malobrojnim kadrom i osnovnom opremom, jasno je da će se u planskom periodu aktivnosti usmeravati na rešavanje ovog problema.

- Kadrovsko osposobljavanje - Upravljač ima potrebe za visokoobrazovnim kadrovima (nove potrebe u revitalizaciji jezera, razvijanju ribolovnog područja) ali i za odgovarajućom kadrovima srednje stručne spreme (u realizaciji specifičnih poslova čuvanja zaštićenih područja, korišćenja specifične opreme i mehanizacije u održavanju područja Parka prirode).
- Opremanje - Postojeća opremljenost IT opremom (hardver i softver) nije zadovoljavajuća, naročito delovi vezani za uspostavljanje GIS sistema obrade podataka, kao najznačajnijeg segmenta za dobro upravljanje zaštićenim područjima.

Terenska oprema (mobilni telefoni, GPS uređaji, dvogledi, odeća i obuća, dr.) je i zastarela i nedostajuća. Naročito je vidljiva neujednačena opremljenost čuvara i nedostajuća oprema stručne službe.

Poslovi upravljanja zahtevaju znatno veći stepen mehanizacije od sadašnjeg. Postojeće jedno terensko vozilo je staro i nedovoljno za veliki prostor na kome se upravlja. Korisnici prostora, od zemljoradnika do pecaroša, lovaca i vikendaša, kreću se motornim vozilima po zaštićenim područjima što zahteva da čuvarska služba raspolaže sa više motornih vozila. Takođe poslovi održavanja stanja Parka, obale i značajnih staništa jedino su ekonomični uz mehanizaciju, uključujući i specijalne mašine za posebne potrebe ovog područja (seča trske, čišćenje vodene vegetacije, košenje visoke obale, zalivanje, rasadnička opremljenost za proizvodnju autohtonih vrsta itd.).

Rok: kontinuirano

Nosilac: Grad Subotica, nadležni Sekretarijat Pokrajine

13.1.2. Čuvanje i nadzor

Čuvanje i nadzor zaštićenog prirodnog dobra predstavlja kontinuirani zadatak koji se realizuje u smislu preventivne zaštite prirodnih vrednosti, a u skladu sa čl. 109 i 110 Zakona o zaštiti prirode. Sprovodiće ga čuvarska služba u saradnji sa ostalim korisnicima prostora. Čuvar zaštićenog područja će nadgledati sprovođenje režima zaštite, namenu i korišćenje površina svih korisnika prostora kao i nadzor posetilaca. Čuvarska služba će kroz nadzor ograničavati korišćenje na dozvoljene vidove (član 6 Odluke). Stručna služba će implementirati odredbe iz člana 7 Odluke praćenjem rada čuvara i sprovođenjem odredbi člana 57 Zakona o zaštiti prirode

Protiv izvršioca će se podnositi potrebne prijave. Upravljač će po potrebi podnositi prijave, pozivati nadležne inspeksijske službe i izveštavati Pokrajinski zavod za zaštitu prirode Srbije.

U planskom periodu je neophodno povećati broj stručnih kadrova i obaviti odgovarajuću edukaciju postojećih i novih kadrova, u cilju odgovarajućeg čuvanja i nadzora prirodnih vrednosti područja, što će zavisiti od finansijskih mogućnosti u razvijanju novih funkcija i učešća šire zajednice. Takođe predstoji licenciranje čuvara (polaganje stručnog ispita u skladu sa odgovarajućim Pravilnikom).

Rok: kontinuirano

Nosilac: Upravljač, nadležno Ministarstvo i nadležne inspeksijske službe

13.1.3. Praćenje stanja

Poslove praćenja stanja prirodnih i stvorenih vrednosti, kao i održivog korišćenja prostora sprovodiće delom čuvar a delom stručni saradnik nadležan za ovo zaštićeno područje.

Ustanovljena je posebna baza podataka (Dokumentaciono-informativni sistem). Čuvar dnevno vodi terenske beleške, čiji se bitni podaci kontinuirano unose u bazu podataka u okviru Sektora za zaštitu prirode JP „Palić- Ludaš“. Stručna služba takođe unosi određene podatke u bazu podataka. Vođenje dokumentacije (zakonom propisani Planovi, Programi, posebni projekti, stručni radovi, objavljeni podaci o području i vrstama, kulturnim vrednostima) o zaštićenom dobru obavljaće stručni saradnik Sektora.

Rok: kontinuirano

Nosilac: Upravljač

13.1.4. Obeležavanje

Obeležavanje PP „Palić“ vrši se u skladu sa Pravilnikom o obeležavanju zaštićenih prirodnih dobara („Sl.glasnik RS“, br. 30/92, 24/94 i 17/96). U planskom periodu se očekuju

radovi na obeležavanju novoproglašenog područja (postavljanje Pravilnikom propisanih tabli/oznaka na ulaznim tačkama) i kasnijem tekućem održavanju (zamena oštećenih delova).

Rok: 2014 (postavljanje novih tabli), kontinuirano (održavanje)

Nosilac: Upravljač

13.1.5. Dokumentaciono-informacioni sistem

U skladu sa obavezama upravljača tokom programskog perioda planira se dalje razvijanje baze podataka u funkciji upravljanja, korišćenja i praćenja stanja u novom prostornom obliku zaštićenog područja.

Baza sadrži podatke koji se odnose na sprovođenje režima i mera zaštite i unapređivanja. U cilju efikasnijeg praćenja delatnosti čuvarske službe kao i adekvatnog planiranja obilaska terena i izvršenja ostalih radnih zadataka, planirano je da se u postojeću interaktivnu bazu podataka za sva zaštićena područja kojima upravlja JP „Palić-Ludaš“ unose se i podaci koji se odnose na novi PP „Palić“. Baza se dopunjuje fotografijama zaštićenog područja, retkih i ugroženih vrsta, kao i fotografijama koje se odnose na nedozvoljene aktivnosti u zaštićenom području (elementi za prijavu inspekciji, sudu). Planirano je da se nastavi sa praksom povezivanja terenskih beleški čuvara (terenski dnevnik), terenske prijave, prijave inspekciji, fotografija nedozvoljene aktivnosti i tačnih koordinata mesta (stepena zaštite) na kom se desila predmetna nedozvoljena aktivnost u jednu celinu. Osim fotografija, zapažanja i drugih relevantnih podataka, unose se i tačne geografske koordinate mesta na kome se nalaze populacije retkih vrsta, kao i veličina populacije i njen prostorni raspored. U planskom periodu stručna služba upravljača nastaviće sa razvijanjem i vođenjem ove baze a od daljeg unapređivanja opreme i kadra zavisice njen razvoj. U tom cilju je potrebna stalna saradnja sa Pokrajinskim zavodom za zaštitu prirode Srbije. Ova pitanja će se rešavati objedinjeno za sva prirodna dobra severno-bačkog regiona o kojima se stara JP „Palić-Ludaš“

Potrebno je razviti i bazu podataka o vlasničkoj i korisničkoj strukturi, kao i o izdatim uslovima zaštite prirode na parcelama u zaštićenom području. U tom cilju je potreban dalji rad na razvijanju projekta GIS Subotica sa Gradom Subotica i nadležnim institucijama.

Takođe je potrebno u okviru ove baze integrisati podatke o Velikom parku, kao osnovu za unapređenja stanja zelenila Velikog parka:

- Prikupljanje podataka o postojećem stanju zelenila parka, izrada bioekološke osnove pošto je prethodna zastarela i analiza postojećeg stanja

Rok: kontinuirano

Nosilac: Upravljač, Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, Grad Subotica, nadležne instucije

13.1.6. Programska, planska i projektna dokumentacija

U skladu sa postavljenim zakonskim rešenjima i *Odlukom o zaštiti* Upravljač će doneti sledeća programska i normativna akta:

- realizovaće se priprema, izrada i procedura donošenja *Plana upravljanja Parka prirode „Palić“ za period 2014-2023. godine*
- izrada i procedura donošenja *Pravilnika o unutrašnjem redu i čuvarskoj službi Parka prirode „Palić“*
- izrada i procedura donošenja *Akta o naknadama za korišćenje Parka prirode „Palić“*

Rok: 2014

Nosilac: Upravljač, Grad Subotica

- Izrada i donošenje *Godišnjih program upravljanja i Izveštaja o realizaciji programa upravljanja* za datu godinu.

Rok: 15. decembar tekuće godine.

Nosilac: Upravljač

- Izrada *Smernica za održivo korišćenje parkovskih i ostalih zelenih površina* kao osnove za određivanje kapaciteta kao i pravila korišćenja tokom odvijanja manifestacija. Ove *Smernice* treba da budu ugrađene u *Pravilnik o unutrašnjem redu*.

Rok: 2015. godina

Nosilac: Upravljač

Priprema projekata i drugih posebnih programa i planova (poljoprivreda, vodoprivreda, šumarstvo, turizam) prema dinamici i rokovima koji se utvrđuju godišnjim programima.

- Program otkupa/zamene površina

Rok: prema dinamici izrade PDR za IV sektor i ostale delove jezera

Nosilac: Zavod za urbanizam Subotice, Grad Subotica

- Plan uređenja multifunkcionalnog zaštitnog pojasa oko jezera

Rok: prema dinamici izrade PDR za IV sektor i ostale delove jezera

Nosilac: Zavod za urbanizam Subotice, Grad Subotica,

nadležni Sekretarijat Pokrajine, Upravljač

- Plan korišćenja poljoprivrednog zemljišta u funkciji zaštite prirodnih vrednosti (poljozaštitni pojasevi)

Rok: kontinuirano

Nosilac: Grad Subotica

- Izrada Plana ozelenjavanja (ili idejnog rešenja ozelenjavanja) Velikog parka
- Izrada Plana ozelenjavanja po zonama-detaljan prikaz na nivou projekta

Rok: od 2015. godine

Nosilac: Grad Subotica, Upravljač

- Realizacija drugih aktivnosti *Plana za unapređenje ekološkog stanja Paličkog jezera i okoline* preko projekata i planova

Rok: prema godišnjim programima Upravljača i drugih subjekata-nosilaca aktivnosti iz Plana
Nosilac: Grad Subotica, Upravljač

Imajući u vidu odredbe člana 23. *Odluke o zaštiti PP „Palić“* kojom se nalaže usaglašavanje planova i programa uređenja prostora, šumskih, lovni, vodoprivrednih, poljoprivrednih i drugih osnova i programa unapređenja ribarstva i drugih programa koji obuhvataju zaštićeno područje sa Prostornim planom Grada Subotice i ovim Planom upravljanja i režimima zaštite, postoji obaveza usaglašavanja osnova i programa donetih od strane korisnika zemljišta, ribolovačkih udruženja i drugih.

Rok: prema zakonskim propisima
Nosilac: nadležne institucije i korisnici

13.1.7. Mere održavanja zelenila Velikog parka

- Orezivanje suvih i oštećenih grana na većim visinama (iznad 7 m) koje zbog nedostatka adekvatne mehanizacije nisu orezivane.
- Uklanjanje suvih stabala koja ugrožavaju bezbednost posetilaca
- Izrada tanjira za zalivanje oko stabala velikog i malog partera i malčiranje istih
- Rekonstrukcija travnjaka i bordura velikog partera-fazno
- Rekonstrukcija travnjaka i bordura malog partera
- Nabavka i postavljanje zalivnog sistema za travnjake, cvetne ronđele, leje i za bordure

Rok: prema Godišnjim programima
Nosilac: Upravljač

13.1.8. Planirane aktivnosti u parkovskom delu Zoološkog vrta na Paliću

Postojećoj površini Zoološkog vrta odlukom Grada dodeljen je novi prostor oko 6,5 ha. Ukoliko se u narednom periodu realizuje pripajanje pomenute površine, predstoji svakako izrada master plana i projekta ozelenjavanja površine.

- Izrada studije procene vrednosti trajnih zasada Zoološkog vrta Palić (to je zahtev iz revizije 2011)
- Revitalizacija pojedinih delova vrta i pojedinih soliternih stabala (visok nivo podzemnih voda)
- Revitalizacija travnatih površina koje su uništene usled postavljanja kanalizacije i građevinskih radova
- Neophodna je svake godine sanitarna i korektivna seča dendromaterijala Zoo-vrta – potrebna mehanizacija
- Pošumljavanje pojedinih volijera, posebno u šumskom delu gde su smeštene životinje (mehaničko oštećenje stabala od samih životinja, ugrožena stabla zbog prekomerne količine amonijaka) – autohtone vrste
- Postavljanje novih zaštitnih ograda na stabla u volijerama
- Potrebna je revitalizacija vodenih površina vrta
 - o mala ukrasna jezera - kompletna sanacija, dotrajala kanalska folija-ponovno uspostavljanje vodene vegetacije

- kanali oko životinja gde je barijera voda
- prirodne vodene površine - Tapšin kanal i jezero oko ostrva za pavijane. Potrebno je uspostavljanje nedostajuće vodene vegetacije, kako bi se uspostavila biološka filtracija vodenih površina vrta.
- Postavljanje ograde oko šumskog dela Zoološkog vrta - do sada nije postojala ograda, ali nepoznate osobe sve češće neovlašćeno ulaze na posed i nanose štetu vegetaciji
- Sadnja novih vrsta dendromaterijala u parkovski deo zoo vrta (centralni deo vrta zbog obogaćivanje zbirke dendrofonda – introdukovane vrste). U vrtu trenutno postoji oko 350 vrsta dendroflora
- Hortikulturno rešenje pojedinih delova vrta u okolini novoizgrađenih prostora za životinje
- Revitalizacija vegetacije u pojedinim postojećim volijerama
- Formiranje novog rozariuma (postojeći je sađen 2002 g. i oštećen je zbog izuzetno visokog nivoa podzemnih voda u proteklom godinama)
- Sadnja novih perena i lukovičastih cvetnica u vrt – obogaćivanje zbirke
- Zamena pojedinih zastarelih živih ograda oko volijera za životinje, neke su stare i preko 35 godina
- Izgradnja zimovnika za mediteranske i tropske vrste – postoji projekat prilagođene tropske kuće u okviru zimovnika za migratorne vrste životinja
- Revitalizacija prostora velikog alpinetuma
- Obezbeđenje izložbenog prostora za kaktuse i sukulente koji su osetljivi na niske temperature
- Potrebno je postaviti nove natpise za biljke
- Izrada informativnih tabli vezane za biljni svet zoo vrta
- Postavljanje plastificirane „knjige“ sa opisom i fotografijama svih drvenastih vrsta u vrtu – dostupno posetiocima

Rok: prema Godišnjim programima
Nosilac: ZOO-vrt Palić

13.1.9. Proširenje površina obuhvaćenih programom održavanja higijene i zelenila

- Površine obuhvaćene PDR-om (za deo prostora banje Palić u izradi):
 - zapadna obala IV sektora (zeleni pojas duž obale)
 - istočna obala IV sektora (zeleni pojas duž obale)
 - ostali delovi obale prema fazama uređivanja multifunkcionalnog pojasa
- Obala i zelena površina oko Omladinskog jezera (obala i livada)
- Vikend naselje
- Održavanje postojeće staze oko jezera do uređenja obale jezera
- Košenje livadskih površina koje pripadaju Programu održavanja higijene i zelenila (livade kod hidroglobusa, kod Omladinskog jezera, između parkinga kod hotela Prezident i Muškog štranda, livada između sportskih ribolovaca i rasadnika, livada kod Tapše kanala, košenje (trse) kanala uz Kanjiški put

Rok: prema Godišnjim programima
Nosilac: Upravljač

13.1.10. Izvođenje radova na planskom ozelenjavanju Velikog parka

Po faznom uklanjanju/krčenju stabala invazivnih alohtonih vrsta sledi sadnja/ozelenjavanje po segmentima parka – fazno:

- Mali parter- prostor između magistralnog puta i Glavnog ulaza, od pruge Subotica-Segedin do objekta biblioteke
 - o Obnavljanje travnjaka
 - o Obnavljanje bordure
- Veliki parter- prostor između visokog zelenila na severu do jezera i od poluostrva na istoku do jedriličarskog kluba na zapadu- po delovima fazno
 - o Ispred Velike terase – oko velikih cvetnih rondela
 - o Ispred hotela Park i Jezero
 - o Iza dva hotela i drvoređ lipa (teren nije pogodan za lipe-nizak je te se predlaže klen (*Acer campestre*), glog (*Crataegus monogyna*, *C. oxyacantha*) ili poljski jasen (*Fraxinus angustifolia*)
 - o Između Velike terase i dva vodoskoka
 - o Od Ženskog štranda do jedriličarskog kluba – parcijalno-veća je površina i različita je namena delova ovog prostora

Rok: prema Godišnjim programima

Nosilac: Upravljač

13.1.11. Održivo korišćenje

Imajući u vidu karakter zaštite i vrstu objekta (park prirode sa turističkim, banjskim, rekreativnim i manifestacionim sadržajima) koji se koristi kao javna površina cilj je kroz rad čuvarske i stručne službe uskladiti korišćenje sa režimima zaštite. Čuvarska služba će kroz nadzor ograničavati korišćenje na dozvoljene vidove (član 6 Odluke). Stručna služba će implementirati odredbe iz člana 7 Odluke praćenjem rada čuvara i sprovođenjem odredbi člana 57 Zakona o zaštiti prirode.

Rok: kontinuirano

Nosilac: Upravljač

Takođe se planira dalji rad na održivom upravljanju tršćacima i košenju livada obezbediti tradicionalno korišćenje prostora i prirodnih resursa u saradnji sa lokalnim stanovništvom. Upravljač će realizovati kroz aktivnost:

- Program korišćenja tršćaka na zaštićenim područjima
- Program korišćenja državnog poljoprivrednog zemljišta u zaštićenim područjima

Rok: kontinuirano, kroz godišnje programe

Nosilac: Upravljač, Grad Subotica

- Program edukacije o alternativnim vidovima poljoprivrede u saradnji sa specijalističkim organizacijama i udruženjima
- Pilot projekat alternativne poljoprivrede

Rok: od 2016. godine

Nosilac: NVO, Upravljač

- Program razvoja održivih turističkih funkcija

Rok: kontinuirano

Nosilac: Park Palić d.o.o., Turistička organizacija Subotice, Grad Subotica

13.1.12. Prikazivanje i promovisanje prirodnih vrednosti

U skladu sa potrebnim aktivnostima prikazanim u poglavljima 7 i 10, godišnjom dinamikom će se raditi na promociji zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta, značaja očuvanja vlažnih, slatinskih i stepskih staništa, očuvanju autohtone dendroflоре i vegetacije, promociji ideje održivog korišćenja kroz ekstenziviranje poljoprivredne proizvodnje, razvoj organske proizvodnje i povećanje površina pod pašnjacima u zaštitnoj zoni, kao i tradicionalnim korišćenjem livada i tršćaka.

- Izrada/Formiranje edukativne/ekoturističke staze
- Izrada edukativnih materijala (brošure, ekoturističke karte)
- Obuka (volontera) vodiča za vođenje grupe na edukativnim stazama
- Saradnja sa obrazovnim institucijama i drugim organizacijama (Zoološki Vrt, udruženja građana) koje bave edukacijom na temi zaštite prirode i životne sredine
- Usklađivanje obrazovnih programa Upravljača sa programima osnovnih škola, srednjih škola i visokoobrazovanih ustanova, sa ciljem mogućnosti izvođenja praktične i terenske nastave na zaštićenom dobru
- Organizovanje kampova i ekoloških škola

Rok: kontinuirano, kroz godišnje programe

Nosilac: Upravljač, druge institucije, NVO

13.1.13. Stručna saradnja

Administrativna, stručna i ekspertska saradnja odvijaće se sa svim institucijama iz sistema zaštite prirode, kao i naučnim i stručnim organizacijama koje se bave problematikama vezanim za realizaciju ciljeva zaštite u Parku prirode „Palić“.

- Grad Subotica, Služba za zaštitu životne sredine i održivi razvoj
- Pokrajinskim sekretarijatima nadležnim za životnu sredinu i održivi razvoj, poljoprivredu, vodoprivredu, urbanizam, nauku, prosvetu i kulturu
- Pokrajinskim zavodom za zaštitu prirode Srbije
- Park Palić, d.o.o.
- Građevinskim fakultetom u Subotici
- JVP „Vojvodinavode“
- Međuopštinski zavod za zaštitu spomenika kulture Subotica
- druge stručne i naučne institucije

Rok: kontinuirano

Nosilac: Upravljač

13.1.14. Planiranje i sprovođenje mera protivpožarne zaštite

Zaštita PP „Palić“ od požara je bazirana na sprovođenju mera prevencije od širenja požara prilikom spaljivanja zaostale vegetacije na oranicama koje se nalaze oko područja ili tršćaka u priobalju. Budući da su pomenute aktivnosti sezonskog karaktera, čuvarska služba u

tom periodu sprovodi pojačani nadzor, kontrolu i praćenje aktivnosti. Pored delovanja u vanrednim situacijama, upravljač/čuvarska služba kontinuirano obavlja aktivnosti u cilju sprovođenja mera protivpožarne zaštite u saradnji sa ostalim korisnicima prostora :

- realizuje se svakodnevno praćenje klimatskih uslova i stanja gorivog materijala u cilju procene tekuće opasnosti od pojave požara
- organizovano je osmatranje i obaveštavanje o pojavi požara tokom požarnih sezona
- lokaliteti pecaroša se kontrolišu da spreče loženje vatre
- zaštita od požara realizuje se u saradnji sa poljočuvarskom službom jedinice lokalne samouprave Subotica kao i Vatrogasnom službom Ministarstva unutrašnjih poslova Subotice

Rok: kontinuirano

Nosilac: Upravljač, Poljočuvarska služba, Vatrogasna služba

13.1.15. Mere zaštite nepokretnih kulturnih dobara

Park prirode ima određen broj nepokretnih kulturnih dobara, arheoloških nalazišta. Međuopštinski zavod za zaštitu spomenika kulture Subotica kao nadležna institucija propisala je *Mere zaštite* svojim *Rešenjem* br.287-2/19 od 1.09.2014.. iz kojih se vide lokaliteti po katastarskim parcelama i uslove zaštite koje na ovim lokalitetima treba sprovoditi (videti u prilogima).

Rok: kontinuirano

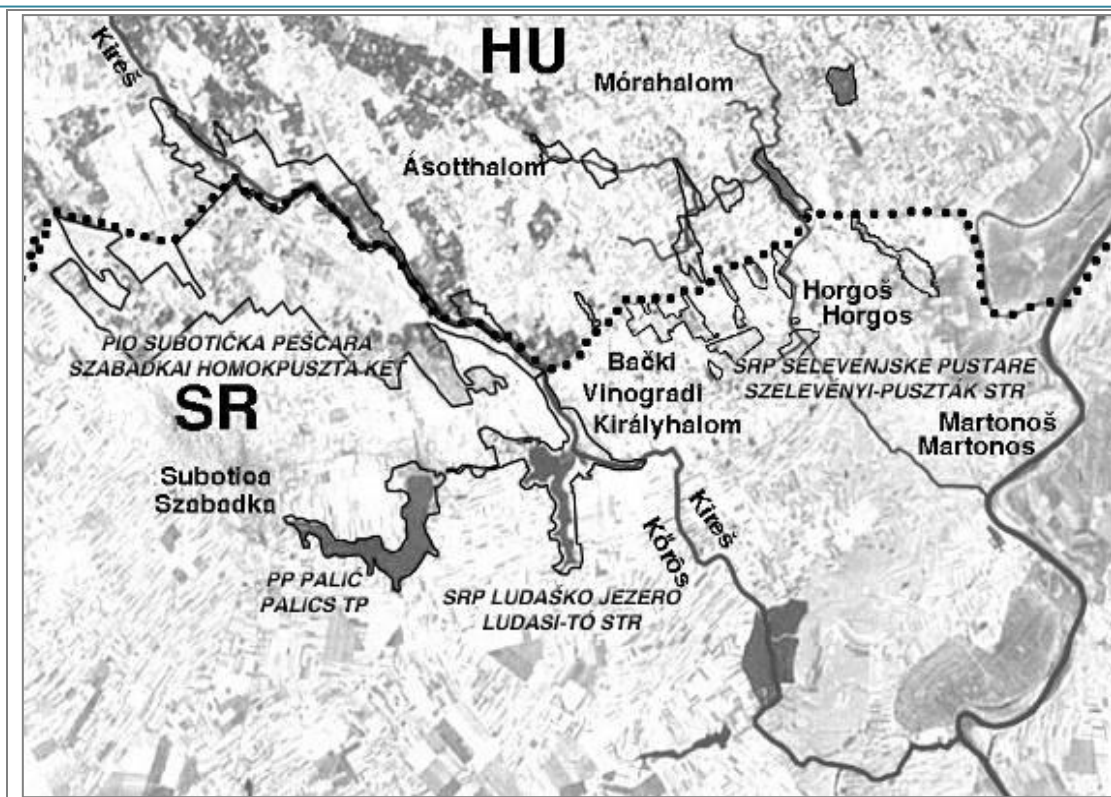
Nosilac: Međuopštinski zavod za zaštitu spomenika kulture Subotica

13.1.16. Međunarodna saradnja

Područje ovog prirodnog dobra, je zajedno sa drugim zaštićenim područjima ovog regiona (Specijalni rezervat prirode „Ludaško jezero“, Specijalni rezervat prirode „Selevenjske pustare“ i Predeo izuzetnih odlika „Subotička peščara“) deo projekta budućeg zajedničkog prekograničnog zaštićenog prostora koje je pod nazivom „Körös-ér“ (Rečica Kireš) zacrtanog ministarskim protokolom Republike Srbije i Republike Mađarske 1997. godine.

Decembra 2013. godine potpisan je **Sporazum o saradnji** između *Javnog preduzeća „Palić-Ludaš“* i *Uprave Nacionalnog parka Kiškunšag*, upravljača zaštićenih prirodnih dobara Mađarske u međurečju Tise i Dunava. Sporazumom je predviđena razmena iskustava, saznanja, informacija, stručnih ekipa i njime se podržava sistematska saradnja stručnjaka i čuvara prirode sa obe strane granice. Takođe se podržava zajedničko nastupanje na pojedinim konkursima za projekte, naročito IPA i korišćenjem drugih mogućnosti (npr. LIFE projekti) koje se realizuju na zaštićenim područjima o kojima se staraju.

Godišnjim planovima će se određivati konkretni sadržaji saradnje za tekuću godinu.

Buduće zajedničko prekogranično prirodno dobro „Rečica Kireš“- „Kőrös-ér“

Rok: kontinuirano
Nosilac: Upravljač

13.2 Posebne mere zaštite

Organizacija i realizacija aktivnosti posebnih mera zaštite koje se odnose na određene lokalitete (revitalizacija, aktivna zaštita staništa i vrsta, planovi i projekti remedijacije) i sa ciljem unapređivanja stanja.

13.2.1. Učešće u realizaciji dokumenta *Plan unapređenja ekološkog stanja jezera Palić*

Jedini način da se ekosistem Palića dugoročno i održivo vrati u *prirodnu ravnotežu* je da se spreči ili barem značajno smanji uliv hranljivih materija (soli azota i fosfora) u jezero i kontroliše brojnost algi. Izvori nutrijenata su uglavnom otpadne vode i poljoprivredna aktivnosti u slivnom području Palića. U Studiji (*Predlog za stavljanje pod zaštitu kao zaštićeno područje III kategorije - Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, 2011.*) je posebno istaknuta obaveza lokalne samouprave da se ti „zagađivači zbrinu na, sanitarno i tehnički, odgovarajući način“. Za ispunjenje obaveza lokalne samouprave, nosilac programa sanacije Jezera Palić, koji je istovremeno predstavnik lokalne samouprave, Park Palić d.o.o. je formirao savetodavno telo preduzeća - **Savet za vode**, sastavljen od lokalnih eksperata za različite oblasti upravljanja vodama i zaštićenim područjem uključujući i g. Mišela Romana – hidrologa iz Nemačkog GIZ-CIM programa. Savet je problem trenutnog stanja i stepena opterećivanja jezera Palić sagledao u mnogo širem kontekstu i na osnovu tih saznanja i svih predhodnih stručnih iskustava predložio čitav niz neophodnih mera i aktivnosti usmerenih ka unapređenju ekološkog statusa jezera i njegove okoline, a sve sa ciljem unapređenja upotrebljivosti ovog resursa za turističke, rekreativne, sportske i svrhe zaštite prirode.

1. Sprečavanje daljeg zagađivanja jezera Palić

- 1.1. Izmeštanje mesta za odlaganje digestovanog mulja iz gradskog postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV)
- 1.2. Povećanje efikasnosti rada postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV)
- 1.3. Evidencija i sanacija zagađivača u zaštitnoj zoni zaštićenog područja Park prirode „Palić“
- 1.4. Rešavanje problema otpadnih voda na području naselja Palić
- 1.5. Formiranje zaštitnog pojasa (buffer zone) oko jezera radi smanjenja difuznog uliva nutrijenata i štetnih materija od poljoprivrednih aktivnosti u jezero
- 1.6. Ograničenje korišćenja veštačkog đubriva i hemijskih zaštitnih sredstava u slivnom području jezera Palić
- 1.7. Promocija autonomnih sistema za tretman komunalnih otpadnih voda

2. Unapređenje sistema upravljanja jezerom Palić i njegovom okolinom

- 2.1. Funkcionalna rejonizacija jezera Palić i izrada programa održavanja vodene vegetacije u skladu sa potrebama korisnika resursa
- 2.2. Unapređenje tehničke osposobljenosti upravljača za upravljanje zaštićenim dobrom
- 2.3. Formiranje i primena sistema upravljanja vodnim režimom u skladu sa zaštitom i režimom korišćenja resursa

3. Rešavanje posledica dosadašnjih negativnih uticaja na jezero Palić

- 3.1. Revitalizacija životnih zajednica jezera Palić
- 3.2. Sanacija i remedijacija nagomilanog sedimenta i formiranje wetland u sektor II

4. Praćenje stanja kvaliteta vode i životnih zajednica jezera Palić

- 4.1. Poboljšanje monitoringa parametara kvaliteta vode i sedimenta

4.2. Uspostavljanje sistema monitoringa stanja akvatičnih i semiakvatičnih životnih zajednica

Na bazi **Plan unapređenja ekološkog stanja Paličkog jezera i okoline** potrebno je organizovati izradu dugoročne strategije Grada u rešavanju problema jezera Palić.

Rok: kontinuirano

Nosilac: Gradska Uprava, Upravljač i ostali subjekti/korisnici iz dokumenta

13.2.2. Sprovođenje aktivnih mera zaštite

Sprovođenje aktivnih mera zaštite koje se odnosi na zaštitu staništa/vrsta, kao i suzbijanje invazivnih vrsta u programskom periodu realizovaće Upravljač kroz aktivnosti:

- košenje vlažne livade kod kanala Tapša u cilju očuvanja staništa vlažne livade
- povezivanje Tapšinog kanala sa jezerom sa formiranjem plitkog kanala sa isključivo ekološkom funkcijom (Izmena plana detaljne regulacije za deo prostora „Banje Palić“ na Paliću („Službeni list grada Subotice“ broj 16/12))
- praćenje stanja na staništima u II stepenu zaštite i priprema kartiranja, monitoringa i drugih aktivnosti (košenje, čišćenje podrasta, mere održavanja)
- na revitalizaciji značajnih staništa (košenje, čišćenje podrasta, suzbijanje invazivnih vrsta, sadnja autohtonih vrsta), naročito:
 - o na stepskom ostatku kod južnog kraja nasipa II i III sektora
 - o na degradiranom ostatku stepe severozapadno od nasipa III i IV sektora
 - o kod tršćaka jugoistočno od prethodne lokacije
 - o kod Velikog pojila – na površini napuštenog rasadnika
 - o na slatini oko Malog pojila
 - o na slatini uz zapadnu obalu IV sektora
- tekuće održavanje lokaliteta sa slatinskim staništima (košenje, ispaša)
- održavanje multifunkcionalnog pojasa (košenje, orezivanje, održavanje obalnog pojasa)

Unutar Velikog parka planirane su aktivnosti

- aktivna zaštita slepih miševa Velikog parka i starih objekata
- uklanjanje invazivnih vrsta iz Parka
- fazno čišćenje okoline starih stabala koprivića
- rekonstrukcija delova Velikog parka

Rok: kontinuirano prema Godišnjim programima

Nosilac: Upravljač

13.2.3. Unapređenje stanja dela ribarskog područja “Palić-Kireš-Ludaš” - jezero Palić

Aktivnosti se planiraju po *Godišnjem programu ribarskog područja* i realizuje korisnik ribarskog područja tj. Upravljač realizacijom planiranih radova iz *Programa upravljanja ribarskim područjem „Palić-Kireš-Ludaš“ za period 2010-2019.*

Rok: kontinuirano prema Godišnjim programima

Nosilac: Upravljač/Korisnik ribarskog područja

13.2.4. Povećanje brojnosti populacija strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta

Aktivnost se realizuje kroz posebne projekte u zaštiti crnoglavog galeba, modrovrane sa ULJP „Riparia“, kao i sa drugim nevladinim organizacijama kroz projekte na zaštiti vrsta i staništa. Upravljač ovim projektima pruža logističku podršku i istovremeno vrši nadzor u poštovanju uslova zaštite prirode. Planiraju se aktivnosti:

- Revitalizacija mesta gnežđenja zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta ptica na ptičjim ostrvima Palićkog jezera – Održavanje i monitoring gnezdeće populacije galebova na ostrvu u drugom sektoru jezera Palić (čišćenje terena - košenje ostrva, poboljšavanje uslova za gnežđenje, monitoring gnežđenja, prstenovanje gnezdeće populacije galebova, prstenovanje gnezdeće populacije kolor markerima)
- Aktivnosti na zimskom hranjenju ptica – u zimskom periodu kontinuirana prihrana i monitoring ptica na lokalitetu *Tapšin kanal* – (II stepen zaštite)
- Kontinuirani monitoring vodenih ptica (obilazak terena, registrovanje faunističkih podataka)
- Praćenje prolećne i jesenje migracije ptica kroz zaštićeno područje (monitoring, prstenovanje - markiranje ptica aluminijumskim prstenima po međunarodnim standardima)
- Aktivnosti na uključivanju mladih u aktivnu zaštitu barske kornjače (*Emys orbicularis*) na Palićkom jezeru – praćenje stanja staništa i populacije barske kornjače
- Monitoring populacije čigri – nastavak aktivnosti na projektu „Povratak čigri na Palićko i Ludaško jezero“ u okviru kog su 2009. godine postavljene platforme za gnežđenje na jezeru Palić
- Program aktivne zaštite ptica dupljašica postavljanjem veštačkih gnezdilišnih duplji

Ukoliko se pojave drugi subjekti sa predlozima realizacije aktivnih mera zaštite na povećanju brojnosti i dobiju *Uslove zaštite prirode* i sa njima će se realizovati programi na isti način.

**Rok: prema Godišnjim programima
Nosilac: NVO, Upravljač**

13.2.5. Smanjivanje direktnog antropogenog pritiska

Novom zaštitom su obuhvaćene određene površine sa značajnim staništima u strožijem režimu zaštite (II stepen) te je potrebno u programskom periodu uvesti kontrolu kretanja i aktivnosti. Upravljač će putem čuvarske službe tokom vršenja redovnog nadzora i praćenja stanja uticati na korisnike prostora uz prezentiranje ciljeva nove zaštite).

Aktivnosti će se naročito odvijati na sledećim lokalitetima:

- Malo Pojilo
- slatina uz zapadnu obalu IV sektora
- zabarena depresija kod kanala Tapša
- II i III sektor jezera Palić

**Rok: kontinuirano prema Godišnjim programima
Nosilac: Upravljač/Korisnik**

14. FINANSIJSKA SREDSTVA I DRUGE MATERIJALNE PRETPOSTAVKE ZA IZVRŠAVANJE POVERENIH POSLOVA U UPRAVLJANJU ZAŠTIĆENIM PODRUČJEM I NAČIN NJIHOVOG OBEZBEĐIVANJA

Zakonom o zaštiti prirode uređeno je da se sredstva za zaštitu i razvoj zaštićenih područja obezbeđuju iz budžeta (Republika Srbija, Autonomna pokrajina Vojvodina, jedinica lokalne samouprave), iz prihoda koji se ostvare vršenjem delatnosti Upravljača (ukoliko postoji), od naknada za korišćenje prirodnog dobra i iz drugih izvora u skladu sa zakonom.

Svakodnevna praksa pokazuje da sistemski mnoga pitanja nisu jasno rešena i da postoji stalan nedostatak sredstava za realizaciju čak i osnovnih poslova u zaštiti dobara kao što su: redovan nadzor, praćenje stanja, aktivne mere zaštite, stručni kadar i oprema.

Polazeći od navedenih zakonskih rešenja i tekućeg stanja imajući uvidu da je *Planom upravljanja* planirana realizacija velikog broja zadataka i zakonskih obaveza, neophodno je stvoriti uslove da se sredstva obezbeđuju iz svih potencijalnih izvora.

U planskom periodu, vrsta i obim zadataka definiše se godišnjim Programima upravljanja Parka prirode. Planirana visina sredstava po sledećoj planiranoj strukturi mogu se videti iz priložene tabele. Planirana struktura odslikava sadašnji status Upravljača (2014. godina), njegove mogućnosti u obezbeđivanju sredstava za realizaciju ciljeva zaštite i razvoja područja.

Godišnjim programom za 2014. struktura finansiranja data je kao primer u sledećoj tabeli:

**Struktura i finansijska vrednost godišnjeg Programa upravljanja zaštićenim područjem
Park prirode "Palić" na primeru Programa za 2014. godine
Fond za zaštitu životne sredine - 451191 Programske aktivnosti**

Rbr.	Naziv aktivnosti	Tekući troškovi
I	Čuvanje i održavanje zaštićenog područja (obilazak terena, oprema za čuvarsku službu, administrativni poslovi, materijalni troškovi, zarada rukovodioca sektora, stručnog saradnika, tri čuvara zaštićenog područja)	
	Zarade stručne i čuvarske službe (rukovodilac, 1 stručni saradnik -12 meseci, 2. stručni saradnik -6 meseci, 2 čuvara/ribočuvara)	3.629.323,42
	Troškovi obilaska - goriva i maziva	148.000,00
	Oprema za čuvarsku službu - održavanje registracija vozila, rezervni delovi za vozila i radne mašine	63.469,46
	Oprema za čuvarsku i stručnu službu – nabavka	

II	Obeležavanje zaštićenog područja (postavljanje novih oznaka, obeležavanje granice, održavanje, troškovi izrade novih oznaka i obeležavanja)	
	Izrada i postavljanje 15 zakonom propisanih oznaka ZP (štampanje table, izrada drvenog nosača, postavljanje)	90.000,00
	Izrada i postavljanje 12 tabli za zone zabranjenog pecanja (štampanje table, izrada metalnog nosača, postavljanje)	72.000,00
III	Održavanje prirodnih vrednosti (sprovođenje mera aktivne zaštite-zarada radnika drugog sektora)	
	Košenje na staništima zaštićenih vrsta	
	Krčenje od drvenastog podrasta na staništima zaštićenih vrsta	
	Održivo upravljanje tršćacima i košenje trske	
IV	Prikazivanje zaštićenog područja (troškovi izrade štampanih media i info panoa)	
	Info pano o zaštićenom području Parka prirode (štampanje table, izrada drvenog nosača, postavljanje)	12. 000,00
V	Praćenje stanja zaštićenog područja (zasnivanje informacione baze, zarada koordinatora čuvarske službe, zarada stručnog saradnika za obaveze po članu 57 Zakona o zaštiti prirode)	
	Formiranje i održavanje informacione baze podataka i kartografije o zaštićenom području- Zarada stručnog saradnika (6 meseci) Zarada koordinatora čuvarske službe (10 meseci)	1.485.207,12
	Nabavke potrebne opreme/softvera tokom razvoja baze i GIS	
VI	Unapređivanje stanja zaštićenog područja (realizacija aktivnosti iz dokumenta <i>Platforma</i> gde je nosilac Upravljač, unapređenje stanja ribarskog područja, posebni projekti iz drugih fondova)	
	Formiranje zaštitnog pojasa (buffer zone) oko jezera radi smanjenja difuznog uliva nutrijenata i štetnih materija od poljoprivrednih aktivnosti u jezero	
	Funkcionalna rejonizacija jezera Palić i izrada programa održavanja vodene vegetacije u skladu sa potrebama korisnika resursa	
	Unapređenje tehničke osposobljenosti upravljača za upravljanje zaštićenim dobrom	
	Formiranje i primena sistema upravljanja vodnim režimom u skladu sa zaštitom i režimom korišćenja resursa	
	Revitalizacija životnih zajednica jezera Palić	
	Poboljšanje monitoringa parametara kvaliteta vode i sedimenta	
	Uspostavljanje sistema monitoringa stanja akvatičnih i semiakvatičnih životnih zajednica	
	Unapređenje stanja ribarskog područja	

	Sredstva iz Republike, Autonomne Pokrajine	
	Projekti iz stranih fondova (IPA, Life i dr.)	
VII	Administrativni troškovi	
	Administrativni poslovi, kancelarijski materijal, telefonski troškovi i troškovi električne energije.	
	Ukupno u 2014 godini	5.500.000,00

Napomena: Brojčane vrednosti u tabeli na osnovu plana finansiranja iz decembra 2013. godine, pa neke stavke nisu finansirane ili će njihovo finansiranje biti rešeno naknadno i iz drugih izvora.

Iz prikazanog se vidi da je tokom prve godine realizacije Plana planirano finansiranje iz tekućih troškova i ulaganja kroz opremu (budžet lokalne samouprave). Ostali izvori (sredstva preko konkursa Republike, Autonomne Pokrajine, konkursi kod međ.fondacija, EU IPA konkursi i sl.) nisu konkretni i biće planirani u godišnjim planovima kada budu aktuelni tokom perioda važenja Plana upravljanja.

Od budžeta se potražuju sredstva vezana za aktivnosti osnovnih poslova upravljanja zaštićenim područjem Parka prirode „Palić“:

- I. Čuvanje i održavanje zaštićenog područja
- II. Obeležavanje i održavanje oznaka granice
- III. Održavanje prirodnih vrednosti kroz aktivne mere zaštite
- IV. Prikazivanje/prezentacija područja
- V. Praćenje stanja područja
- VI. Unapređivanje stanja područja

Očekuje se **za planski period, da sredstva (iz 2014. godine) godišnje treba uvećavati** u cilju daljeg razvoja i unapređenja funkcija zaštićenog područja PP “Palić” (kadrovi, oprema, mehanizacija, vozila) kako je u dokumentu već elaborirano (poglavlje 5, poglavlje 13).

Poslednja grupa poslova u tabeli pod VI – Unapređenje stanja područja, su potrebna sredstva za realizaciju aktivnosti predviđenih dokumentom *Plan unapređenja ekološkog stanja jezera Palić* van redovnih poslova upravljanja i tiču se planiranih aktivnosti gde je nosilac Upravljač.

Najveći deo sredstava za ove poslove Upravljač obezbeđuje iz Fonda za zaštitu životne sredine Grada Subotice a manjim iz prihoda od naknada, a to je mehanizam koji je tek u nastajanju. Povremeno se obezbeđuju i sredstva iz Pokrajine za posebne aktivnosti. Sadašnja ograničenost finansiranja ima za posledicu nedovoljno efikasno upravljanje i ograničene mogućnosti razvoja Parka prirode.

**Finansijska vrednost godišnjeg Programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode “Palić”
na primeru Programa za 2014. godine**

Napomena: Brojčane vrednosti u tabeli na osnovu finansiranja iz prve polovine 2014. godine, pa

Rbr.	Naziv aktivnosti	Tekući troškovi	Ulaganja
I	Čuvanje i održavanje zaštićenog područja (obilazak terena, oprema za čuvarsku službu, administrativni poslovi, materijalni troškovi, zaradaruководioca sektora, stručnog saradnika, tri čuvara zaštićenog područja)		
	Zarade stručne i čuvarske službe (rukovodioc, 1 stručni saradnik -12 meseci, 2. stručni saradnik -6 meseci, 2 čuvara/ribočuvara)	3.470.482,00	
	Troškovi obilaska - goriva i maziva	50.000,00	
	Oprema za čuvarsku službu - održavanje registracija vozila, rezervni delovi za vozila i radne mašine	24.890,00	
	Oprema za čuvarsku i stručnu službu – nabavka		1.500 000,00
II	Obeležavanje zaštićenog područja (postavljanje novih oznaka, obeležavanje granice, održavanje, troškovi izrade novih oznaka i obeležavanja)		
	Izrada i postavljanje 15 zakonom propisanih oznaka ZP (štampanje table, izrada drvenog nosača, postavljanje)	90.000,00	
	Izrada i postavljanje 12 tabli za zone zabranjenog pecanja (štampanje table, izrada metalnog nosača, postavljanje)	72.000,00	
III	Održavanje prirodnih vrednosti (sprovođenje mera aktivne zaštite-zarada radnika drugog sektora)		
	Košenje na staništima zaštićenih vrsta		
	Krčenje od drvenastog podrasta na staništima zaštićenih vrsta		
	Održivo upravljanje tršćacima i košenje trske		
IV	Prikazivanje zaštićenog područja (troškovi izrade štampanih medija i info panoa)		
	Info pano o zaštićenom području Parka prirode (štampanje table, izrada drvenog nosača, postavljanje)	12. 000,00	
V	Praćenje stanja zaštićenog područja (zasnivanje informacione baze, zarada koordinatora čuvarske službe, zarada stručnog saradnika za obaveze po članu 57 Zakona o zaštiti prirode)		
	Formiranje i održavanje informacione baze podataka i kartografije o zaštićenom području- Zarada stručnog saradnika (6 meseci) Zarada koordinatora čuvarske službe (10 meseci)	780.628,00	73
	Nabavke potrebne opreme/softvera tokom razvoja baze i GIS		1.000. 000,00

neke stavke nisu ove godine finansirane ili će njihovo finansiranje biti rešeno naknadno.

PRILOZI

- Tipovi značajnih staništa PP „Palić“
- Biljne vrste značajne za očuvanje biodiverziteta PP „Palić“
- Zaštićene vrste insekata na prostoru PP „Palić“
- Vrste vodozemaca na prostoru PP „Palić“
- Vrste gmizavaca na prostoru PP „Palić“
- Spisak sisara na teritoriji PP „Palić“
- Ornitofauna PP „Palić“ sa statusom vrsta
- Međuopštinski Zavod za zaštitu spomenika kulture Subotica: *Mere zaštite i smernice za zaštićeno područje Parka prirode „Palić“*

Literatura

TIPOVI ZNAČAJNIH STANIŠTA PP „PALIĆ“

Kartiranjem staništa 2010. godine zabeleženo je 12 tipova staništa u prirodnom, blisko prirodnom ili degradiranom stanju. Među njih su i ostaci staništa prioritetni za zaštitu u degradiranom stanju koje bi posle revitalizacije postigle blisko prirodnu ili prirodnu stanje. Površine sa degradovanom vegetacijom ne sadrže florističke vrednosti ali igraju ključnu ulogu u opstanku životinjskog sveta.

TIP STANIŠTA			BROJ CELINA	UKUPNA POVRŠINA (ha)	NAJVEĆA POVRŠINA (ha)
prirodna	blisko prirodna	degradirana			
PLIVAJUĆA VEGETACIJA JEZERA			4	450.01	358.24
TRŠĆACI			57	37.18	8.58
DEGRADIRANA STEP			12	34.58	20.38
DEGRADIRANA LIVADA			7	8.61	4.35
DEGRADIRANA MOČVARA			8	8.60	4.71
MOČVARNE LIVADE			3	1.68	0.97
ZABARENE ŠUME POLJSKOG JASENA			1	1.40	1.40
SLATINE (panonske slatine*)			10	3.97	1.59
STEPA NA LESU (panonske lesne stepe*)			1	0.78	0.78
LIVADE BESKOLJENKE NA TRESETNOJ PODLOZI			2	0.62	0.54
VRBACI			2	0.07	0.05
UKUPNO			107	547.5	

* Prioritetni tipovi staništa po spisku Pravilnika o kriterijumima za izdvajanje tipova staništa, o tipovima staništa, osetljivim, ugroženim, retkim i za zaštitu prioritetnim tipovima staništa i o merama zaštite za njihovo očuvanje („Sl. glasnik RS“, br. 35/2010).

BILJNE VRSTE ZNAČAJNE ZA OČUVANJE BIODIVERZITETA PP „PALIĆ“

	TAKSON	Crvena Lista Flore Srbi- je	Strogo zašti- ćene	Zaštićene (sa izuzetkom komercijal- nih vrsta)	Stepen ugroženosti IUCN	Bernska konvencija	CITES
1	<i>Agropyron cristatum</i> (L.) Gaertn. subsp. <i>pectinatum</i> (M. Bieb.) Tzvelev / čepljasta pirevina			*			
2	<i>Aster tripolium</i> L. subsp. <i>pannonicus</i> (Jacq.) Soó / panonski zvezdan	*		*	VU		
3	<i>Carex secalina</i> Wild. ex Wahlenb. / ražena oštrica		*			*	
4	<i>Lepidium cartilagineum</i> (J.C. Mayer) Thell. subsp. <i>crassifolium</i> (Waldst. & Kit.) Thell. / slatinska gronica	*	*		EN		
5	<i>Orchis laxiflora</i> Lam. subsp. <i>palustris</i> (Jacq) Bonnier & Layens / kaćunak veliki	*	*		EN-VU (DD)		*
6	<i>Potamogeton trichoides</i> Cham. & Schltdl. / vlasasta resina	*	*		EN-VU (DD)		
7	<i>Spergularia media</i> (L.) C. Presl	*		*	VU		

ZAŠTIĆENE VRSTE INSEKATA NA PROSTORU PP „PALIĆ“

	TAKSON	PSZDV	linearni	nodalni
1	<i>Acrida ungarica</i> panonski skakavac	I	Ds	Ds
2	<i>Theophilea subcylindricollis</i>	I	Ds	

VRSTE VODOZEMACA NA PROSTORU PP „PALIĆ“

	VRSTA		PS ZD V	Be rn	EU	line arni	nodal ni	step ping ston e
1.	<i>Lissotriton vulgaris</i>	mali mrmoljak	I	III	-	M	M, Ds	Ds
2.	<i>Triturus cristatus</i>	veliki mrmoljak	I	II	II, IV	M	M, Ds	Ds
3.	<i>Bombina bombina</i>	crvenotrbi mukač	I	II	II, IV	M	M, Ds	Ds
4.	<i>Bufo bufo</i>	obična krastača	I	III	IV	M	M, Ds	Ds
5.	<i>Pseudepidalea viridis</i>	zelena krastača	I	II	IV	M	M, Ds	Ds
6.	<i>Hyla arborea</i>	gatalinka	I	II	IV	M	M, Ds	Ds
7.	<i>Pelophylax kl. esculenta</i>	zelena žaba	II	III	V	M	M, Ds	Ds
8.	<i>Pelophylax lessonae</i>	mala zelena žaba	II	III	IV	M	M, Ds	Ds
9.	<i>Pelophylax ridibundus</i>	velika zelena žaba	II	III	V	M	M, Ds	Ds

PSZDV – Pravilnik o proglašenju strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva (Sl. Glasnik RS 5/10): Prilog I: strogo zaštićene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva (I) i Prilog II: zaštićene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva (II).

CITES– vrste obuhvaćene Konvencijom o međunarodnom prometu ugroženih vrsta divlje flore i faune:

Annex II – Vrste koje mogu biti ugrožene ako se njihov promet ne podvrgne strogim propisima

Annex III – Vrste obuhvaćene Naredbom o stavljanju pod kontrolu korišćenja i prometa divljih biljnih i životinjskih vrsta, (Sl. gl. RS 17/1999.

IUCN – kategorije ugroženosti: LC poslednja briga, LRnt zavisne od zaštite, skoro ugrožene.

Bern – Konvencija o zaštiti evropskog divljeg živog sveta i prirodnih staništa, Bern, 1979;

Annex II – strogo zaštićene životinjske vrste;

Annex III – zaštićene vrste koje podležu posebnim upravnim merama (regulisanje/zabrana eksploatacije, prometa i držanja).

EU – Direktive Saveta Evropske Unije (Directive 92/43/EEC)

Annex II – životinjske i biljne vrste od zajedničkog interesa čije očuvanje zahteva određivanje posebnih područja za njihovu zaštitu;

Annex IV – životinjske i biljne vrste od zajedničkog interesa koje zahtevaju strogu zaštitu;

Annex V – životinjske i biljne vrste od zajedničkog interesa čija eksploatacija podleže posebnim upravnim merama.

VRSTE GMIZAVACA NA PROSTORU PP „PALIĆ“

	VRSTA		P S Z D V	Bern	E U	li n e a r n i	no dal ni	ste PP in g st on e
1.	<i>Emys orbicularis</i>	barska kornjača	I	II	II, IV	M	M, Ds	DS
2.	<i>Lacerta agilis</i>	livadski gušter	-	II	IV	M	M, Ds	DS
3.	<i>Lacerta viridis</i>	zelembać	-	II	IV	M	M, Ds	DS
4.	<i>Podarcis tauricus</i>	stepski gušter	I	II	IV	M	M, Ds	DS
5.	<i>Podarcis muralis</i>	zidni gušter	-	II	IV	II	M, Ds	DS
6.	<i>Natrix natrix</i>	belouška	I	III	IV	M	M, Ds	DS

SPISAK SISARA NA TERITORIJI PP „PALIĆ“

Vrsta		SZV (I)	ZV (II)	IUC N	Bern	CITES
<i>Erinaceus roumanicus</i>	jež		+	Lr-nt		
<i>Talpa europaea</i>	krtica		+	Lr-nt		
<i>Nyctalus noctula</i>	večernji ljiljak	+		Lr-nt	II	
<i>Pipistrellus nathusii</i>	šumski ljiljak	+		Lr-cd	II	
<i>Myotis daubentoni</i>	vodeni ljiljak	+		Lr-lc	II	
<i>Plecotus austriacus</i>	dugouhi ljiljak	+		Lr-nt	II	
<i>Arvicola terrestris</i>	vodena voluharica			Lr-nt		
<i>Apodemus sylvaticus</i>	šumski miš			Lr-lc		
<i>Apodemus flavicollis</i>	žutogrli miš			Lr-lc		
<i>Apodemus microps</i>	stepski miš			Lr-nt		
<i>Sciurus vulgaris</i>	veverica		+ I	Lr-nt	III	
<i>Glis glis</i>	sivi puh		+ I	Lr-nt	III	
<i>Lutra lutra</i>	vidra	+		Lr-nt		I
<i>Mustela nivalis</i>	lasica		+	Lr-nt	III	

Vrsta		SZV (I)	ZV (II)	IUC N	Bern	CITES
<i>Mustela putorius</i>	tvor		+	Lr-nt	III	
<i>Mustela nivalis</i>	hermelin	+		Lr-lc		
<i>Martes foina</i>	kuna belica		+ l	Lr-nt	III	
<i>Meles meles</i>	jazavac		+ l	Lr-cd	III	
<i>Vulpes vulpes</i>	lisica		+ l	Lr-nt		
<i>Lepus europeus</i>	zec		+ l	Lr-cd		
<i>Capreolus capreolus</i>	srna		+ l	Lr-cd	III	

PSZV - Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih divljih vrsta (Prilog I) i zaštićenih divljih vrsta životinja, biljaka i gljiva (Prilog II) («Sl. Glasnik RS» br. 5/10).

IUCN - Kategorije ugroženosti: LC poslednja briga, LRnt zavisne od zaštite, skoro grožene.

Bern - Konvencija o zaštiti evropskog divljeg živog sveta i prirodnih staništa, Bern, 1979;

Annex II – strogo zaštićene životinjske vrste;

Anex III – zaštićene vrste koje podležu posebnim upravnim merama (regulisanje/zabrana eksploatacije, prometa i držanja).

CITES - vrste obuhvaćene Konvencijom o međunarodnom prometu ugroženih vrsta divlje flore i faune:

Annex II – Vrste koje mogu biti ugrožene ako se njihov promet ne podvrgne strogim propisima;

Annex III – Vrste obuhvaćene Naredbom o stavljanju pod kontrolu korišćenja i prometa divljih biljnih i životinjskih vrsta, (Sl. gl. RS 17/1999).

ORNITOFAUNA PP "PALIĆA" SA STATUSOM VRSTA

	TAKSON	stat	SZV	Spec	Direktiva	Bern	Bonn
	Gaviidae						
1	<i>Gavia stellata</i> crvenogrli morski gnjurac	R	+	3	+	+	II
2	<i>Gavia arctica</i> crnogri morski gnjurac	P	+	3	+	+	II
	Podicipedidae						
3	<i>Tachybaptus ruficollis</i> mali gnjurac	G	+			+	
4	<i>Podiceps cristatus</i> čubasti gnjurac	G	+			+	
5	<i>Podiceps nigricollis</i> crnogri gnjurac	G	+			+	
6	<i>Podiceps griseigena</i> ridovrati gnjurac	R	+			+	II
7	<i>Podiceps auritus</i> ušati gnjurac	R	+	3	+	+	II
	Phalacrocoracidae						
8	<i>Phalacrocorax carbo</i> veliki vranac	P				+	
9	<i>Phalacrocorax pygmeus</i> mali vranac	R	+	1	+	+	II

	TAKSON	stat	SZV	Spec	Direktiva	Bern	Bonn
	Ardeidae						
10	<i>Botaurus stellaris</i> bukavac	G	+	3	+	+	II
11	<i>Ixobrychus minutus</i> čapljica	G*	+	3	+	+	II
12	<i>Egretta alba</i> velika bela čaplja	H	+		+	+	II
13	<i>Egretta garzetta</i> mala bela čaplja	H	+	3	+	+	
14	<i>Ardeola ralloides</i> žuta čaplja	H	+		+	+	
15	<i>Ardea cinerea</i> siva čaplja	H				+	
16	<i>Ardea purpurea</i> čaplja danguba	H	+	3	+	+	II
17	<i>Nycticorax nycticorax</i> gak	H	+	3	+	+	
18	Ciconiidae						
19	<i>Ciconia ciconia</i> bela roda	H	+	2	+	+	II
20	<i>Ciconia nigra</i> crna roda	H	+	2	+	+	II
	Anatidae						
21	<i>Cygnus olor</i> labud grbac	G				+	II
22	<i>Anser anser</i> divlja guska	P	+			+	II
23	<i>Anser fabalis</i> guska glogovnjača	Z				+	II
24	<i>Anser albifrons</i> lisasta guska	Z				+	II
25	<i>Branta ruficollis</i> riđovrata guska	R	+	1	+	+	II
26	<i>Tadorna tadorna</i> morska utva	P	+			+	II
27	<i>Anas platyrhynchos</i> patka gluvara	G				+	II
28	<i>Anas strepera</i> patka čegrtuša	P	+	3		+	II
29	<i>Anas clypeata</i> patka kašikara	P	+	3		+	II
30	<i>Anas querquedula</i> grogotovac	P		3		+	II
31	<i>Anas crecca</i> patka krdža	P				+	II
32	<i>Anas acuta</i> šiljkan	P	+	3		+	II
33	<i>Anas penelope</i> patka zviždara	P	+			+	II
34	<i>Aythya nyroca</i> patka njorka	G*	+	1	+	+	I
35	<i>Aythya ferina</i> riđoglava patka	G		2		+	II
36	<i>Aythya fuligula</i> ćubasta patka	G	+	3		+	II
37	<i>Bucephala clangula</i> patka dupljašica	Z	+			+	II
38	<i>Netta rufina</i> prevez	P	+			+	II
39	<i>Somateria molissima</i> gavka	Z	+			+	II
40	<i>Melanitta fusca</i> baršunasti turpan	Z	+	3		+	II
41	<i>Clangula hyemalis</i> patka ledenjarka	Z	+			+	II
42	<i>Mergus albellus</i> mali ronac	Z	+	3	+	+	II
43	<i>Mergus serrator</i> srednji ronac	Z	+			+	II
44	<i>Mergus merganser</i> veliki ronac	P	+			+	II
45	<i>Oxyura leucocephala</i> beloglava patka	R	+	1	+	+	I
	Accipitridae						
46	<i>Milvus migrans</i> crna lunja	R	+	3	+	+	II
47	<i>Haliaeetus albicilla</i> orao belorepan	P	+	1	+	+	I

	TAKSON	stat	SZV	Spec	Direktiva	Bern	Bonn
48	<i>Circus aeruginosus</i> eja močvarica	G*	+		+	+	II
49	<i>Circus pygargus</i> eja livadarka	P	+		+	+	II
50	<i>Circus cyaneus</i> poljska eja	Z	+	3	+	+	II
51	<i>Accipiter gentilis</i> jastreb	G				+	II
52	<i>Accipiter nisus</i> kobac	G	+			+	II
53	<i>Buteo buteo</i> mišar	G	+			+	II
54	<i>Buteo lagopus</i> mišar gaćas	Z	+			+	II
	Pandionidae						
55	<i>Pandion haliaetus</i> orao ribar	P	+	3	+	+	II
	Falconidae						
56	<i>Falco tinnunculus</i> vetruška	G	+	3		+	II
57	<i>Falco peregrinus</i> sivi soko	P	+		+	+	II
58	<i>Falco subbuteo</i> soko lastavičar	G*	+			+	II
59	Phasianidae						
	<i>Perdix perdix</i> jarebica	G		3		+	
60	<i>Coturnix coturnix</i> prepelica	G*		3		+	II
61	<i>Phasianus colchicus</i> fazan	G				+	
	Rallidae						
62	<i>Rallus aquaticus</i> barski petlovan	G	+			+	
63	<i>Porzana porzana</i> barski petlić	P	+		+	+	II
64	<i>Porzana parva</i> sivi barski petlić	P	+		+	+	II
65	<i>Crex crex</i> prdovac	P	+	1	+	+	II
66	<i>Fulica atra</i> crna liska	G				+	II
67	<i>Gallinula chloropus</i> barska kokica	G				+	
	Gruidae						
68	<i>Grus grus</i> ždral	P	+	2	+	+	II
	Recurvirostridae						
69	<i>Himantopus himantopus</i> vlastelica	G*	+		+	+	II
70	<i>Recurvirostra avosetta</i> sabljarka	P	+		+	+	II
	Charadriidae						
71	<i>Charadrius dubius</i> žalar slepić	G*	+			+	II
72	<i>Charadrius alexandrinus</i> morski žalar	P	+	3	+	+	II
73	<i>Pluvialis apricaria</i> zlatni vivak	P	+			+	II
74	<i>Vanellus vanellus</i> vivak	G*	+			+	II
	Scolopacidae						
75	<i>Calidris minuta</i> mala sprutka	P	+			+	II
76	<i>Calidris ferruginea</i> riđa sprutka	R	+			+	II
77	<i>Calidris alpina</i> crnotrba sprutka	P	+	3		+	II
78	<i>Gallinago gallinago</i> barska šljuka	P	+	3		+	II
79	<i>Lymnocyptes minimus</i> šljučica	R	+	3		+	II
80	<i>Philomachus pugnax</i> sprudnik ubojica	P	+	2		+	II

	TAKSON	stat	SZV	Spec	Direktiva	Bern	Bonn
81	<i>Limosa limosa</i> crnorepa muljača	P	+	2		+	II
82	<i>Numenius arquata</i> carska šljuka	P	+	2		+	II
83	<i>Numenius phaeopus</i> mala carska šljuka	P	+			+	II
84	<i>Tringa erythropus</i> crni sprudnik	P	+	3		+	II
85	<i>Tringa totanus</i> crvenonogi sprudnik	P	+	2		+	II
86	<i>Tringa nebularia</i> krivokljuni sprudnik	R	+			+	II
87	<i>Tringa ochropus</i> pegavi sprudnik	P	+			+	II
88	<i>Tringa glareola</i> sprudnik migavac	P	+	3	+	+	II
89	<i>Tringa stagnatilis</i> dugonogi sprudnik	P	+			+	II
90	<i>Limicola falcinellus</i> pljosnokljuna sprutka	R	+	3		+	II
91	<i>Actitis hypoleucos</i> polojka	P					
	Laridae						
92	<i>Larus ridibundus</i> rečni galeb	G				+	
93	<i>Larus cachinans</i> sinji galeb	P				+	
94	<i>Larus canus</i> sivi galeb	P				+	
95	<i>Larus minutus</i> mali galeb	R	+	3	+	+	
96	<i>Larus fuscus</i> mrki galeb	R	+				
97	<i>Larus melanocephalus</i> crnoglavi galeb	G	+		+	+	II
98	<i>Larus ichthyæetus</i> veliki crnoglavi galeb	R				+	II
99	<i>Rissa trydactyla</i> troprsti galeb	R	+			+	
	Sternidae						
100	<i>Sterna hirundo</i> obična čigra	P	+		+	+	
101	<i>Chlidonias niger</i> crna čigra	P	+	3	+	+	II
102	<i>Chlidonias hybridus</i> belobrada čigra	P	+	3	+	+	
103	<i>Chlidonias leucoptera</i> belokrila čigra	R	+			+	II
	Columbidae						
104	<i>Columba palumbus</i> golub grivnaš	G					
105	<i>Streptopelia decaocto</i> gugutka	G				+	
106	<i>Streptopelia turtur</i> grlica	G*		3		+	II
	Cuculidae						
107	<i>Cuculus canorus</i> kukavica	G*	+			+	
	Tytonidae						
108	<i>Tyto alba</i> kukuvijska	G	+	3		+	I
	Strigidae						
109	<i>Athene noctua</i> kukumavka	G	+	3		+	II
110	<i>Asio otus</i> mala ušara	G	+			+	II
	Caprimulgidae						
111	<i>Caprimulgus europaeus</i> leganj	P	+	2	+	+	
	Alcedinidae						
112	<i>Alcedo atthis</i> vodomar	G	+	3	+	+	
	Meropidae						

	TAKSON	stat	SZV	Spec	Direktiva	Bern	Bonn
113	<i>Merops apiaster</i> pčelarica	H	+	3		+	II
	Coraciidae						
114	<i>Coracias garrulus</i> modrovrana	P	+	2	+	+	II
	Upupidae						
115	<i>Upupa epops</i> pupavac	G*	+	3		+	
	Picidae						
116	<i>Jynx torquilla</i> vijoglava	P	+	3		+	
117	<i>Picus viridis</i> zelena žuna	G	+	2		+	
118	<i>Dendrocopos major</i> veliki detlić	G	+			+	
119	<i>Dendrocopos syriacus</i> seoski detlić	G	+		+	+	
120	<i>Dendrocopos medius</i> srednji detlić	G	+		+	+	
121	<i>Dendrocopos minor</i> mali detlić	G	+			+	
	Alaudidae						
122	<i>Galerida cristata</i> ćubasta ševa	G	+	3		+	
123	<i>Alauda arvensis</i> poljska ševa	G*	+	3		+	
	Hirundinidae						
124	<i>Riparia riparia</i> bregunica	G	+	3		+	
125	<i>Hirundo rustica</i> seoska lasta	G	+	3		+	
126	<i>Delichon urbica</i> gradska lasta	G	+	3		+	
	Motacillidae						
127	<i>Anthus trivialis</i> šumska trepteljka	G*	+			+	
128	<i>Anthus campestris</i> stepska trepteljka	G*	+	3	+	+	
129	<i>Anthus pratensis</i> livadska trepteljka	Z	+			+	
130	<i>Motacilla flava</i> žuta pastirica	G*	+			+	
131	<i>Motacilla cinerea</i> gorska pastirica	Z	+			+	
132	<i>Motacilla alba</i> bela pastirica	G	+			+	
	Troglodytidae						
133	<i>Troglodytes troglodytes</i> carić	G	+			+	
	Turdidae						
134	<i>Prunella modularis</i> popić	P	+			+	
135	<i>Erithacus rubecula</i> crvendać	G	+			+	II
136	<i>Luscinia luscinia</i> veliki slavuj	P	+			+	II
137	<i>Luscinia megarhynchos</i> slavuj	G*	+			+	II
138	<i>Luscinia svecica</i> modrovoljka	G*	+		+	+	II
139	<i>Phoenicurus ochruros</i> crna crvenorepka	G	+			+	II
140	<i>Phoenicurus phoenicurus</i> šumska crvenorepka	P	+	2		+	II
141	<i>Saxicola rubetra</i> obična travarka	G*	+			+	II
142	<i>Saxicola torquata</i> crnogrla travarka	G	+			+	II
143	<i>Oenanthe oenanthe</i> obična belka	G*	+			+	II
144	<i>Turdus merula</i> kos	G	+			+	II
145	<i>Turdus philomelos</i> drozd pevač	G	+			+	II

	TAKSON	stat	SZV	Spec	Direktiva	Bern	Bonn
146	<i>Turdus pilaris</i> drozd borovnjak	Z	+			+	II
147	<i>Turdus viscivorus</i> drozd imelaš	Z	+			+	II
148	<i>Turdus iliacus</i> drozd crvenih potkrila	Z	+			+	II
	Sylviidae						
149	<i>Acrocephalus palustris</i> barski trstenjak	G*	+			+	II
150	<i>A. scirpaceus</i> trstenjak cvrkutić	G*	+			+	II
151	<i>A. schoenobaenus</i> trstenjak rogožar	G*	+			+	II
152	<i>A. arundinaceus</i> veliki trstenjak	G*	+			+	II
153	<i>Acrocephalus melanopogon</i> trstenjak ševar	P	+		+	+	II
154	<i>Locustella luscinioides</i> obični cvrčič	G*	+			+	II
155	<i>Locustella naevia</i> cvrčič trščar	P	+			+	II
156	<i>Sylvia curruca</i> grmuša pegava	P	+			+	II
157	<i>Sylvia curruca</i> grmuša čevrljuša	P	+			+	II
158	<i>Sylvia communis</i> obična grmuša	G*	+			+	II
159	<i>Sylvia borin</i> siva grmuša	P	+		+	+	II
160	<i>Sylvia atricapilla</i> crnokapa grmuša	G*	+			+	II
161	<i>Hippolais icterina</i> žuti voljić	G	+			+	II
162	<i>Phylloscopus sibilatrix</i> šumski zviždak	G	+	2		+	II
163	<i>Phylloscopus collybita</i> obični zviždak	G	+			+	II
164	<i>Phylloscopus trochilus</i> brezov zviždak	P	+			+	II
165	<i>Regulus ignicapillus</i> vatroglavi kraljić	P	+			+	II
166	<i>Regulus regulus</i> žutoglavi kraljić	P	+			+	II
	Muscicapidae						
167	<i>Muscicapa striata</i> siva muharica	G	+	3		+	II
168	<i>Ficedula parva</i> mala muharica	P	+		+	+	II
169	<i>Ficedula hypoleuca</i> crnoglava muharica	P	+			+	II
170	<i>F. albicollis</i> belovrata muharica	P	+		+	+	II
	Paridae						
171	<i>Parus ater</i> jelova senica	P	+			+	
172	<i>Parus caeruleus</i> plavetna senica	G	+			+	
173	<i>Parus major</i> velika senica	G	+			+	
	Aegithalidae						
174	<i>Aegithalos caudatus</i> dugorepa senica	G	+			+	
175	Timaliidae						
176	<i>Panurus biarmicus</i> brkata senica	G	+			+	
	Remizidae						
177	<i>Remiz pendulinus</i> bela senica	G*	+			+	
	Certhiidae						
178	<i>Certhia familiaris</i> kratkokljuni puzić	P	+			+	
179	<i>Certhia brachydactyla</i> dugokljuni puzić	G	+			+	

	TAKSON	stat	SZV	Spec	Direktiva	Bern	Bonn
	Oriolidae						
180	<i>Oriolus oriolus</i> vuga	G*	+			+	
	Laniidae						
181	<i>Lanius collurio</i> rusi svračak	G*	+	3		+	
182	<i>Lanius minor</i> mali svračak	G*	+	2	+	+	
183	<i>Lanius excubitor</i> veliki svračak	Z	+	3	+	+	
	Corvidae						
184	<i>Garrulus glandarius</i> kreja	G					
185	<i>Pica pica</i> svraka	G					
186	<i>Corvus monedula</i> čavka	H					
187	<i>Corvus frugilegus</i> gačac	H					
188	<i>Corvus cornix</i> siva vrana	G					
189	<i>Corvus corax</i> gavran	H				+	
	Bombycillidae						
190	<i>Bombycilla garrulus</i> kugara svilorepa	R	+			+	
	Sturnidae						
191	<i>Sturnus vulgaris</i> čvorak	G		3			
	Passeridae						
192	<i>Passer domesticus</i> obični vrabac	G					
193	<i>Passer montanus</i> poljski vrabac	G				+	
	Fringillidae						
194	<i>Fringilla coelebs</i> zeba	G	+			+	
195	<i>Fringilla montifringilla</i> severna zeba	Z	+			+	
196	<i>Serinus serinus</i> žutarica	G	+			+	
197	<i>Carduelis chloris</i> zelentarka	G	+			+	
198	<i>Carduelis carduelis</i> češljugar	G	+			+	
199	<i>Carduelis spinus</i> čižak	Z	+			+	
200	<i>Carduelis cannabina</i> konopljarka	Z	+	2		+	
201	<i>Pyrrhula pyrrhula</i> zimovka	Z	+			+	
202	<i>Coccothraustes coccothraustes</i> batokljun	G	+			+	
	Emberizidae						
203	<i>Emberiza citrinella</i> strnadica žutovoljka	G	+			+	
204	<i>Emberiza schoeniclus</i> močvarna strnadica	G	+			+	
205	<i>Miliaria calandra</i> velika strnadica	G	+	2		+	
206	<i>Calcarius lapponicus</i> strnadica ostrugašica	R	+			+	

U drugom stupcu je objašnjenje statusa date vrste:

- gnezdarica (G) – vrsta koja izvodi potomstvo i ostaje cele godine.
- gnezdarica (G*) – vrsta koja izvodi potomstvo i seli se.
- posetilac (H) – vrsta koja se gnezdi u okolini. Tokom gnezdećeg perioda posećuje ovo područje i zavisi od njega kroz ishranu.

- prolaznica (**P**) – vrsta koja se viđa tokom seobe ili lutanja.
- zimski gost (**Z**) – vrsta koja na ovo područje dolazi isključivo zimi.
- redak gost (**R**) – vrsta koja se samo sporadično viđa na ovom području.
- bivša gnezdarica (**bg**) – vrsta koja je nekad bila gnezdarica, a u današnje vreme ima drugi status
- moguća gnezdarica (**mg**) – vrsta za koju se pretpostavlja da je gnezdarica

P - Vrste zaštićene prema Pravilniku o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Sl. glasnik RS“, broj 5/2010).

Spec - SPEC Category, BirdLife International (2004). Kategorije značaja za zaštitu prema međunarodnoj uniji za zaštitu ptica

SPEC 1 – globalno ugrožene vrste (IUCN Red List)

SPEC 2 - vrste čije su glavne populacije u Evropi, a imaju nepovoljan status zaštite

SPEC 3 - vrste koje imaju nepovoljan status zaštite u Evropi, ali se glavnina populacije ne nalazi u Evropi

CITES - Status vrste prema Konvenciji o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje flore i faune.

Appendix (Dodatak) I – najugroženije vrste na listi. U opasnosti su od izumiranja i CITES zabranjuje međunarodnu trgovinu ovim vrstama.

Appendix (Dodatak) II – vrste koje nisu nužno na rubu izumiranja, ali mogu postati ukoliko se trgovina ne kontroliše.

Emerald - vrste na ovoj listi zahtevaju posebne mere zaštite staništa, prema odredbama Bernske konvencije. Ova konvencija u slučaju Emerald mreže važi za sve članice Evropske Unije, ali i za neke države izvan Unije, gde spada i Srbija.

JAVNO PRIRODNO PARK „PALIĆ“

Broj: 660

Dana 22. 10. 2014. god.

PALIĆ

MEĐUOPŠTINSKI ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE SUBOTICA
MEĐUOPĆINSKI ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE SUBOTICA
KÖZSÉGKÖZI MŰEMLÉKVÉDELMI INTÉZET SZABADKA

24000 СУБОТИЦА	ТРГ СЛОБОДЕ 1/3	Тел: 024/556-901; 024/557-606
ПИБ: 100838736	МБ: 08137455	www.heritage-su.org.rs
Тек.рач: 840-302664-56	Шифра делатности 9103	office@heritage-su.org.rs
840-302668-44		

Број: 287-2/19
Датум: 1.09.2014.

Међуопштински Завод за заштиту споменика културе Суботица, на основу члана 99. став 2. тачка 1., 100. став 1. и 104. Закона о културним добрима („Сл. гласник РС“, број 71/94) и члана 131. Закона о општем управном поступку („Сл. лист СРЈ“, бр. 33/97) а на захтев ЈП ПАЛИЋ-ЛУДАШ, бр. 287-119 од 09.04.2014. године, за израду Мера заштите за подручје Парка природе „Палић“, а за потребе Плана управљања, доноси

РЕШЕЊЕ

И Мере заштите и смернице за заштићено подручје Парка природе „Палић“, а за потребе Плана управљања, могу се предузети на основу следећих услова:

1.0. НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА - (НКД)

Унутар простора заштићеног подручја Парка природе „Палић“, утврђени су, у складу са Законом о културним добрима, простори и објекти који чине идентитет Палића и усмеравају његов будући развој. Очување непокретних културних добара ће се вршити у складу са Законом о културним добрима и мерама заштите, те њихово укључење у даљи процес градоградње.

1.1. АРХЕОЛОШКА НАЛАЗИШТА

1. Александрово – Археолошко налазиште « Каменити хат »

Локалитет се налази са источне стране заобилазног пута Суботица-Палић, преко пута циглане. Налазиште је евидентирано 1960. године

2. Александрово – Археолошко налазиште « Водице »

Рекогносцирањем терена 1961. године откривене су урне које припадају праисторијском периоду.

УСЛОВИ ЗАШТИТЕ АРХЕОЛОШКИХ НАЛАЗИШТА

На свим наведеним налазиштима условљавају се будући грађевински захвати и земљани радови обавезом инвеститора да обезбеди стручни археолошки надзор и заштитна археолошка истраживања, а у зависности од значаја налазишта и систематска ископавања.

1.2. ДЕО ПРОСТОРНЕ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ ЦЕЛИНЕ ПАЛИЋ

Предметним Планом је обухваћен део Просторне културно историјске целине Палића у следећим границама: од западне обале језера, западном ивицом парцела 14014, 14011, 14008, 14006, 14005, 14323, улицом Купалишном, пресеца железничку пругу Суботица-Хоргош (1454), западном ивицом парцеле 14702/1 до Сегединског пута (1472), те Сегединским путем до Кањишког пута, Кањишким путем завршно са јужном границом мушког штранда, источним ивицама парцела 1405, 1409, 1410 до обале језера.

Просторно културно - историјска целина „Језгро Палића,, споменик културе, решење МЗСК Суботица бр. 435-1 од 13. 12. 1993. г.

Просторна културно историјска целина Палића чини простор који се простира северно од језера и обухвата следеће катастарске парцеле: 430, 432, 433, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 881, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 897, 898, 899, 900, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 952, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1408, 1409, 1410, 1460, 1461, 1468, 4003, 14004, 14006, 14007, 14008, 14009, 14010, 14011, 14012, 14013, 14323, 14324, 14325, 14326, 14327, 14328, 14329, 14330, 14702/1.

Граница просторно културно-историјске целине иде: од западне обале језера, западном ивицом парцела 14014, 14011, 14008, 14006, 14005, 14323, улицом Купалишном, пресеца железничку пругу Суботица-Хоргош (1454), западном ивицом парцеле 14702/1 до Хоргошког пута (1472), Хоргошким путем ка истоку до Брстовачке улице, улицом Јо Лајоша, прелази улицу Кизур Иштвана у улицу Беле Бартока, улицом Пионирском до

жељезничке пруге Суботица - Хоргош, пругом према истоку северним ивицама парцела 925/2, 925/1, 925/3, 930/2, 930/1, 934, 935, 943 до улице Солунске, Хоргошким путем западно до Кањишког пута, и завршно са јужном границом мушког штранда, источним ивицама парцела 1405, 1409, 1410 до обале језера.

Према предлогу допуне одлуке, заштићена околина језгра Палића обухвата објекте на следећим катастарским парцелама: 291/2, 291/1, 290/1, 290/2, 285/3, 288/2, 289/3, 289/2, 284, 283, 281/2, 281/1, 274, 275/2, 273, 270948, 949, 950, 951, 1021, 1020, 529/1, 592/2, 529/3, 529/4, 540/1, 541, 542, 544/1, 544/2, 545, 547/1, 547/2, 548, 549, 550, 554, 556, 558/1, 558/2, 559/1, 649/2, 649/3, 650, 651, 652/1, 654, 655, 656, 657.

Граница заштићене околине градског језгра иде спољним ивицама ободних катастарских парцела из претходног става, сем на делу западне границе, на делу Улице Јо Лајоша, улице Беле Бартока и Солунске улице где се поклапа са границом просторне културно историјске целине.

МЕРЕ ЗАШТИТЕ УРБАНИХ СТРУКТУРА

Утврђују се следеће мере урбанистичке заштите за подручје просторне културно историјске целине :

- Очување историјске урбане матрице, улица, тргова и паркова, постојећих урбаних блокова са наслеђеним регулационим ширинама улица и грађевинским линијама, очување јединственог амбијента. Једине интервенције у смислу пробијања интерних путева могуће су у оквиру блокова, с обзиром на њихове велике димензије. Интерне саобраћајнице могуће је извести искључиво попловањем.
- Паркинг просторе решавати у склопу блокова и зеленила у складу са функцијама, како ова нужност не би визуелно - естетски нарушила овај заштићени амбијент. Извести их адекватним попловањем.
- Очување постојеће парцелације уз могућност повезивања или уситњавања парцела. Како се уситњавањем парцела, не би нарушио парковски карактер амбијента, мин. димензије парцела треба да буду око 40/40 м.
- Очување заштићеног фонда зеленила и стаза у парковском простору у постојећем облику, односно извршити рестаурацију у складу са стањем са почетка 20. века, а у складу са смерницама за заштиту природе, које одреди надлежна институција .
- Очување фонда зеленила и стаза у двориштима летњиковаца, који уједно чине и саставни део архитектуре и амбијента.
- Партерно решење и урбани мобилијар треба да носи стилска обележја амбијента. Урбана опрема за читав простор уз Хоргошки пут и јужно од њега до обале, треба да је јединствено решена, а у складу са постојећом стилском. Урбану опрему северног стамбеног дела просторне културно историјске целине могуће је решавати савремено.
- Обалоутврду треба адекватно и у целости решити, стилски и естетски.

- Постојећи објекти са споменичким својствима се морају рестаурирати, односно ревитализовати према условима овог Завода. Изворни облик се не сме нарушити.
- Изградњом нових објеката очувати основне урбанистичке и архитектонске вредности простора. На простору Великог парка није предвиђена градња нових објеката, сем на месту постојећег трошног расадника, који треба изместити на адекватну локацију, као и доградње постојећих објеката (изузев Водоторња, Велике терасе, Музичког павиљона, Женског штранда и др.), а које су неопходне за њихово савремено функционисање. Све доградње морају бити изведене лаганом (стакло-дрво, стакло-метал) конструкцијом.
- На источној обали, на простору између два језера, Палићког и Крвавог и на простору садашњег Мушког штранда, могуће је формирање бањских садржаја, те у складу са тим изградња нових објеката, који по хоризонталним и вертикалним габаритима и архитектури треба да прате основне вредности тога амбијента. При њиховом обликовању посебну пажњу посветити визурама. Постојеће веће групације зеленила на Мушком штранду нова градња не сме угрозити. Постојећа гостиона може да се рестаурира, као и објекат типа сојенице на обали, док су остали објекти без амбијенталних вредности те се уклањају. Нови објекти треба да се граде у складу са условима за изградњу нових објеката датим у Мерама заштите физичких структура. Нови бањски комплекс треба да обогате и објекти специјалне намене који на овој обали егзистирају од формирања, а у складу са савременим бањским захтевима као моло, тобогани и сл.
- Просечна спратност нових објеката се, у складу са наслеђем, креће од П до П+1, максимална спратност је П+2+Пк, а изузетно и више, у складу са условима које пропише Завод за урбанизам и Међуопштински завод за заштиту споменика културе.
- Намена простора уз Хоргошки пут и јужно од њега је јавног карактера са туристичко - бањским, угоститељским, забавним, културним и спортским садржајима.
- Прилазни путеви историјском језгру Палића (Хоргошки пут, Кањишки пут и др.) треба да добију посебан значај, како са аспекта обликовања објеката, тако и према њиховој намени.
- Све интервенције у оквиру овог простора морају бити у складу са ГП Суботица Палић, условима и надзором Међуопштинског завода за заштиту споменика културе Суботица и условима Завода за урбанизам Суботица.

МЕРЕ ЗАШТИТЕ ФИЗИЧКИХ СТРУКТУРА

Унутар граница језгра Палића су поред НКД утврђене 3 категорије објеката : објекти од посебне вредности, објекти од вредности и објекти без амбијенталних вредности, а у складу са тим су утврђене мере заштите, а све према „Студији заштите језгра Палића, и елаборату „ Мере заштите непокретних културних добара за простор генералног плана (ГП) Суботица Палић,, бр.74-2/1 од 31.10.2005.

***НКД** су сви највреднији објекти језгра, они који су утврђени за непокретна културна добра се налазе на следећим парцелама: 890, 890/1, 895

- 1.**Конен вила**, Парк Народних Хероја 7, кат.парцела бр. 895.
споменик културе, одлука Владе РС 05 бр. 633-2231/97-023 од 18. 06. 1997. г.
- 2.**Велика тераса**, Парк Народних хероја, катастарска парцел бр. 890/1.
споменик културе, одлука Владе РС 05 бр. 633-2659/97 од 22. 07. 1997. г.
- 3.**Водоторањ**, Парк народних хероја бб, кат.парц.бр. 890.
споменик културе, одлука Владе РС 05 бр. 633-2659/97 од 22. 07. 1997. г.
- 4.**Спомен чесма**, Парк народних Хероја бб, кат.парц.бр. 890.
споменик културе, одлука Владе РС 05 бр. 633-2659/97 од 22. 07. 1997. г.
- 5.**Музички павиљон**, Парк Народних Хероја бб, катастарска парцела бр. 890.
споменик културе, одлука Владе РС 05 бр. 633-2659/97 од 22. 07. 1997. г.

***НКД и објекти од посебне вредности** су сви највреднији објекти језгра, они који су утврђени за непокретна културна добра (НКД), као и објекти који по урбанистичко-архитектонском, уметничком, културно-историјском или др. значају имају посебну вредност. То су објекти који се налазе на следећим катастарским парцелама: 890, 890/1, 890/3, 890/4, 464/3, 430/1, 466/1, 274, 498/1, 501, 515, 789/1, 803, 855/1, 888, 889, 858, 891/1, 892, 893/2, 894, 895, 899, 900/1, 902, 909/1, 911, 904, 905, 906, 910, 958, 956, 965.

За ове објекте се утврђују следеће мере заштите:

- (1)Очување оригиналног хоризонталног и вертикалног габарита, примењених материјала, конструктивног склопа.
- (2)Очување основних вредности функционалног склопа и ентеријара.
- (3)Очување или рестаурација изворног изгледа, стилских карактеристика, декоративних елемената и аутентичног колорита објеката.
- (4)На овим објектима се не дозвољава надоградња, али је дозвољено осавремењивање објекта у циљу бољег коришћења што подразумева следеће интервенције, које се морају извести уз услове и под надзором надлежне установе заштите:
 - а) увођење савремених инсталација, под условом да не наруше ентеријерске вредности објекта.
 - б) уређење поткровља могуће је само у постојећем габариту крова, осветљење остварити путем кровних прозора оријентисаних према дворишном простору, а према уличном делу могуће је отварање само кровних прозора у равни крова и то само ако се

тиме не нарушава естетика и склад изворног изгледа објекта. Ове интервенције вршити према условима надлежне установе заштите.

в) Уређење подрума, односно претварање подрума у стамбени или пословни простор, могуће је остварити, али само у случају да се тиме не нарушавају основне вредности здања и његова стабилност. Извршити претходна испитивања тла и носеће конструкције објекта.

г) Остале интервенције (отварање прозора, врата и сл) могуће су само у дворишним деловима објекта и то само ако се на тај начин не нарушавају основне вредности здања, стилске карактеристике, пропорцијски односи и др. Изузетке чине НКД и слободностојећи објекти у парковском окружењу који су сагледиви са свих страна.

(6) Могућа је промена намене, с тим да нове функције морају бити примерене архитектури, постојећем функционалном и конструктивном склопу објекта.

***Објекти од вредности** се налазе на следећим катастарским парцелама: 473/1, 544/1, 559/1, 662, 825, 834,837, 839/1,843, 887, 865, 852, 897/1, 938/1,933, 934, 940/1, 954, 957, 963, 970, 982, 506, 507, 540/1, 290/1, 283, 909/2, 1405/2, 1405/3, 1405/5, 1406/2.

За њих се утврђују следеће мере заштите:

Примењују се све ставке од (1) до (6), док се ставка (4) допуњује следећим:

е) Нове интервенције (мање доградње) могуће су само на дворишном делу објекта, с тиме да оне у погледу габарита, изгледа, примењеног материјала и колорита не смеју нарушити постојећи објекат.

ф) Улични фронт објекта рестаурирати према изворном облику.

***Објекти без вредности** могу бити адаптирани или замењени новим објектима према условима надлежне установе заштите непокретних културних добара с тим да морају испуњавати следеће услове:

У случају када се гради нови објекат:

(1) Изградња нових објеката на простору парка није предвиђена, сем уместо постојећег трошног расадника, који треба изместити на адекватну локацију. Наместо расадника је предвиђена ботаничка башта или нека слична намена. У оквиру приобалног западног и источног дела „Језгра Палића,, предвиђена је изградња слободностојећих објеката разуђених габарита са оријентацијом према језеру, као и изградња објеката на води. Објекат треба да је склоп мањих кубуса, пролаза, тремова, треба да је успостављен правилан однос отвореног и затвореног простора, а по угледу на наслеђену архитектуру Палића.

(2)Изградња једног објекта се предвиђа у оквиру новоформирих парцела. У оквиру објекта сконцентрисати стамбене и помоћне просторије (гаражу, радионицу и сл.)

(3) Локација објекта на парцели је, сходно наслеђу, централна, како би се оформио простор предбаште и задњег дела дворишта. Грађевинску линију увући од регулационе линије.

(4) Габарити нових објеката у стамбеном делу морају бити примерени наслеђу и величини парцела, разуђени у основи као и по вертикали, а са карактером старих вила. Висине ускладити са околним вилама, П, П+Пк, П+1.

(5) Ограде парцела извести искључиво перфорирано по угледу на постојеће (мрежасто, металне и сл.), а једино са зиданом соклом и стубовима. Постојеће ограде чине јединство са архитектуром, те имају исти третман као и објекти. Одступања у локацији објеката на парцели се једино могу појавити код јавних објеката који су уједно и већих димензија. Код њих није неопходно решавати ограду.

(6) Објекте конципирати по угледу на наслеђену архитектуру Палића. Формирати објекте разуђених габарита, како у хоризонталном, тако и вертикалном габариту. Објекти треба да су отворени ка спољашњем простору са великим терасама, тремовима, еркерима и сл. Елементи обликовања треба да допринесу да се задржи специфичан карактер архитектуре Палића уз примену тремова, тераса, еркера, лођа, торњева, кровних прозора, обраде фасаде и колорита примереног наслеђу.

(7) Примењени материјали морају бити у складу са грађевинским наслеђем - природни : опека, малтерска обрада, дрво, цреп, шиндра, керамика, као и савремени материјали који нису у супротностима са наведеним.

(8) Јавни објекти и објекти са већим габаритима морају бити склоп уситњених елемената повезаних пролазима, терасама, разуђених габарита по висини и хоризонтали.

(9) Висински габарит нових објеката условљен је градитељским наслеђем Палића. Просечна спратност нових објекта креће се од П до П+1, максимална спратност је П+2, а изузетно и више (ако је у суседству са постојећим објектом веће спратности).

(10) Минималне висине етажа треба да износе 3,0 м, у приземљу могуће и више.

(11) Приликом изградње новог објекта решити паркирање и гаражирање, одлагањем, одношење смећа, као и хортикултурно уређење окружења.

(12) Обликовање новопланираних објеката, као и целокупно архитектонско дело (конструкција, функција) треба да буде печат свога времена. Са објектима која имају споменична својства у окружењу треба да чине складну целину.

(13) Намена нових објеката може бити : јавна, стамбена, пословна, мешовита и др.

(14) С обзиром на квалитет и значај овога простора, за идејна решења нових објеката у приобалном и парковском појасу треба расписати конкурс.

1.3. СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ - ВАН ИСТОРИЈСКОГ ЈЕЗГРА

НКД су сви објекти ван градског језгра, они који су утврђени за непокретна културна добра као и објекти који по урбанистичко- архитектонском, уметничком, културно-историјском или др. значају имају посебну вредност.

1. **Воднице посвећене великој Госпојини**, Атар Александрова, 36508, 36507/2 К.О. Доњи Град

За НКД се утврђују следеће мере заштите:

- (1) Очување оригиналног хоризонталног и вертикалног габарита, карактеристичних материјала и основних вредности конструктивног склопа.
- (2) Очување или рестаурација основних вредности функционалног склопа и ентеријера (декоративног молераја и сл.)
- (3) Очување или рестаурација изворног изгледа, стилских карактеристика, декоративних елемената и аутентичног колорита објеката.
- (4) На овим објектима је дозвољено осавремењивање у циљу бољег коришћења што подразумева следеће интервенције, које се морају извести уз услове и под надзором надлежне установе заштите:
 - а) увођење савремених инсталација, под условом да не наруше ентеријерске вредности објекта.

2.0. КАРАКТЕРИСТИКЕ УРБАНОГ И АРХИТЕКТОНСКОГ НАСЛЕЂА ПАЛИЋА - ПРЕПОРУКА

2.1. Очување карактеристичне, палићке, архитектуре и амбијента

Карактеристични амбијент Палића, слободностојеће архитектуре са отвореним дрвеним тремовима требало би уградити у будући развој, наравно уз поштовање свих савремених урбанистичких параметара, како би се остварио континуитет, а уједно сачувао квалитет овога простора.

2.2. Истаћи посебан значај прилазних путева ка Палићу- Прилазни путеви као и други важни и прометни правци су одувек имали другачији третман од осталих улица града, придавана им је готово иста важност (приликом обликовања објеката, њихове спратности, урбаног опремања и сл.) као и улицама у самом језгру. Овај принцип приликом градоградње треба и убудуће поштовати.

II Подносилац захтева је дужан да изради План управљања за наведени простор у свему у складу са наведеним условом из тачке 1. овог решења.

III По изради Плана и документације у складу са наведеним, подносилац захтева је дужан да на исте прибави сагласност МЗСК - е.

IV Ово решење не ослобађа подносиоца захтева обавезе прибављања и других услова, сагласности и дозвола предвиђених прописима о изградњи објеката и о планирању и уређењу простора и насеља.

V Ово решење важи годину дана од дана издавања.

VI Жалба не одлаже извршење овог решења.

Образложење

Овом Заводу се обратио ЈП ПАЛИЋ-ЛУДАШ, бр. 287-119 од 09.04.2014. године, за израду Мера заштите на подручју Парка природе „Палић“, а за потребе Плана управљања.

Увидом у документацију МЗСК Суботица и обиласком предметног терена од стране стручних сарадника овог Завода евидентирани су објекти који су од споменичких вредности, те ће се на њих применити мере техничке заштите.

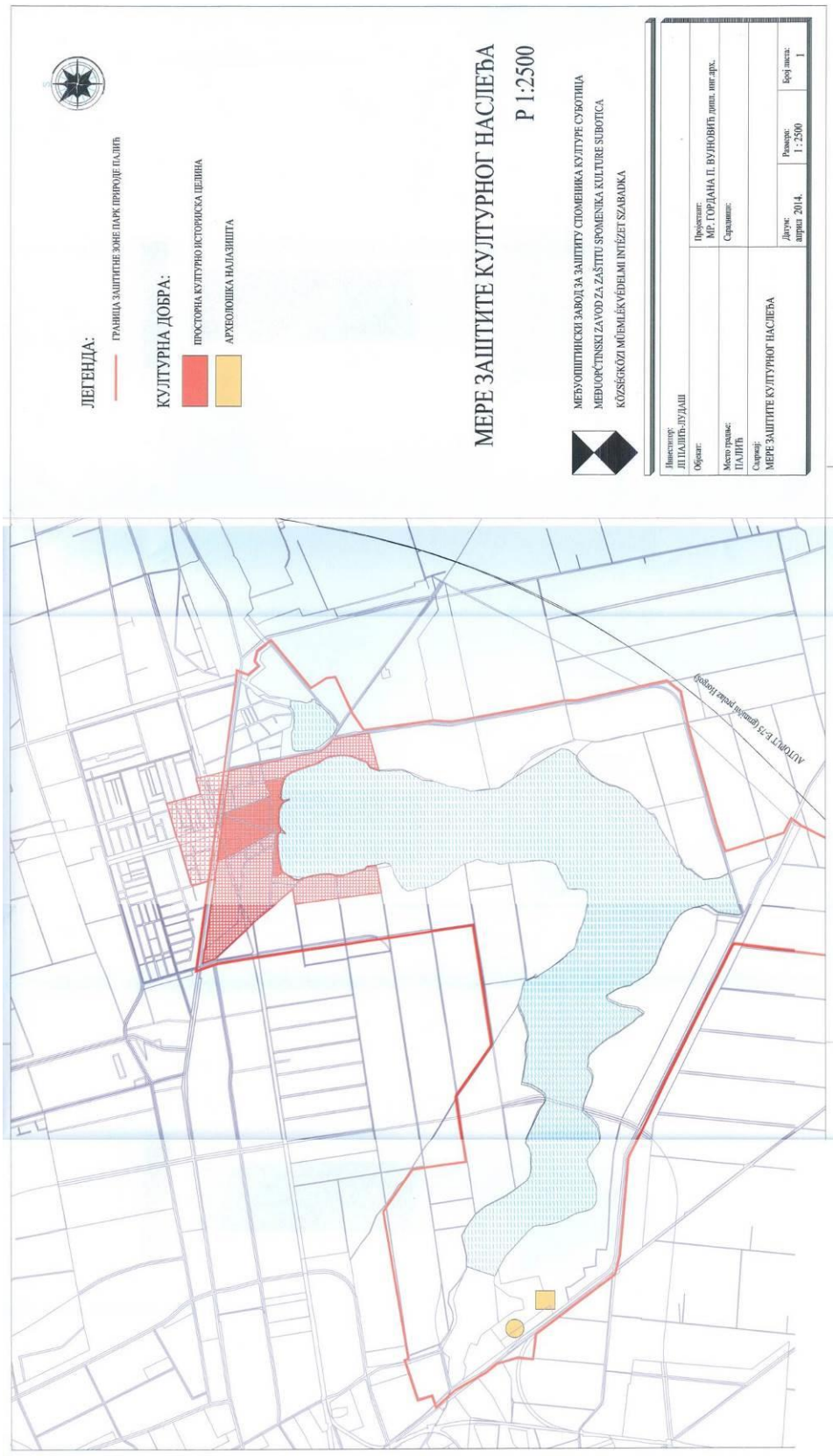
На основу члана 104. став 3. Закона о културним добрима жалба не одлаже извршење овог решења.

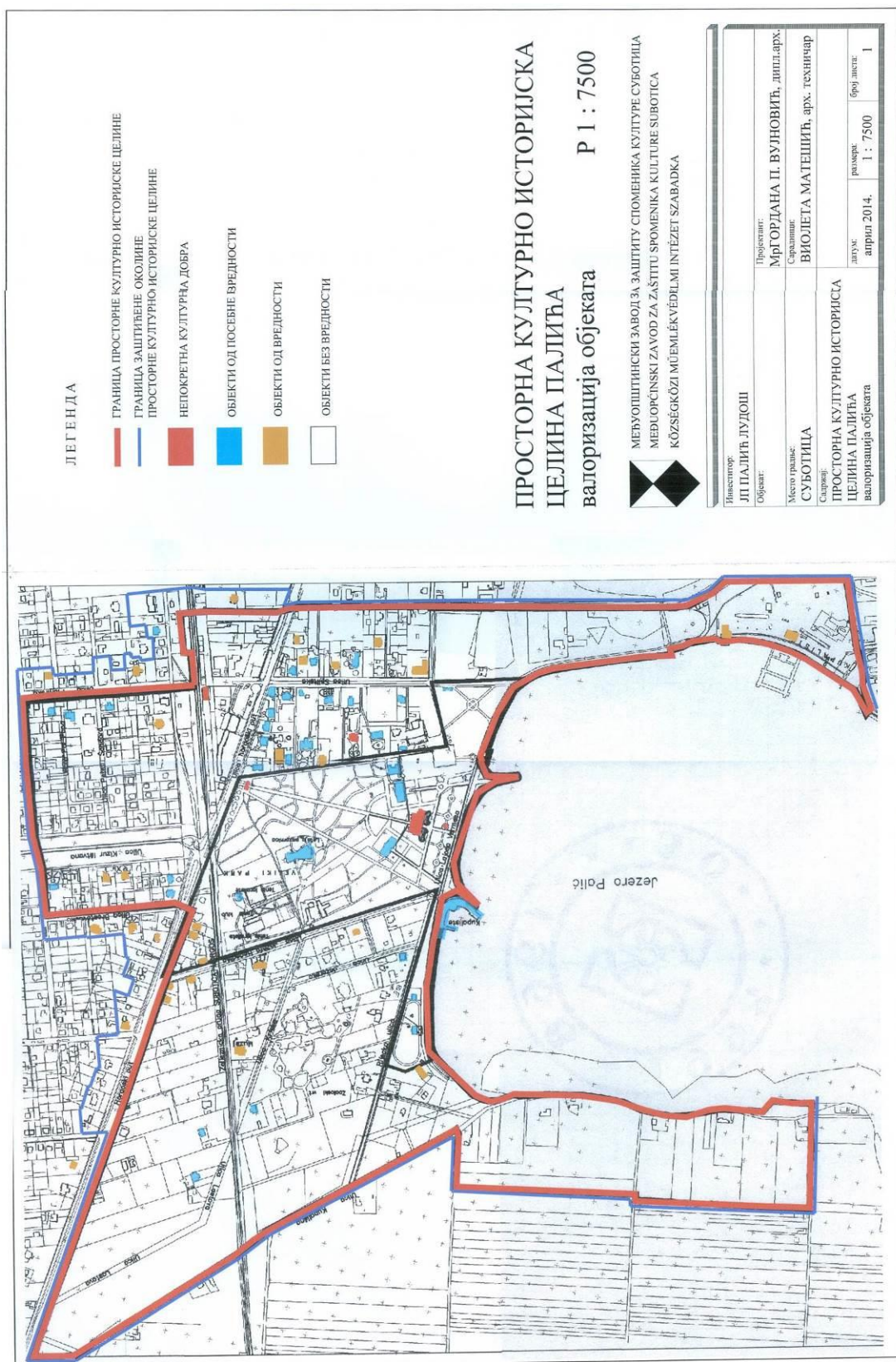
Правна поука: Против овог решења дозвољена је жалба Републичком заводу за заштиту споменика културе у року од 15. дана од дана достављања. Жалба се подноси преко доносиоца овог решења, а на основу члана 16. Закона о културним добрима ослобођена је плаћања републичких административних такси.

Достављено:

- Инвеститору,
- и Архиви завода.

LITERATURA

- Sabadoš, K., Kicošev, V. (edit) (2011): Park Prirode „Palić“, Studija zaštite. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, Novi Sad p.138
- Vinkó, T. (2010): A Palicsi-tó vízminősége, természetvédelmi értéke és tájhasználata napjainkban. Diplomamunka. Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi és Informatikai Kar, Ökológiai Tanszék.
- Vinkó, T., Szabados, K., Kicošev, V. (2012): A Palicsi-tó ökoszisztéma szolgáltatásai – híd a természetvédelmi szakma és a lakosság között. Természetvédelmi Közlemények 18, pp. 527-536, 2012.
- Vinkó, T., Kicošev, V. (2013): Prostorni planovi, zonacija zaštićenog područja i unapređenje stanja PP "Palić". Planska i normativna zaštita prostora i životne sredine, Naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem, Palić: Asocijacija prostornih planera Srbije.

JAVNO PREDUZEĆE - KÖZVÁLLALAT - PUBLIC ENTERPRISE

PALIĆ · LUDAŠ

Kanjiški put 17a, 24413 Palić

Tel.: 024/753-121, fax: 024/753-474

e-mail: jp.palic@tippnet.co.yu www.palic.co.yu